

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en sosiologisk studie av omsorgstilbudet til bosatte enslige mindreårige asylsøkere i aldere 15-18 år. Det empiriske datamaterialet er generert gjennom ni semistrukturerte intervju med miljøarbeidere på boinstitusjoner og barnevernsansatte. Hovedfokuset har vært hvordan synet på disse ungdommene og ressursene som ilegges boinstitusjonene påvirker tilbudet deres. De teoretiske perspektivene oppgaven baserer seg på er «barneperspektivet» og «diskursteori», i tillegg til paragrafer fra barnekonvensjonen som har satt rammer for barns rettigheter. Studien kommer frem til et tydelig skille i synet på enslige mindreårige asylsøkere som barn eller innvandrere. I et barneperspektiv tilsvarer dette skillet mellom her og nå og fremtiden og om man ser på ungdommene som «human beings» eller «human becomings». Begrepene fra barneperspektivet beskriver hvor man har fokuset under omsorgen for ungdommene, og hvordan man ser på deres evne til å reflektere over egne behov. Disse perspektivene påvirker om tilbudet ungdommene får, er et omsorgstilbud eller et integreringstilbud, både gjennom hvilken hjelp og støtte ungdommene får, og hvilken faglig kompetanse miljøarbeiderne har. Ressursene som ilegges ungdommene påvirkes mest i det daglige av bemanningen på boinstitusjonene. Dette påvirker hvor mye tid miljøarbeiderne får sammen med hver enkelt ungdom, og mulighetene for å gi dem et ettervernstilbud når de flytter ut. Hovedfokuset på boinstitusjonene blir derfor raskt at ungdommene skal lære seg norsk og klare seg selv.

Forord

Å få lov til å fordype seg i et tema som engasjerer og som jeg selv synes er viktig å få frem, har vært veldig spennende! Prosessen med å skrive denne masteroppgaven har vært lærerik og morsom, men underveis også med en del motgang som tidvis har tatt fokuset bort fra oppgaveskrivingen. Mens jeg skrev denne oppgaven, har jeg hatt mange flotte mennesker rundt meg som jeg aldri hadde klart meg uten, og som fortjener en takk!

Først vil jeg takke veilederen min, Berit Brandth, for fantastisk veiledning, inspirasjon, ideer og samtaler. Uten deg hadde ikke oppgaven blitt slik den er i dag! Jeg har vært utrolig heldig som har hatt en så flink veileder, både faglig og motiverende. Tusen takk!

Videre vil jeg takke informantene mine som fortalte om sine erfaringer og synspunkter. Uten dere har jeg ikke kunnet skrevet denne oppgaven. Jeg takker også dere som hjalp meg med å rekruttere informanter! Av hensyn til informantene nevner jeg ikke noen navn, men jeg setter stor pris på hjelpen! Jeg takker også Sunniva og Andreas, som alltid har døra åpen når jeg er i byen deres, og som stilte med overnatting og godt selskap i forbindelse med intervjuene.

Alle medstudentene og vennene mine fortjener også en stor takk! Dere har vært der med faglige diskusjoner og hyggelige sammenkomster. Dere har også støttet meg og vært der med gode råd og klemmer når det har vært vanskelig. Spesielt vil jeg gi en stor takk til Camilla Kvernmo, som sammen med veilederen min, gjorde det mulig å forstå Foucaults til tider kryptiske språk, og som tok seg tid til å lese oppgaven min og gi meg gode tilbakemeldinger. Og Siv-Lena Mjønes som har gitt meg gode tilbakemeldinger og hjulpet meg masse med refereringen.

Jeg takker også damene på Redd Barna-kontoret i Trondheim for motivasjon og støtte! Dere er en fantastisk livlig gjeng som jeg gleder meg til å spise lunsj med når oppgaven er levert!

Sist, men ikke minst, takker jeg familien min som stiller opp når jeg trenger det, til tross for alt for få Tromsø-turer. Min lillesøster som alltid er der med omtanke og latter, min storesøster for all støtte og hjelp med oppgaven! Jeg takker også Mamma og Pappa for at dere har hatt trua på meg! Og Mor og Far som alltid har vært der for meg, og som alltid vil være i hjertet mitt <3.

Anne-Katrine Berglund, Trondheim, juli, 2015

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN.....	1
1.2 TIDLIGERE FORSKNING.....	3
1.3 LESERVEILEDNING	3
2. ENSLIGE MINDREÅRIGE FLYKTNINGER, HVEM ER DE OG HVORDAN TAR VI IMOT DEM?	5
2.1 HVEM ER DE ENSLIGE MINDREÅRIGE ASYLSØKERNE?	5
2.1.1 <i>Hvorfor flykter de?</i>	6
2.1.2 <i>Ungdom på mottak</i>	7
2.1.3 <i>Ungdommenes forhold til politiet</i>	8
2.2 PROSEDYREN NÅR ENSLIGE MINDREÅRIGE KOMMER TIL NORGE.	9
2.3 BOSETTING	11
2.4 ETTERVERN	13
2.5 BOLIGENE JEG HAR VÆRT I KONTAKT MED	14
2.6 KRITIKK FRA REDD BARNA.....	16
3. TEORETISK PERSPEKTIV	19
3.1 BARNEPERSPEKTIVET	19
3.2 GENERALISERING AV BARN	21
3.3 BARNDOM SOM EN SOSIAL KONSTRUKSJON	22
3.4 BARNEKONVENSJONEN.....	24
3.4.1 <i>Barnets beste</i>	24
3.4.2 <i>Retten til å bli hørt</i>	26
3.5 DISKURSTEORI	27
3.6 OPPSUMMERING TEORETISKE PERSPEKTIV	29
4. FORSKNINGSPROSESSEN	31
4.1 GRUNNLAGET FOR VALG AV KVALITATIV METODE.....	31
4.2 PRAKTISK GJENNOMFØRING	31
4.2.1 <i>Utvalgskriterier</i>	32
4.2.2 <i>Rekruttering av informanter</i>	32
4.2.3 <i>Presentasjon av informantene</i>	34
4.3 INTERVJUGUIDE	34
4.4 INFORMANTINTERVJU	35
4.4.1 <i>Ansikt-til-ansikt og telefon intervju</i>	35
4.4.2 <i>Min rolle som intervjuer</i>	37
4.5 UTFORDRINGER UNDERVEIS OG I ETTERKANT	38
4.6 KVALITETEN I FORSKNINGSPROSJEKTET	39
4.6.1 <i>Forforståelse</i>	40
4.6.2 <i>Pålitelighet</i>	40
4.6.3 <i>Gyldighet</i>	42
4.6.4 <i>Generalisering</i>	43
4.7 ETIKK.....	43
4.7.1 <i>Under intervjuet</i>	43
4.7.2 <i>Etter intervjuet</i>	45
4.8 OM BOINSTITUSJONENE	46
5. ANALYSE	49
5.1 OMSORG FOR ENSLIGE MINDREÅRIGE ASYLSØKERE.....	49
5.1.1 <i>Hva er barnets beste?</i>	49

5.1.2 Barn, voksne eller innvandrere?	59
5.1.3 Informantenes barneperspektiv	62
5.1.4 Oppsummering	64
5.2 FRITID	65
5.2.1 Organiserte fritidsaktiviteter	65
5.2.2 Besøk på boligen	71
5.2.3 Oppsummering	72
5.3 RESSURSER PÅ BOINSTITUSJONENE	72
5.3.1 Mindre attraktivt å bosette enslige mindreårige	73
5.3.2 Retten til å bli hørt på boinstitusjon	74
5.3.3 Nå er dere blitt voksne	78
5.3.4 Oppsummering	83
5.4 HVA KUNNE VÆRT ANNERLEDES?	83
6 AVSLUTNING	85
6.1 SUBJEKTPOSISJONENE OG BARNEPERSPEKTIVETS BETYDNING	86
6.2 INTEGRERING PÅ FRITIDEN	87
6.3 RESSURSER TIL BOINSTITUSJONENE	89
LITTERATURLISTE	91
VEDLEGG	I

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Temaet for denne oppgaven er omsorgstilbudet for bosatte enslige mindreårige asylsøkere. Filmen «De andre» fra 2012 av Margareth Olin gir innblikk i Norsk asylpolitikk, menneskene denne politikken påvirker og noen av konsekvensene midlertidig oppholdstillatelse kan ha for enslige mindreårige asylsøkere over 16 år. Olin bruker sterke virkemidler i dokumentaren. Hun åpner filmen ved å sette enslige mindreårige asylsøkere i et 22. juli perspektiv ved å fortelle om en drøm hun hadde der ungdommer fra Utøya ikke fikk komme på land dersom de var over 18 år. I resten av filmen lar hun ungdommene fortelle sine historier om hjemlandet, flukten, første møtet med Norge, situasjonen i dag og hvordan de ser på fremtiden. Historiene som blir fortalt er sterke, og gir et nytt og annerledes bilde av hva det vil si å være enslig mindreårig asylsøker. Ungdommene er ikke lengre bare tall på papir, de er mennesker. Det var denne filmen som inspirerte meg til å skrive denne oppgaven.

Mye av mitt engasjement rundt dette temaet, og årsaken til at jeg ønsket å skrive denne oppgaven, var at enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år ikke blir tatt hånd om direkte av barnevernet. Som barn i Norge har man rettigheter som er uavhengige av kjønn, alder, etnisitet og kulturell tilhørighet. Barnekonvensjonen, som siden 1991 har vært inkorporert i norsk lov, definerer barn som «(...) et hvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet.» (FN, 1989). I Norge regnes en som myndig etter fylte 18 år, dermed vil alle under denne alderen regnes som barn. At barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lov innebærer at den gjelder som norsk lov. I saker der norsk lov og barnekonvensjonen motstrider hverandre, er det konvensjonens bestemmelser som skal gå foran (Høstmælingen, 2008). Fordi enslige mindreårige asylsøkere blir behandlet annerledes enn andre ungdommer i samme alder, kan man si at de blir satt i en egen kategori, og blir tillagt andre behov enn de øvrige ungdommene her i landet.

I 2014 ble det bosatt 536 enslige mindreårige asylsøkere i Norge. 453 av dem var i alderen 15-18 år. I 2013 var tallene 421 bosatte enslige mindreårige asylsøkere og 345 mellom 15 og 18 år, og i 2012 var tallene henholdsvis 471 og 367. Dette viser en økning i antallet enslige mindreårige asylsøkere. Tallene er hentet fra årsrapporten til integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) fra 2014. Rapporten viser at en del av tallene er et resultat av raskere bosetting. I 2014 ble det bosatt 27 prosent flere flyktninger enn i 2013. Likevel har den gjennomsnittlige ventetiden økt fra 2,8 måneder i 2013 til 2,9 måneder i 2014. Målet er at

enslige mindreårige skal bosettes innen tre måneder. For voksne flyktninger er det seks måneder. Bosettingsbehovet for enslige mindreårige flyktninger steg betydelig i 2009 og har siden da variert mellom 400 og 700. Den gjennomsnittlige ventetiden har siden 2009 blitt redusert fra 5,6 måneder. I utgangen av 2014 var det 232 som ventet på oppholdstillatelse. De fleste av dem hadde ventet i mindre enn 3 måneder. 54 hadde ventet mellom 3 og 6 måneder, og 14 hadde ventet i mer enn 6 måneder. Det vil si at i utgangen av 2014 var det 68 enslige mindreårige asylsøkere på mottak som ikke var bosatt innenfor målet på 3 måneder (IMDi, 2014).

Bosettingstilbudet for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år får, er omsorgsboliger eller hybler der de bor sammen med andre ungdommer i samme situasjon. I noen få tilfeller bor ungdom alene. Noen av boinstitusjonene er bemannet hele døgnet, andre er bemannet på dag og kveldstid. Enslige mindreårige i denne alderen er den eneste gruppen barn uten foreldre eller andre omsorgspersoner som ikke blir tatt hånd om av barnevernet. I 2007 ble ansvaret for enslige mindreårige frem til fylte 15 år tatt hånd om av barnevernet, med en uttalelse fra regjeringen om at de siktet på å få overført ansvaret for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år innen 2009.

Flere organisasjoner som lenge har jobbet med og forsket på barn på flukt, der i blant Norsk folkehjelp, Redd Barna og Kirkens Nødhjelp, gikk i 2008 sammen i et brev til Familie- og Kulturkomiteen, der de hevder at staten driver med systematisk diskriminering av barn i Norge (Redd Barna, m. fl. 2008). Seks år etter at disse barna skulle vært overført til barnevernet, synes det ennå ikke å ha vært noen fremgang i denne saken. I debattprogrammet «Aktuelt» (NRK, 10.10.2014) ble det sagt at det var praktisk umulig å få disse barna under barnevernet på grunn av manglende ressurser. Årsaken synes altså å være utelukkende økonomiske, noe som er et paradoks når barnets beste alltid skal vektlegges høyest. Mari Seilkjær, Prosjektleder i NOAS, påpekte i samme program at dette er en tilnærming som hadde vært helt utenkelig om det var norske barn det var snakk om.

Da jeg startet med denne oppgaven var det nærliggende å tenke at tilbudet ungdommene får henger sammen med ressursene som blir gitt til boinstitusjonene. Det var dette jeg var interessert i, og ønsket å skrive om. Etter hvert i oppgaven oppdaget jeg imidlertid at også miljøarbeidernes syn på ungdommene påvirket tilbudet, noe som har blitt en viktig del av denne oppgaven.

1.2 Tidligere forskning

Mye av den tidligere forskningen på enslige mindreårige asylsøkere tar for seg ungdommenes psykiske helse. Den omhandler gjerne ungdommene på mottak, hvordan de har det der, og hvordan opplevelser i hjemlandet og flukten har påvirket dem. Det er gjort svært lite forskning på enslige mindreårige etter bosetting. Den forskningen som er gjort viser imidlertid at ungdommene som kommer hit har ulike behov. Noen sliter for eksempel med rus, grensesetting og tilknytting, og trenger et tilbud som er tilpasset dem. Forskningen viser også at tilbudet ungdommene får er forskjellig fra sted til sted. Kompetansen de ansatte sitter med er ikke lik på alle omsorgsboligene. Ungdommene trenger hjelp til integreringen, men også omsorg og varme (Achamabault, Berg og Dahl 2006:44). Til dette trengs kompetente voksne med relevant utdanning. Konklusjonen fra noe av den tidligere forskningen er at tilretteleggingen for enslige mindreårige asylsøkere i Norge må styrkes (Schancke, 1995), og at kartlegging av ungdommene er viktig for å kunne gi dem et godt tilbud (Achamabault, Berg og Dahl 2006:44).

Den lille forskningen som er gjort på bosatte enslige mindreårige asylsøkere viser at det trengs mer kunnskap om tilbudet de får. Dette er en sårbar gruppe, som det er forsket svært lite på, og som vi derfor vet relativt lite om. I denne oppgaven vil jeg ta for meg dette tilbudet, og hvordan synet på disse ungdommene og ressurser som blir gitt til boligene påvirker deres hverdag.

Min problemstilling blir dermed

Hvilket tilbud får bosatte enslige mindreårige flyktninger i alderen 15-18 år?

Hvordan påvirkes dette tilbudet av synet miljøarbeidere og barnevernsansatte har på ungdommene, og av ressursene som legges i enslige mindreårige asylsøkere?

1.3 Leserveiledning

Denne studien tar for seg en gruppe ungdom som er svært preget av deres fortid. Kapittel to vil derfor være et bakgrunnskapittel der jeg forsøker å gi et bilde av hvem de enslige mindreårige asylsøkerne er, hvordan flukten har vært og hvilke prosedyrer Norge har når vi tar imot enslige mindreårige asylsøkere. Underveis i kapitlet vil jeg også presentere noe tidligere forskning som er gjort på enslige mindreåriges psykiske helse, oppholdet på mottak og på omsorgsboliger.

I teorikapitlet vil jeg ta for meg barneperspektivet og diskursanalyse. Innenfor barneperspektivet har jeg særlig lagt vekt på skillet mellom barn som «human being» og «human becoming», og barn som aktive aktører eller passive objekter for sosialisering. Hvilket perspektiv man har vil påvirke hvordan voksne tolker barns utsagn og uttrykk, men også

hvordan barn tolker seg selv og verden rundt seg (Sommer, Samuelsson og Huneide, 2010). Innenfor diskursteorien tar jeg for meg deler av Foucaults diskursteori knyttet til definisjonsmakt, og hva som påvirker hvordan for eksempel miljøarbeidere og barnevernsansatte definerer enslige mindreårige asylsøkere. Fordi Barnekonvensjonen står sterkt i norsk lov, har jeg valgt å ta utgangspunkt i denne når jeg vurderer barns rettigheter. Jeg har spesielt fokusert på barnekonvensjonens artikkel 3, hensynet til barnets beste og artikkel 12, retten til å bli hørt, da jeg anser disse som dekkende for mange av barnas rettigheter.

Forskningsprosessen og hvordan datamaterialet ble til fra idé til den ferdige oppgaven er beskrevet i kapittel fire. Her har jeg tatt for meg hvilke valg jeg gjorde, etiske hensyn jeg har tatt, utfordringer jeg møtte på og hvordan jeg løste dem. I tillegg har jeg drøftet hvordan valg og hendelser underveis har påvirket mitt datamateriale, og dermed oppgaven du sitter med i hånda nå. Til slutt i dette kapitlet har jeg med en presentasjon av boinstitusjonene i mitt datamateriale. I tillegg har jeg tatt for meg hvilken utdanning informantene har, da dette vil påvirke synet deres på enslige mindreårige asylsøkere.

For å svare på problemstillingen har jeg valgt å intervju ansatte i barnevernet og på boinstitusjoner for enslige mindreårige asylsøkere. Gjennom intervjuene fikk jeg informantenes perspektiver på hva som må gjøres for at ungdommene skal møte trygge voksne, kunne leve sammen og gradvis integreres i samfunnet. Fordi informantenes posisjon er viktig for deres syn på ungdommene, har deres utdanning vært en sentral del av analysen. Ved hjelp av mine teoretiske perspektiver og det innsamlede datamaterialet har jeg analysert tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere i et tredelt analysekapittel. Første del tar for seg informantenes syn på enslige mindreårige asylsøkeres behov og hvordan de mener behovene best kan dekkes. Andre del tar for seg integrering og medbestemmelse i fritiden. Disse to delene vil fortelle mye om hvilket syn informantene har på enslige mindreårige asylsøkere. Tredje del tar for seg hvordan ressursene påvirker tilbudet ungdommene får.

2. Enslige mindreårige flyktninger, hvem er de og hvordan tar vi imot dem?

I dette kapitlet vil jeg fortelle litt om hvem disse asylsøkerne er. Hva flykter de fra, hva fører dem hit og hvordan er reisen fra hjemlandet og hit? Jeg kommer ikke til å gå inn i detalj på disse temaene, men gi et lite overblikk over hvem de enslige mindreårige asylsøkerne er. Videre vil jeg fortelle litt om prosedyrene Norge har i møtet med enslige mindreårige asylsøkere. Til slutt vil jeg poengtere noe av kritikken Redd Barna, en organisasjon som jobber for barns rettigheter, retter mot norske myndigheter for måten asylsøkende barn blir imøtekommet i Norge.

2.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?

For å forstå hvilke behov enslige mindreårige har, er det viktig å vite noe om bakgrunnen til disse ungdommene, hvor de kommer fra og hvorfor de flyktet. Når enslige mindreårige kommer til Norge, er målet å ha klart et vedtak etter tre måneder. Ungdommenes opplevelser i møte med Norge, er påvirket av tidligere opplevelser. Mange av ungdommene har hatt svært negative opplevelser med politiet, noe de tar med seg i møte med det norske politiet. Fordi intervju, saksbehandling og eventuell utsendelse skjer med politiet til stedet, er forholdet til politiet en viktig del av ungdommenes historie.

Forskningsrapporten “Prevalence of Psychiatric Disorders Among Unaccompanied Asylum-Seeking Adolescents in Norway” av Marianne Jakobsen, Melinda A. Demott og Trond Heier (2004), alle med faglig kunnskap innenfor psykiatrien, tar for seg selvrapportert psykisk helse av enslige mindreårige asylsøkere i alderen 15 til 18 år, fire måneder etter ankomst til Norge. Resultatene viser at over 40% av ungdommene har psykiske lidelser.

This study demonstrates that unaccompanied refugee minors are a very vulnerable group with a high prevalence of psychiatric morbidity. The young men that we interviewed had experienced numerous threatening, horrible and potentially traumatic events, and the most prevalent psychiatric disorder was PTSD. A majority of the youth was bereaved, and lacked the protection and social stability that parents could have offered. In addition to PTSD, high prevalence of depressive and anxiety disorders were found.

(Jakobsen, Demott og Heier, 2014:56).

I forskningsrapporten beskrives innvandring som en tvungen integrasjon. Denne integrasjonen sees på som en del av en global prosess hvor populasjonen fra ulike deler av verden interagerer på grunn av krig og naturkatastrofer. Forfatterne konkluderer med at prognosene for de enslige

mindreårige asylsøkerne blir bedre dersom traumatiserte barn blir behandlet tidlig. Dette vil også gjøre integreringsprosessen enklere på alle samfunnsnivå.

Kommunikasjonsrådgiver Runhild Grønlie (2014) skrev en artikkel i etterkant av denne rapporten. Her påpeker hun at asyl- og boforholdene til enslige mindreårige nå må revurderes. Til artikkelen intervjues en av forfatterne av rapporten, Marianne Jakobsen, som forteller at hovedproblemet for disse guttene var gjenopplevelser av traumatiske hendelser og dårlig søvn, som kommer på toppen av belastningene det er å være asylsøker med en usikker fremtid.

2.1.1 Hvorfor flykter de?

FAFO-rapporten «Underveis –En studie av enslige mindreårige asylsøkere» (Øien, 2010) tar for seg de underliggende årsakene og motivene for enslige mindreåriges migrasjon og hva som påvirker hvilke land de ender opp i. Øien (2010) konkluderer med at det er en strategi i søken etter et bedre liv. Motivene for å migrere er sammensatte av behov for beskyttelse, framtidsutsikter for seg selv og familien og sosial mobilitet. Den endelige beslutningen om å immigrere baseres på ungdommen og familiens ide om hva som er best for ungdommene. Det er gjerne ytre faktorer slik som kriger og væpnede konflikter, familiesituasjoner og trusler i sosiale nettverk og dårlige muligheter for jobb og utdanning som sender ungdommen på flukt. Når ungdommene migrerer er det minst like viktig å komme seg bort fra vanskelige situasjoner av ulik art, som det å komme seg til Europa. Mange av ungdommene forsøkte først å migrere til et av nabolandene, og en av grunnene til at de kommer til Europa kan være at migreringen til nabolandet var mislykket. Selv om ungdommene i stor grad har vært med på å ta avgjørelsen om å migrere, opplevde ikke ungdommene som ble intervjuet til FAFO-rapporten at de hadde noe reelt valg, kriger og konflikter gjorde flukten nødvendig (Øien, 2010). Alle ungdommene som ble intervjuet til rapporten brukte agenter og smuglere under hele eller deler av reisen (Øien, 2010).

Selv om ungdommene legger ut på reisen selv, og slik sett styrer reisen, er det mange ytre faktorer, slik som grensekontroll, innvandringspolitikk i landene de kommer til, og menneskene de møter på veien, som begrenser deres valgmuligheter. Noen av ungdommene Øien intervjuet visste at de ville til Europa, men få hadde noen idé om hvilket land de ønsket å dra til. Kunnskapen ungdommene får fra smuglerne om forholdene for asylsøkere i ulike land, og kunnskapen og erfaringene de selv tilegner seg om land de besøker, påvirker hvor ungdommene reiser. Øien (2010) understreker imidlertid at det er det de reiser fra, og ikke landet de reiser til som er den viktigste årsaken til immigreringen. I en del tilfeller er det tilfeldig hvor ungdommene ender opp.

Årsaken til at ungdommene reiser og opplevelsene de hadde på veien, vil være svært forskjellige fra person til person. Øien påpeker at «Det er nyttig med et kritisk blikk på framstillingen av enslige mindreårige både for politiske formål og i media, som ofte ender opp med å lage enkle beskrivelser av komplekse prosesser og erfaringer.» (Øien, 2010:15). Hun viser til en avisartikkel om enslige mindreårige asylsøkere som ble funnet og tatt imot av en kirke i Sverige. I denne artikkelen ble kirken fremstilt som en helgen. Sannheten var at ingen andre hadde kapasitet til å ta imot disse ungdommene. Sannheten bak historien kom riktignok frem senere, men denne historien viser en feilaktig fremstilling av hvordan enslige mindreårige flyktninger tas imot, skriver Øien (2010). Hun påpeker at det ikke er uvanlig at enslige mindreårige blir sett på som en trussel, fordi man ikke vet motivene deres for å være her, om de faktisk kommer hit alene og om historiene de forteller er sanne (Øien, 2010).

2.1.2 Ungdom på mottak

De fleste av immigrantene var gutter og kom fra Afghanistan, Somalia eller Eritrea. Etter dette har antallet enslige mindreårige økt, og konflikten i Syria har ført til mange immigranter også derfra. I rapporten «Mens vi venter» forteller barn som bor på asylmottak at de har lite fritidsaktiviteter. Det er for få plasser på hver aktivitet til at alle som vil kan delta. For barna på mottak er dagene lange. To gutter på 15 og 16 år forteller at en måned i deres liv er lenge, selv et lite øyeblikk er lenge forteller de. En gutt på 16 sier «Det verste er å vente. Norge er et venteland» (I Bjune, 2010:32). Noen av barna opplever også at ansatte på mottak ikke forstår hva de mener, og at de trenger voksne som forstår dem bedre. En gutt på 16 år sier «Vi vil at de ansatte skal være snille mot oss! Det er ikke alle som vet hvordan de skal jobbe med barn. Noen bør gi voksne regler og beskjeder synes jeg.» (I Bjune, 2010:44). I tillegg mener flere av barna at det bør være begrensninger for hvor mange som bor sammen, og at det er viktig at de er nok voksne til å ta vare på dem (Bjune, 2010).

Ventetiden på mottakene oppleves som lange for ungdommene. Uvissheten om de får opphold eller ikke og hvor lang tid behandlingen vil ta er nok noen av hovedfaktorene til at ventetiden blir lang. Ungdommene kjenner ikke til de byråkratiske prosedyrene og har derfor lite forståelse for hvorfor søknadene tar så lang tid (Øien, 2010). I rapporten «Alene – mellom sikkerhet og usikkerhet» forteller ungdommene som er intervjuet at de får liten informasjon om hva som skjer i behandlingen av deres søknad, og hva som skjer etter behandlingen. De får beskjed om at det er noen fra «The UDI» som skal behandle søknaden deres, men har aldri møtt denne personen og vet ikke hvilken informasjon han eller hun har om deres opplevelser og deres hjemland. Mange av ungdommene føler derfor at det er tilfeldig om de får opphold eller ikke.

«You can just wait, you can do nothing really. They believe your story or not.... (..) What did they know about my life? I was lucky! » (Informant til prosjektet «Alene» i Schancke, 1995:39).

Opplevelsen av ventetiden synes å ha en klar sammenheng med grad av belastninger og traumatiske erfaringer i hjemlandet eller under flukten. (Schancke,1995). Få av ungdommene som ble intervjuet til prosjektet hadde vært på lengre reise før. De fleste har opplevd måneder og år med krig og konflikt, og har derfor stort sett beveget seg mellom hjemmet og skolen. Av 15 informanter har 12 vært utsatt for tortur, grov vold eller voldtekt. Ungdommene er preget av angst over det ukjente, og ventetiden er svært belastende. Avklart asylstatus og bosetting avhjelper én grunnleggende usikkerhet. Tankene om familien og hvordan de har det preger fortsatt ungdommene også etter bosetting. Kun fire av informantene hadde kontakt med familien. Dette fører blant annet til søvnproblemer, konsentrasjonsvansker eller depresjon. Noen blir sinte uten å forstå hvorfor dette skjer. «Å mestre vil si å ikke tenke for mye», slik klarer enslige mindreårige seg gjennom hverdagen. Grad av slike symptomer eller følelser har sammenheng med tidligere opplevelser. Rapporten konkluderer med at enslige mindreårige representerer en ekstremgruppe med tanke på psykososiale belastninger. «Fravær av familie og nettverk – sannsynligvis den viktigste faktor mht. psykososial fungering – under flukt og i eksil kombinert med ung alder/brytningstid reiser grunnleggende spørsmål ved hvordan vi tar imot og eventuelt bosetter EM.» (Schancke, 1995:64).

2.1.3 Ungdommenes forhold til politiet

Mange av ungdommene som kommer til Norge har dårlige opplevelser med politiet både i hjemlandet og i transittlandene. Både i rapporten «Alene» og filmen «De andre» fortelles det om voldelige hendelser utøvd av politi mot enslige mindreårige ungdommer på flukt. Slike hendelser fører til at disse ungdommene har svært liten tillit til politiet og at de blir skremte eller redde i møte med politiet. Flere av ungdommene opplever det for eksempel traumatisk at politiet er med på intervjuet de skal gjennom ved ankomst. De vet heller ikke helt hvordan de skal reagere på det norske politiets høflige og ikke voldelige opptreden.

Opplevelsen ungdommene får av politiet mens de er på mottak, er imidlertid ikke utelukkende positive. Under behandlingen av søknaden er det ikke uvanlig at politiet kommer på uanmeldt besøk, gransker eiendelene til ungdommene og kroppsvisiterer dem, for å skaffe bevis til saken. Dette oppleves ubehagelig for ungdom som allerede har liten tillit til politiet. Ungdommene har også ubehagelige opplevelser i forbindelse med utsendelse av ungdom som har fått avslag på asylsøknaden. Når en ungdom får avslag, kan han eller hun bli hentet av politiet uvarslet, og gjerne på natten. Dette oppleves traumatisk både for ungdommen det gjelder og for de andre

ungdommene på mottaket. Politiet har ofte ingen informasjon om hva som skjer med ungdommene, og kan derfor ikke forklare hverken ungdommene eller de ansatte hva som skjer. Noen av ungdommene som blir hentet, kontakter mottaket etter at de har forlatt Norge, enten fra et transitland, eller hjemlandet, men i de fleste tilfellene får ingen høre hva som skjer. Noen ungdommer reagerer med trusler mot personalet, andre gjemmer seg eller flykter fra mottaket i frykt for at de er de neste som skal bli hentet.

I 2009 fikk 33 av de enslige mindreårige ungdommene midlertidig oppholdstillatelse. Det betyr at de får opphold frem til de er 18 år. I filmen «De andre» beskriver en av ungdommene denne tiden med at de venter på døden. En ungdom får brev fra UDI på attenårsdagen om at han har tre måneder på seg til å pakke sakene og reise hjem frivillig, hvis ikke vil han bli hentet av politiet (Olin, 2012). Midlertidig oppholdstillatelse er psykisk belastende, kommer det frem i bekymringsmeldingen fra «Støttegruppen De Andre» fra 2013, som blant annet Jorge E. Bustos, spesialist i psykiatri og Magne Raundalen spesialist i klinisk psykologi har vært med og forfattet.

2.2 Prosedyren når enslige mindreårige kommer til Norge.

Når enslige mindreårige kommer til Norge skal de registrere seg hos politiet, jf. utlendingsloven § 14 og utlendingsforskriftene § 51. Denne registreringen er det første møtet de enslige mindreårige har med myndighetene. I denne forbindelse henter politiet opplysninger vedrørende identitet, reise og de viktigste grunner til at vedkommende er kommet til Norge. Opplysningene den enslige mindreårige gir, registreres og blir en del av asylsaksbehandlingen. Behovet for verge blir kartlagt under registreringen. Verge er en voksenperson som skal bistå ungdommen slik at hun eller han får støtten fra myndigheten ungdommen har krav på. Hjelpeverge skal påse at barnets rettigheter blir fulgt, noe som innebærer å påse at alt foregår på en god måte under intervjuet. Kravene til verger er personlig egnethet, men det ønskes også at verge har erfaring med arbeid med enslige mindreårige. Den enslige mindreårige har under registreringen ikke fått oppnevnt advokat (NOU, 2004:16).

Under intervjuet av enslige mindreårige skal verge eller fullmektig være til stede. Jf. utlendingsloven § 55a annet ledd er målet at intervjuet skal foretas innen 14 dager etter at asylsøknaden er fremsatt, så fremst dette er mulig. Intervjuene varer i 3-4 timer, og intervjuerne har fått noe opplæring i samtaler med barn og unge. Tilstede under intervjuet er søker, tolk hjelpeverge, intervjuer og til tider søkerens advokat. I forkant av intervjuet får søkeren en samtale med hjelpeverger via tolk, og får informasjon om hvorfor hjelpeverge er tilstede og om

hjelpeverges rolle. Hjelpeverge skal i tillegg til de overnevnte oppgavene, lese gjennom søkers saksdokumenter, underskrive rapporten sammen med søker, og eventuelt samtykke i aldersundersøkelse (NOU, 2004:16).

Ankomstmottak er mottaket alle over femten år bor på fra myndighetene får vite at vedkommende søker asyl og frem til de blir flyttet på ordinære mottak. I denne perioden, også kalt ankomstfasen, skal det gjennomføres registrering hos politiet, asylintervju hos Utlendingsdirektoratet, helseundersøkelser og en første psykososial kartlegging, samt aldersundersøkelser i de tilfeller det er tvil om alder. Denne fasen varer cirka 6-8 uker. I 2002 utviklet UDI et eget ankomstmottak for ungdom fra 15-18 år i Asker med inntil 80 plasser, også dette mottaket er midlertidig frem til ungdommene skal på ordinære mottak (NOU, 2014:16).

Det settes krav til faglig kompetanse på ankomstmottak for enslige mindreårige asylsøkere. På mottaket i Asker er de 20 ansatte som alle har barnefaglig og flyktningefaglig kompetanse, i tillegg har mottaket en helseavdeling med to sykepleier stillinger og en psykiater som er på avdelingen én gang i uken. Personalet gis veiledning fra Nic. Wals institutt i samarbeid med BUP. Kravene som settes til standarden på ankomstmottaket er likevel lavere enn de som settes på barnevernsinstitusjoner. Barnevernsmyndighetene får melding om alle enslige mindreårige som kommer til landet, men denne meldingen anses ikke som en bekymringsmelding, og saken undersøkes derfor ikke noe nærmere, men kan være et grunnlag for samarbeid rundt generelle spørsmål, eller den enkelte (NOU, 2004:16).

Når de enslige mindreårige kommer på mottak, er det UDI og mottaket som har ansvaret for dem. Dette er ikke hjemlet i noen lovbestemmelser, men politisk vedtatt. Ansvaret innebærer at UDI skal sørge for at enslige mindreårige asylsøkere får et tilfredsstillende omsorgs- og boforhold mens asylsøknaden behandles. På de ordinære mottakene er kravene som settes til standard lavere enn kravene som settes til barnevernsinstitusjoner. Oppholdstiden på mottaket vil variere ut i fra den enkeltes sak, men skal i utgangspunktet ikke overskride 8 uker (NOU, 2004:16).

2.3 Bosetting

Bosettingen av enslige mindreårige starter med utarbeidelse av en individuell kartleggingsplan (IKP) Dette skal hjelpe kommunene å vurdere hvilke tiltak og tilbud som kan være aktuelle ved bosetting. Med utgangspunkt i IKPen dannes grunnlaget for vedtak om bosetting, når dette vedtaket er fattet starter selve bosettingsprosessen. IMDi kontakter så kommuner som har vedtak om bosetting av enslige mindreårige, om kommunene sier ja til bosetting, mottar de IKP for ungdommen(e) som skal bosettes. Bosettingen forutsetter et kompetent og tilpasset apparat i kommunene slik at de er klare til å ta imot disse ungdommene, noe som innebærer behov for boplasser og tilstrekkelige ressurser i det kommunale barnevernet.

Bosettingen av enslige mindreårige skal prioriteres, og målet er en god bosetting innen tre måneder etter oppholdstillatelse. Likevel er det ikke alle som blir bosatt innen tre måneder (IMDi, 2014). IMDi har ansvaret for bosettingen av enslige mindreårige over 15 år og oppfordrer kommunene til å bosette flere enslige mindreårige. Direktoratet samarbeider med KS og Bufetat for å motivere til økt bosetting av enslige mindreårige. Dette skal bidra til at kommunene raskt kan skape trygge og gode oppvekstvilkår for de enslige mindreårige. En av de tingene som skal motivere er særskilt tilskudd for bosetting av enslige mindreårige. Dette tilskuddet var i 2014 på 185 400 kr per person til og med det året de fyller 20. Ved utgifter til kommunale barnevernstiltak utover kommunens egenandel, for eksempel fosterhjem eller bokollektiv, dekkes 16050 per måned. Dette kommer i tillegg til det femårige integreringstilskuddet kommunene får om de bosetter familier eller voksne (IMDi, 2015).

I magasinet «Barn først» utgitt av IMDi i 2009 argumenteres det for at dette tilskuddet gjør at det lønner seg for kommunene å bosette enslige mindreårige. Det er som nevnt opp til kommunene å vurdere om barneverntjenesten skal være den ansvarlige instansen i bosettingen, og tall fra SSB viser at det kun er tre av ti som får hjelp fra barnevernet (SSB, 2008). I IMDi-magasinet (2009) henvises det til levevilkårsundersøkelser som viser at enslige mindreårige klarer seg bra etter bosetting. Dette hevder Randi Kleven, leder i IMDi Øst er et bevis på at bosetting av enslige mindreårige ikke medfører økonomisk belastning, men gir befolkningen tilvekst (IMDi, 2009). I 2014 ble den statlige refusjonsordningen for barnevernstiltak redusert slik at kommunene nå kun får refusjon for 80 prosent av utgiftene til barnevernstiltak for denne gruppen. Dette har i noen tilfeller gjort kommunene mindre villige til å bosette enslige mindreårige flyktninger. Det blir dermed mer krevende å opprettholde, eller øke, antallet bosettingsplasser som stilles til rådighet i den enkelte kommune (IMDi, 2014).

IMDi har tre ulike bosettingstilbud for enslige mindreårige

- Enslige mindreårige med særskilte behov blir plassert på institusjon.
- Bofellesskap der 3-5 ungdommer bor sammen med fulltidsbemanning eller turnusordning etter behov.
- Bolig med oppfølging. Ungdommene bor i bokollektiv eller hybler som ikke er fulltidsbemannet, der ungdommene får oppfølging etter behov.

Det er opp til kommunene å vurdere om den kommunale barneverntjenesten skal være den ansvarlige instansen ved bosetting av enslige mindreårige i en kommune. Ut i fra IKPen vurderer IMDi og kommunene hvilket botiltak som passer best for den enkelte ungdommen. Det er ikke slik at alle enslige mindreårige automatisk får barnevernstiltak når de flytter ut av mottak og inn i en kommune. Dette begrunnes fra IMDi side med at det ikke er alle ungdommene som representerer tunge barnevernssaker og at enslige mindreårige vil ha behov for varierende grad av oppfølging i kommunene, og at ikke alle vil ha behov for det som betegnes som tradisjonelle barnevernstjenester (IMDi, 2015).

ECON rapporten «Bo og omsorgstiltak for enslige mindreårige i kommunene» fra 2007, viser at vel halvparten av kommunene velger å legge hovedansvaret for enslige mindreårige asylsøkere til barneverntjenesten, mens litt under halvparten legger hovedansvaret til flyktningetjenesten. Én kommune har satt ansvaret til et privat bofellesskap. Det er imidlertid langt færre enslige mindreårige i de kommunene der flyktningetjenesten har ansvar, sammenlignet med de kommunene der barneverntjenesten har ansvar. De som har lagt hovedansvaret på barneverntjenesten, begrunner dette med at enslige mindreårige skal bosettes etter barnevernloven. Mens de som har lagt ansvaret på flyktningetjenesten forklarer dette med hvem som har mest ressurser, og at flyktningetjenesten har mest kompetanse. (ECON, 2007)

Et viktig bidrag til forskning på enslige mindreårige i bofellesskap er SINTEF rapporten «Et liv i Norge», av Josée Achambault, Berit Berg og Silje Dahl fra 2006. Her sammenlignes to omsorgsboliger for enslige mindreårige, Rabita og Gjertrustuggu. Rabita er en omsorgsbolig for barn og unge i alderen 14-18 år. Gjertrustuggu, en omsorgsbolig for ungdommer i alderen 6-16 år. De som bor på omsorgsboligene har fått oppholdstillatelse. Rabita har ifølge denne rapporten mest faglig orientert, med flerkulturelle, flerspråklige og pedagogisk dyktige ansatte. På Gjertrustuggu var det nesten kun ufaglærte ansatte. «De hadde ingen forutsetning for å tilby profesjonell oppfølging, men har til gjengjeld formidlet mye omsorg og varme.» (Achamabault,

Berg og Dahl, 2006:44). I rapporten drøftes det blant annet hvilke oppfølgingsbehov ungdommene har. «Ingen trenger relevant utdanning eller flere språk for å gi omsorg og varme. Det er likevel viktig å ha fokus på ungdommenes integreringsprosess.» (Achamabault, Berg og Dahl, 2006:44).

Et viktig funn var at det for de eldste ungdommene er vanskelig å få tilknytning til boinstitusjonene. De vet at de skal flytte ut om et år, og hovedfokuset er på at de skal lære seg å klare seg selv. Ungdommene føler selv at de er klare for å starte et selvstendig liv. Achamabault m.fl (2006) foreslår at de ansatte tar større del i de daglige hendelsene sammen med ungdommene. Dette er en viktig måte å vise omsorg på, mener de.

De ansatte på Rabita legger stor vekt på at ungdommene skal bli selvstendige og uavhengige. Etersom guttene er i slutten av tenårene er dette viktig, og det er bra at det blir vektlagt. Likevel er det viktig å ta hensyn til at noen av guttene trenger mer hjelp og omsorg i det daglige. (Achamabault, Berg og Dahl, 2006:44).

Gruppesammensettingen synes utfra denne rapporten å være viktig. Det er vanskelig å være den eneste med en annen kulturell tilhørighet, dersom resten av gruppen har en felles kulturell tilhørighet. Forfatterne anbefaler at det er maks to med samme bakgrunn på en boinstitusjon.

For at ungdommene skal få et tilbud som er tilpasset deres behov, er det viktig med grundig kartlegging av ungdommene før de blir plassert. På Rabita hadde de en periode en ungdom som hadde problemer med blant annet rus, grensesetting og tilknytning, behov Rabita ikke er tilpasset for. Denne ungdommen trengte mye tettere oppfølging enn det de ansatte kunne gi, noe som gjorde miljøet vanskeligere både for ungdommene og de ansatte.

2.4 Ettervern

I barnevernloven står det

Når barnet samtykker til det, kan tiltak som er iverksatt før barnet fyller 18 år opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne loven inntil barnet fyller 23 år (§1-3).

Ettervern er skal i hovedsak forenkle overgangen fra å være barnevernsklient til å bli selvstendig voksen. Dette kan innebære alt fra hjelp med dagligdagse rutiner og ferdigheter, fullføre skole og søke jobb, og til hjelp med sosialt nettverk i form av støttekontakt eller hjelp til å knytte sosialt nettverk. Det finnes ulike måter å definere ettervern, men i denne oppgaven bruker jeg begrepet i form av den støtten ungdommene får etter de har flyttet ut. I FAFO rapporten, «Et flerkulturelt ettervern? –Ungdom med innvandrerbakgrunn i barnevernets ettervern» fra 2009 av Hanne Bogen og Marjan Nadim, beskrives et godt ettervern som et ettervern som er tilpasset

den enkelte både i innhold og tidsmessig utstrekning. Målet med tilbudet er å styrke den enkelte persons rettigheter, og kontinuitet og stabilitet er derfor viktig, samtidig som den enkelte får utfolde seg og får erfaring med alt som er viktig for å være selvstendig, både praktiske ferdigheter og sosiale og emosjonelle ferdigheter. Den som er under ettervern bør selv medvirke til utformingen av ettervern, ikke presenteres for ferdige løsninger. Det å ha én eller flere stabile voksenpersoner som kan veilede og gi råd, som har tid, kan stille opp over lengere tid, ønsker å forplikte seg og som kjenner ungdommen godt, er svært viktig i ettervernsperioden. For enslige mindrearige på omsorgsboliger og hybler er det miljøarbeiderne som har ansvaret i ettervernsperioden. Forskning på unge asylsøkere viser at denne gruppen er ekstra sårbar i ettervernsituasjon, blant annet fordi de har bodd i Norge i relativt kort tid før de skal klare seg selv, og man bør derfor være ekstra oppmerksomme på disse unge (FAFO, 2009).

2.5 Boligene jeg har vært i kontakt med

Ungdommene på boligene jeg har vært i kontakt med bor enten i omsorgsboliger, på hybler eller i kollektiv. Omsorgsboligene er en egen institusjon, mens hyblene og kollektivene tilhører samme institusjon. Den største forskjellen mellom omsorgsboligene og hyblene eller kollektivene er oppfølgingen de får fra miljøarbeiderne. De som bor på omsorgsbolig har miljøarbeidere i samme bolig døgnet rundt, og i helgene har miljøarbeiderne medlever vakter, som betyr at de bor sammen med ungdommene på omsorgsboligene hele helga. Hyblene og kollektivene er boliger med tilsyn. Miljøarbeiderne er innom for å sjekke husvask, følge opp skolearbeid, arrangere aktiviteter og ha samtaler med ungdommene, og de er tilgjengelige fra klokken 09.00 til 20.00. De generelle prosedyrene jeg har nevnt til nå er altså faste prosedyrer for alle boligene, videre vil jeg derfor fokusere på det informantene forteller om struktur og rutiner på boligene.

Ungdommene som bor på hyblene og i kollektivene er over gjennomsnittet selvstendige, de har ikke tilsyn hele døgnet, miljøarbeiderne er som sagt på jobb kun på dagtid, så det er viktig at de klarer seg selv på kvelden og natta. Da denne institusjonen startet opp, bodde alle ungdommene i hver sin hybelleilighet, men nå satses det på at de fleste skal inn i kollektiv. De ansatte har oppdaget at en del av ungdommene har vært ensomme, og det å bo i kollektiv har hjulpet dem en del. I tillegg er det klart billigere at ungdommene bor i kollektiv, enn at de bor i egne leiligheter og at ungdommene bor i kollektiv med 2-3 stykker gjør det i tillegg lettere for miljøarbeiderne å ha tilsyn med dem. Samtidig som de gikk fra hybler til bokollektiv, bestemte barnevernet seg for å selv leie leiligheter som ungdommene skal bo i, istedenfor at

ungdommene bor i sosialboliger. Hovedgrunnen til at barnevernet ønsker å leie boliger selv er stabilitet både for de ansatte og ungdommene. De ansatte vet til enhver tid hvor mange boliger de har tilgjengelig, noe som gjør innflyttingen bedre for både de ansatte og ungdommene. Tidligere har det vært situasjoner der sjefen har sagt ja til flere ungdommer, mens de ikke hadde nok boliger, noe som har vært stressende. Nå vet de at de har bolig klar til ungdommen kommer. En annen fordel er at ungdommene nå har et roligere nabolag enn da de bodde i sosialboliger og opplever derfor færre ubehagelige situasjoner med naboene.

Det er stor enighet blant informantene at kollektivene er en bra ordning sammenlignet med hyblene, også med tanke på hvordan de kommer til å bo for eksempel mens de studerer. Henriette, som jobber i barnevernet tilknyttet hyblene, forteller at det likevel er nyttig å ha noen hybler tilgjengelig, da det beste for noen ungdommer kan være å bo på hybler. Derfor har de i tillegg til kollektivene, også noen back-up hybler, som hun kaller det, i tilfelle noen ikke kan bo i kollektiv.

Sånn som han ene er homofil, og bor da sammen med to gutter fra Somalia, og det kan godt hende at de er kjempe tolerante for det, for alt vi vet, men han føler vel ikke at han kan komme ut med det sammen med de da, så han har bedt om å få flytte på hybel sånn at han kan være seg selv hundre prosent, og det skjønner jeg jo veldig godt. Så har vi hatt tidligere, rett før jeg begynte så hadde vi en med ganske store psykiske problemer, så han kunne da ikke bo sammen med noen andre. (Henriette)

Både på omsorgsboligene og på hyblene er det stort fokus på skolegang. Alle ungdommene går på skole, enten ungdomsskole eller voksenopplæring, og det tilbys leksehjelp en til to ganger i uka. Et av målene er at ungdommene skal fullføre ungdomsskolen, og etterpå motiveres de til å begynne på videregående, men får hjelp til å søke jobb om de ønsker det, enten ved siden av skolen eller heltidsjobb. For at elevene ikke skal bli hengende enda lenger etter i skolegangen, lærer de norsk parallelt med ordinær undervisning. På fritiden er det fokus på fritidsaktiviteter for de som ønsker det, og fellesaktiviteter for alle ungdommene. Et annet viktig fokusområde er integrasjon. Det jobbes for at ungdommene skal lære seg norsk og få venner. Alle ungdommene har venner, også utenfor omsorgsboligen og hyblene, men på omsorgsboligen er det få som har norske venner, de fleste har venner de har møtt på mottak eller som bor på andre omsorgsboliger. «Det er den siste prikken over i-en som vi ikke har lyktes med, og som er vanskelig» sier Anders og forteller at integreringen har gått lettere for de av ungdommene som går på ungdomsskolen enn for de som går på voksenopplæringen, da det er flere i samme alder å bli kjent med der. På hyblene har nesten alle norske venner. Årsakene til denne forskjellen

kan være mange. En av dem kan være at ungdommene på hyblene bor i en betydelig større by, enn ungdommene på omsorgsboligen. Fokuset på integrering er stort begge plassene, men det kan være lettere når man bor i en litt større by. Videre går de fleste ungdommene på fritidsaktiviteter, som er en viktig arena for integrering, mens ungdommene på hyblene trener på treningssenter. Anders mener integreringen må skje på en naturlig måte, for om det blir for kunstig, blir det ikke fruktbart, mener han, og det er heller ingen vits å presse ungdommene inn på aktiviteter de ikke ønsker. Noen av ungdommene har gått på fotball tidligere, men de har trivdes best med å trene på treningssenter. Treningssenteret synes å være viktig for fellesskapet mellom ungdommene.

Mye av tiden både på omsorgsboligene og på hyblene går til å gjøre ungdommene klare for å flytte for seg selv. Når ungdommene er 20 år, har omsorgsboligen og hyblene ikke lengre ansvar for dem, da overføres ansvaret til NAV. Dette innebærer at de får en månedlig pengesum som de har å leve på, altså livsopphold, de får en plass å bo, men ellers må de stort sett klare seg selv. På omsorgsboligen flytter ungdommene ut og inn i leiligheter når de fyller 20, på hyblene og i kollektivene er det noe annerledes. Tidligere, da alle bodde på hybler, var dette sosialboliger eid av staten, noe som gjorde at ungdommene kunne fortsette å bo i disse etter at de fylte 20 år. Fordi det nå er barnevernet som leier disse boligene, vet de ikke om også boligene skal bli overført til NAV, eller om ungdommene må flytte ut. Denne ordningen er så ny, at dette ennå ikke er bestemt.

Den første tiden etter at de har flyttet ut, er ettervernsperiode. I denne perioden får de ikke økonomisk støtte utover pengene de får fra NAV, men de har kontakt med miljøarbeiderne, og kan få hjelp til praktiske ting knyttet til det å bo for seg selv og miljøarbeiderne kan sette av tid til samtaler med ungdommene. Oppfølgingen er ikke like tett som før de flyttet, men det skal fungere som en siste instans før de skal klare seg helt selv. Flere av informantene forteller at kutt i refusjonen kommunene får fra staten, etter den nye regjeringen, har hos dem gått hardt ut over ettervernet, da de har sett seg nødt til å prioritere ungdommene som bor på hyblene.

2.6 Kritikk fra Redd Barna

Flere organisasjoner har engasjert seg i situasjonen til enslige mindreårige asylsøkere i Norge. Disse organisasjonene har gjort mye forskning på og har dermed mye kunnskap om disse barna. Redd Barna er en av de organisasjonene som har gått sterkest ut og kritisert forholdene asylsøkende og bosatte barn lever under. Organisasjonen har kritisert både asylsøkerprosessen,

rutinene ved retur og bosettingen av enslige mindreårige asylsøkere over 15 år. Mye av kritikken bunner i merknadene FN har gitt Norge i henhold til barnekonvensjonen. Jeg har derfor valgt å gjøre rede for kritikken Redd Barna gir, og for å vise at det er flere organisasjoner som kritiserer disse forholdene, har jeg også nevnt et av punktene Amnesty International kritiserer. Noen av hovedsakene Redd Barna har tatt tak i er brudd i forhold til utsending, hverdagstilbudet til barna som har fullført ungdomsskolen, midlertidig oppholdstillatelse for ungdom over år og barn som forsvinner fra asylmottak.

Kritikken av utsendelsene har i hovedsak gått på at barnekonvensjonen ikke blir fulgt i saksbehandlingen av enslige mindreårige, punkter som spesielt trekkes frem er hensynet til barnets beste og tilknytning til riket, da saksbehandlingen tar svært lang tid (ReddBarna, 2014). Amnesty International Norge har også kritisert dette. På sine nettsider skriver de følgende.

Spørsmålet om i hvilken grad en enslig mindreårig oppfyller kriteriene for flyktningstatus må bestemmes raskt og etter vedkommendes mentale utvikling og modenhet. I tilfeller som inkluderer barn vil det ofte være nødvendig å involvere profesjonelle barnepsykiatere for samtale og tildele en verge med det ansvar å formidle videre ønsker til barnets eget beste. (Amnesty, 2010)

Videre har også pågripelsen av enslige mindreårige asylsøkere blitt svært kritisert. Måten dette blir gjort på er heller ikke i tråd med barnekonvensjonen. I «Enslige mindreårige Europa programmet» et samarbeid mellom Den Internasjonale Redd Barna-allianse (SCA) og FNs høykommissær for flyktinger (UNHCR) kreves det at pågripelse av barn må skje under lovlige forhold der omsorgspersoner er informert om hva som skal skje (separated-children-europe-programme, 2005)

Alle barn som kommer til Norge får tilbud om grunnskole, selv om de ikke har fått oppholdstillatelse. For ungdommene som har fullført grunnskolen er det opp til kommunene å bestemme om de får fortsette på videregående skole. Redd Barna (Engeset, 2014) frykter hva det vil gjøre med hverdagen til ungdommene som ikke har noen faste aktiviteter på dagtid. I en slik situasjon er det svært viktig å ha faste rutiner, slik at man får noe annet å tenke på enn asylsøknaden. De som har fått midlertidig oppholdstillatelse har krav på skolegang, men det nettverket og de relasjonene de skaper her er midlertidige, noe som preger deres hverdag. Den psykiske belastningen enslige mindreårige opplever som følge av midlertidig opphold, er også noe Redd Barna påpeker. Camilla Charffscher Engeset i Redd Barna skriver.

Redd Barna er en av mange aktører som advarte mot å innføre ordningen. Fem år senere er det tydelig at de menneskelige omkostningene er store. Flere av ungdommene har

vært innlagt på psykiatrisk avdeling, og det finnes eksempler på selvskading og selvmordsforsøk (Engeset, 09.04.2014).

Dette er ganske alvorlige signal fra ungdommer som allerede har vært gjennom traumatiske hendelser. Som følger av de traumatiske utsendelsene og midlertidig opphold, kommer frykten for å bli sendt tilbake. Mange reagerer som nevnt med å rømme fra mottaket. Ifølge Redd Barnas nyhetssider forsvant 59 barn fra asylmottak første halvåret i 2013 og året før var det minst 85 som forsvant (Jafari, 2013). På tross av færre enslige mindreårige asylsøkere, er antallet forsvunne barn økt. Janne Raanes, Leder for Norgesprogram i Redd Barna poengterer at Norge har et ansvar for disse barna, og at vi ikke kan behandle barn på en måte som lukker øynene for at menneskehandel fortsetter (Kleve-Ruud, 2012).

Ungdommene som bor på mottak og på hybler har fått oppholdstillatelse, og har dermed ikke opplevd å få avslag eller midlertidig opphold. De har derimot opplevd at andre ungdom har gjort det, og levd med frykten for at de selv skal bli sendt hjem eller få midlertidig oppholdstillatelse. De fleste ungdommene har nok også sett andre ungdom, kanskje nære venner, bli hentet fra mottaket. I rapporten «Alene» beskriver de det som et stort tomrom når en av ungdommene må forlate mottaket, rommet blir ryddet og ingen vet hva som skjer videre med denne ungdommen. Selv om gruppen jeg skriver om har fått opphold, er disse momentene som blir tatt opp her, også en viktig del av deres erfaringer og deres liv da de bodde på mottaket.

3. Teoretisk perspektiv

Dette kapitlet tar for seg to hovedteorier, barneperspektivet og diskursteori. I tillegg har jeg trukket frem to av barns rettigheter, hensynet til barnets beste og barns rett til å bli hørt, som vil være sentrale i denne oppgaven. Innenfor barneperspektivet er det to hovedmåter å kategorisere barn på. Det første er skillet mellom barn som aktive aktører eller passive objekt for sosialisering og det andre er skillet mellom barn som «human being» og «human becoming». For å forklare de strukturelle mekanismene jeg spør etter i problemstillingen, vil jeg hovedsakelig bruke Qvotrups teori om barndom sett i et makroperspektiv. Tilslutt vil jeg ta for meg noe av Foucaults diskursteori, og se på hvordan diskurs og definisjonsmakt påvirker identitet og hvordan man vurderer grupper og enkeltindivid.

3.1 Barneperspektivet

Barneperspektivet skiller mellom barn som aktive aktører som er med på å påvirke egen hverdag og samfunnet rundt og barn som passive objekter for sosialisering. De aktive aktørene er selv med på å skape hverdagen, lære og påvirke, mens de passive aktørene blir sosialisert inn i samfunnet. Mayall (2002) hevder at barn ikke bare er sosiale aktører som uttrykker sine ønsker og meninger, men at deres samspill gjør en forskjell for et forhold, en avgjørelse og sosiale forutsetninger og begrensninger. Barn er slik sett ikke passive imitatorer av voksne, men aktører i konstruksjon av seg selv mener hun. Barneperspektivet skiller videre mellom barn som individ som har en rolle i samfunnet her og nå, og barn som fremtidige voksne. På engelsk brukes begrepene «human beings» og «human becomings» for å skille mellom disse perspektivene. Sommer, Samuelsson og Hundeide (2010) setter dette skillet ved psykologien og sosiologiens perspektiv på barnet, der psykologien ser på barnets utvikling på vei til å bli voksen, mens sosiologien ser på barnet som en aktør i det værende samfunn. De mener at termen «å være et barn» innebærer en interesse for barnet og barndommen i dens egne forstand, da dette perspektivet ikke viser barnet som noen som er på vei til å bli noen andre. De er like naturlig aktive i samfunnet som voksne, og evne til å initiere handlinger basert på vilje.

James og James (2004) hevder at vi er på vei tilbake til å se på barn som «becomings», og at de dermed er på vei til å bli et subjekt for et strammere regime med overvåkning og nye «bestillinger» mens et nett av sosial kontroll i økende grad truer med å begrense barns hverdag og aktiviteter. De hevder at dersom barn ikke var agenter men passive «beings» prisgitt noen sosiale og utviklings løp de har lite kontroll over, ville det vært behov for en slik ideologisk og

sosial kontroll. Disse kontrollmekanismene viser imidlertid at barns handlinger har konsekvenser for deres utvikling og dermed den effekten som voksne prøver å kontrollere.

Upricard (2008) mener at begrepene «human being» og «human becomings» kun er nyttige når en ser på begge sammen. Hun argumenterer for at både barn og voksne er «beings» og «becomings», fordi vi hele tiden eksisterer samtidig som vi er på vei mot noe. Ved å kun se på barn som «human becomings» fjerner man det selvstendige individet fra bildet av barnet. I tillegg setter man et kompetanseskille mellom voksne og barn, der voksne er ferdig utlærte mens barn ikke er det. Hun viser til at barn kan ha ferdigheter voksne og jevnaldrende barn ikke har, og motsatt. Derfor kan man ikke se barn som ikke ferdig utviklede, dette er kontekstavhengig. Ved å se på barnet kun som «human beings» ser man ikke barnet og fremtiden sammen. Fremtid og fremtidsdrømmer er en del av det å være barn, og dette fremtidsperspektivet er også med på å forme barndommen forteller Upricard (2008). Hun mener derfor man at det å se på barn kun som «human beings» er å neglisjere barnets fremtid. Dette viser at det er vanskelig å sette et skille mellom barn som «beings» og «becomings» og at disse ofte må sees i sammenheng.

James og James (2004) mener at barndom er noe som ikke kan sees på som en naturlig, biologisk fase, men heller en kulturell innfasing av den tidlige delen av livsløpet som er historisk og politisk betinget, og noe som hele tiden er under endring. Dermed vil det som har vært viktig i utviklingen av barndomsstudier også være sentralt for den kulturelle barndomspolitikken, noe som gir barndommen en dobbel betydning, ved at den på en og samme tid er felles livsfase for alle barn, samtidig som den er fragmentert av mangfoldet i barns hverdag.

Sommer, Samuelsson og Huneide (2010) trekker frem flere definisjoner av barneperspektivet. «En måte å se barnet på» blir beskrevet som den hverdagslige betydningen av barneperspektivet. De mener en faglig definisjon av begrepet bør være mer presis, og trekker derfor frem «Pursuing what is in the best interest of the child» (Sommer, et.al, 2010:21), altså søken etter barnets beste, gjennom å forsøke å forstå barnets ønsker og meninger. Sommer (et.al) påpeker at dette heller ikke er noen presis definisjon, og sier den heller mer mot en barnerettighetsideologi enn et barneperspektiv, men mener at denne definisjonen blir tydeligere dersom man setter den opp mot kulturbegrepet.

I skillet mellom «child culture» og «childrens culture», spør de hvem som former perspektivet på kulturen, er det barnet eller noen som representerer barnet? Synet på barnekulturen og synet

på barnet kan være basert på barnets perspektiv, men vil alltid være et barneperspektiv tolket av voksne hevder de. Det samme spørsmålet kan man stille når man snakker om barneperspektivet. Får barnet selv lov å uttale seg, eller er det noen som representerer barnet som gjør det? Når en selv eller andre uttaler seg på vegne av barn, er det ikke barnets perspektiv som blir representert. I denne oppgaven intervjuer jeg voksne som forteller om ungdommenes hverdag, hvordan de har det og hva som er viktig for dem. Deres perspektiv på ungdommene vil være en viktig del av denne oppgaven. Barneperspektivet vil bli brukt for å analysere voksnes perspektiv på ungdommene, og ikke ungdommenes egne perspektiv.

3.2 Generalisering av barn

Selv om vi nå har begreper innenfor blant annet sosiologien som beskriver barn som selvstendige individ, har vi fortsatt en lang vei å gå før vi klarer å se enkeltindividet i gruppen når vi omtaler barn. Generalisering av barn gjennom begrepet barndom, blir ifølge James og James (2004) fortsatt sett på som uproblematisk. Dette fører til at barn blir redusert til en gruppe, heller enn selvstendige individ som bidrar ulikt til samfunnet. James og James (2004) hevder at en slik generalisering av voksne ikke ville blitt godtatt. Barnevernsbarn blir for eksempel generalisert både som barnevernsbarn og som barn. Denne generaliseringen fører til at rolleforventningene skjærer for hvert enkelt individs meninger og behov. Puffall og Unsworth mener termen barn kun bør brukes når man snakker om det enkelte barnet.

In our view, then, it is important that the term *child* should only be used to refer to the individual social actor whom to the young person one meets on the street or in the schoolyard. Although as a descriptive label the term *child* does indicate a young person's position in the life course and his or hers potential membership in the category of children, this term is primarily descriptive rather than analytic. (Puffall og Unsworth, 2004:34).

Overfører man dette til enslige mindreårige asylsøkere vil det si at barnet eller ungdommen som kommer hit alene, er det enkeltindividet miljøarbeiderne møter på boinstitusjonene. Hun eller han kommer på boinstitusjonen med sin historie, sitt synspunkt og sine meninger og ønsker, og de som har vært der en stund, og har sine ferdigheter, utfordringer og mål. Det vil i praksis si at man ikke kan generalisere ungdommene til en gruppe med gitte behov, men at man er nødt til å møte dem som enkeltindivid. Gjør man det, blir altså termen barn eller ungdom beskrivende for det enkelte barnet eller den enkelte ungdom.

Hvordan voksne ser på barn og opptrer rundt dem, skaper deres opplevelser av å være barn og påvirker også deres respons og forhold til den voksne verden (James og James, 2004). Det å bli

lyttet til skaper refleksjon over og respons på egen situasjon (Sommer et.al. 2010). Den relasjonen enslige mindreårige asylsøkere har til voksne, er gjerne en helt annen enn den mange ungdommer har til foreldre og lærere i sine liv. Disse ungdommene har forlatt familien sin, og mange har hatt negative opplevelser med ulike voksenpersoner i forbindelse med flukten. De må skape en ny type relasjon til de voksne de møter når de kommer til Norge. Hvordan ansatte på boinstitusjoner opptrer og forholder seg til ungdommene vil dermed ha stor betydning for hvordan ungdommene opplever seg selv og sin egen hverdag. Kommunikasjon og interaksjon er selvsagt viktige aspekter i denne sammenhengen.

I hvilken grad ungdom på boinstitusjoner blir lyttet til, vil nok avhenge av rutinene på boligene, samt de ansattes syn på ungdommene, altså om de blir sett på som barn og i hvilken grad de ansatte anerkjenner deres meninger som nyttige og verdifulle å lytte til. Ungdomstiden sees gjerne på som et stadium mellom barndommen og voksentilværelsen, det er en tid der man finner ut hvem man er, og der oppfattelsen andre har av deg vil være veldig viktig (Erikson, 1992). Således kan man si at miljøarbeidernes barneperspektiv vil kunne påvirke ungdommenes søken etter seg selv vil være svært viktig også i ungdomsårene, og kanskje spesielt for ungdom som på mange plan starter på nytt i et land med helt annet språk og annen kultur.

3.3 Barndom som en sosial konstruksjon

I artikkelen «Chilhood and societal macrostructures» drøfter Qvotrup (1999) barndommen som en sosial konstruksjon. Han hevder at hvis man går inn i en dypere analyse av barns hverdag, i kortere eller lengre perioder, vil man oppdage at barn er aktører som har vært tilstede hele tiden, de influerer både signifikante og ikke signifikante andre, så vel som samfunnet de er en del av. Forskningen som nå pågår for å belyse barns rolle i samfunnet, er viktig, og bør fortsette, mener han, men påpeker samtidig at barn ikke har innflytelse til å endre samfunnets konstruksjoner, og derfor heller ikke mulighet til å påvirke konstruksjonen av barndommen. Han hevder at forskere som tror barn har en slik innflytelse, gjør en alvorlig feil

Qvotrup (1999) argumenterer med at samfunnet er konstruert av en rekke sosiale samfunnskrefter, økonomiske interesser, teknologiske determinanter, kulturelle fenomen og liknende, og at barndommen er en del av denne konstruksjonen. Sagt med andre ord er barndommen sett fra dette perspektivet i stor grad styrt av samfunnet og kulturen de lever i, og som de i selv i liten grad påvirker utviklingen av. Barn påvirker samfunnet, mener han, men de har liten evne til å endre det systemet. I møtet med systemet er barn og unge avhengige av

voksne som lytter til og videreformidler deres stemme. Eksempelvis vil ungdommene på omsorgsboligen være avhengig av de ansatte og hva de tar tak i, dersom det er noe de ønsker å endre.

I artikkelen sammenligner Qvotrup (1999) barn med andre minoritetsgrupper, som i kraft av sin posisjon nødvendigvis blir påvirket av det øvrige samfunnet. Barn er imidlertid i en spesiell situasjon, sammenlignet med andre minoritetsgrupper, da de ikke har noe makt over utviklingen i strukturene som rammer egen hverdag hevder han, og peker på kvinner og arbeiderklassen, som i hvert fall på sikt fikk noe makt. «What I am going to argue, therefore, is, that irrespective of children's enormous level of activities, social change have occurred over their heads or behind their backs.» (Qvotrup, 1999:5).

Qvotrup (1999) sammenligner barndommen sett fra et makroperspektiv med et kart man bruker for å finne frem i en storby. På kartet vil man ikke kunne se detaljene eller hvilke områder av byen som er rike og hvilke som er fattige, kartet er likevel nyttig å bruke for å finne frem dit man skal. På samme måte hevder Qvotrup (1999) at et makroperspektiv på barndommen kan være nyttig. Noen ganger må man trekke seg tilbake fra det enkelte barnet, og kan hende så langt tilbake at selve barnet blir uklart, for på den måten å kunne få oversikt over samfunnsstrukturen barnet lever under. Andre ganger er kartet til nytte for å finne frem til «døren» til huset der barnet er, altså finne frem til det enkelte barnet. Sommer, Samuelsson og Hundeide (2010) kritiserer Qvotrups perspektiv på barndommen, som noe som er gitt uavhengig av barn som enkeltindivid og grupper. De hevder at hans teori ikke inneholder hverken et barneperspektiv eller barnets perspektiv, og at Qvotrups uttalelser om å se samfunnet fra barns perspektiv, er mer intensjonen av å snakke på vegne av barna enn å vise deres stemme. Likevel trekker Qvotrup (1999) frem sentrale momenter i diskusjonen om barns faktiske mulighet til å påvirke egen hverdag. Barn må gå gjennom voksne, og er dermed også avhengig av voksne for at deres sak skal bli hørt. Norge valgte nylig å ikke følge FNs forslag om å gi barn klagerett, noe som er et eksempel på forskjellen barn og voksnes makt til å endre strukturer (Skavet, 2014).

Qvotrup (1999) mener vi har utviklet et syn på barn som primitive og irrasjonelle. I artikkelen skriver han om psykologisering og «professionalism», men min tolkning er at dette også kan overføres til hvordan vi ser på barn, og tolker det barn sier, og om man tar barn på alvor, og om man ser på dem som individer som er i stand til å vurdere egen situasjon og hverdag. «(...) one can safely speak of a system which qualifies as an important societal parament in forming the landscape of childhood.» (Qvotrup, 1999:15) Videre hevder han at barn i prinsippet blir

eksponert for de samme sosiale faktorene som voksne, bare på en litt annen måte. Fordi alt barn gjør, gjør de innenfor rammene av barndom som primært er konstruert og rekonstruert av større sosiale krefter. Han mener derfor at man kan studere alle aspekter med barn, men at man bør ha dette i bakhodet når man gjør det. Barn som nettopp er kommet til Norge vil også være påvirket av samfunnsfaktorer i Norge. De må forholde seg til UDI, helsevesenet, rettssystemet og skolesystemet i Norge og ikke minst reglene der de bor.

Qvotrup (1999) påpeker at strukturelle mekanismer, slik som økonomi også vil påvirke barns hverdag. Han argumenterer med at barn alltid er avhengig av familiens økonomi. Alt som skal kjøpes av mat og klær påvirkes av hvor mye penger familien har. Enslige mindreårige får økonomisk støtte fra IMDi (IMDi, 2015). De er også svært preget av økonomien, og mange får tidlig ansvaret for egen økonomi, og må dermed lære å disponere pengene selv. I filmen «De andre» får ungdommene på Salhus mottak en sum penger de må disponere til mat, fritidsaktiviteter og klær. Det er ikke alle mottak som har denne ordningen når det kommer til mat, men uansett vil ungdommenes hverdag påvirkes av økonomien.

3.4 Barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen ble i inkorporert i norsk lov, gjennom menneskerettighetsloven i 1993. Dette gir alle barn i Norge samme rettigheter, uavhengig av alder, etnisitet og statsborgerskap. Dersom foreldrene ikke er i stand til å ta hånd om barnet, er dette statens ansvar og sørge for at disse barna får omsorg (Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg, 2012). I Norge er det i all hovedsak barnevernet som har ansvaret for barn uten omsorgspersoner. De har det overordnede ansvaret for oppfølging av disse barna. Det eneste unntaket er enslige mindreårige asylsøkere over femten år, som IMDi har ansvaret for bosettingen for, og kommunene har ansvaret for etter bosetting. Denne delen vil ta for seg to av barnas rettigheter, barnets beste og retten til å bli hørt. Disse er to rettigheter som står sentrale i drøftingen av synet på enslige mindreårige asylsøkere.

3.4.1 Barnets beste

I barnekonvensjonen artikkel 3, punkt 1 står det følgende:

Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. (FN, 1989).

I 2003 ble FNs barnekonvensjon inkorporert i norsk lov, og er dermed også et ufravikelig prinsipp. Ideen om barnets beste bygger på helt sentrale menneskelige verdier, og kan dermed

sies å være både et slagkraftig og uimotsigelig argument. Det er ikke bare staten, men også organisasjoner og institusjoner som skal sørge for at barnets beste blir ivaretatt.

Fordi begrepet «barnets beste» ikke er tydelig definert, har det lenge vært diskutert hvordan man skal tolke dette begrepet. I NOU rapporten «Med barnet i fokus» (2008:9) tar Professor Anne Lise Ellingsæter for seg begrepet barnets beste. Hun trekker frem beskyttelse og barns uttalerett som to viktige og til dels motstridende hensyn i vurderingen av barnets beste. I boken «Barnekonvensjonen- Barns rettigheter i Norge» skriver Trude Haugli (2012:52) «Å ta barns rettigheter på alvor tilsier både behovet for beskyttelse av barnet og anerkjennelse av barnets rett til selvstendig utøvelse av rettigheter, medinnflytelse og medbestemmelse må tas alvorlig.». Ideen bak barnekonvensjonen var at man skulle se hvert enkelt barn, samtidig har barn rett til likhet for loven, dette skaper et dilemma, og viser noen av fordelene og ulempene ved at barnekonvensjonen er så vid (Ellingsæter, 2008). Dersom man etablerer generelle regler for hva som er best for barn, kan det skapes en norm som gjør at det enkelte barnet ikke blir hørt eller anerkjent, mener Smart (2004). Blir loven der imot for åpen, vil barnets sak kunne bli totalt avhengig av saksbehandlere og hva de mener er barns beste.

Ellingsæter (2008) argumenterer for at det finnes en verdi i å ikke definere barnets beste nærmere, fordi man da kan ta hensyn til kultur og lokale sedvaner når barnets beste skal avgjøres. Prinsippet om barnets beste må fortolkes i et individuelt perspektiv, og ikke utformes som formelle retningslinjer for hva som er best for alle barn, mener hun. For enslige mindreårige asylsøkere kan den kulturelle biten anses som særlig essensiell, da også deres kultur skal tas hensyn til, ikke bare den norske. Dermed blir integreringen, møtet mellom kjent og ukjent kultur, en viktig bit i vurderingen av barnets beste. En åpen tolkning skaper også rom for endringer over tid. Samfunnet forandrer seg stadig, og det som kulturelt blir ansett som barns beste i dag, er ikke nødvendigvis hva man tolker som barns beste i morgen.

Mnookin (1985) trekker frem at kulturen man lever under alltid vil påvirke hva man vurderer som barnets beste. Samtidig som det er en berikelse å kunne ta kulturelle hensyn, må man være klar over at det er ens egne kulturelle verdier som står til grunn for en avgjørelse. Hvilke verdier som legges til grunn vil være avgjørende for hva man vurderer som barnets beste. Dette er interessant når det er norske miljøarbeidere, barnevernsansatte og politikere som til enhver tid skal vurdere hva som er enslige mindreårige asylsøkeres beste. Det norske verdisetet blir med andre ord grunnlaget for vurderingen hva som er best for ungdom som ikke har vokst opp i Norge.

“Pursuing the best interest of the child” (Sommer et. al. 2010) eller hensynet til barnets beste angår alle barn i Norge, og omhandler i all hovedsak å respektere hva barnet trenger og ønsker, uavhengig av hva voksne ønsker. For å kunne ta hensyn til barnets beste, må man også innfri de andre rettighetene barna har. En av dem er retten til å bli hørt. Fordi barn får mer innsikt i eget liv og samfunnet rundt seg dess eldre de blir, vil nok dette punktet også bli gradvis viktigere. Søken etter barnets beste vil altså gå hånd i hånd med det å lytte til barna, og hva de selv mener er best for dem.

3.4.2 Retten til å bli hørt

I barnekonvensjonens artikkel 12, punkt 1, står det følgende:

Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnet synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. (Høstmælingen, 2008:77)

De enslige mindreårige asylsøkerne på omsorgsboligen har rett til å uttrykke sine synspunkter om bosituasjon, hverdagsaktiviteter og andre saker som vedrører dem. Det viktigste momentet i kommunikasjon med barn, er at deres meninger skal ilegges behørig vekt. I denne oppgaven kommer jeg derfor til å fokusere på hva som gjøres for at ungdommenes stemme skal bli hørt. Det å bli lyttet til kan reflektere mange av de resterende rettighetene til barnet. Et eksempel på dette er hensynet til barnets beste. Barnets beste og barnets ønske er ikke alltid det samme, men dersom man vet barnets ønsker for eget liv, kan dette være grunnlaget for å vurdere hva som er barnets beste. I artikkelen «Childhood and Societal Macrostructures» beskriver Qvotrup (1999) barns manglende mulighet til å bli hørt.

Deres umodenhet og inkompetanse gir dem en manglende troverdighet, og selv troverdigheten og retten til å bli hørt er ujevnt fordelt gjennom rangen i systemet; i alle system med rangerte grupper, tar deltagerne for gitt at medlemmene av den høyeste gruppen har retten til å definere hvordan ting virkelig er. (Qvotrup, 1997:101, egen oversettelse).

Barn blir ifølge Qvotrup (1997) sett på som noen som ikke er i stand til å vurdere virkeligheten, noe som gjør det nødvendig at andre (voksne) definerer den for dem. Dermed blir de voksnes vurdering av barns virkelighet den «riktige» vurderingen, og den vurderingen av barna man baserer seg på. Barns vurdering av egen situasjon blir fra dette perspektivet ofte redusert til lite troverdig og basert på uvitenhet. Dette vil Qvotrup (1997) løse ved å innføre et rapporteringssystem der barna selv kan rapportere, slik at deres stemme blir hørt, så vel som rapportert av andre. Dette er et minimum om vi faktisk ønsker å forbedre barns livskvalitet, mener Qvotrup (1997). Han kaller dette et beskjedent krav på vegne av en populasjon som har

blitt holdt taus av den voksne, dominerende populasjonen. En innførelse av et slikt klagesystem ville gjort barna mindre avhengige av de voksne for å bli hørt. For ungdom på omsorgsboliger, ville dette bety at de ikke var avhengige av at miljøarbeiderne faktisk lyttet, men at de selv kunne klage dersom det var noe de ikke var fornøyd med, og ville dermed i større grad kunne påvirke systemet uavhengig av voksne.

Qvotrup (1999) påpeker imidlertid at dersom man gir en samfunnsgruppe mer makt, vil man automatisk frata de sterkeste gruppene deler av makten de har over den resterende gruppen. Om barn fikk uttale seg fritt i det offentlige rom, på lik linje med voksne, ville dette gå på tvers av de prefigurerte forestillingene av barn som underordnede, noe de voksne som den dominerende gruppen vil se på som forstyrrende. «To liberate children conceptually, and thus give voice to their specific life conditions, may in the long run challenge current political thinking about children and in this way challenge our existing social order.» (Qvotrup, 1997:87). Som sagt ser Qvotrup (1999) på barn som en minoritetsgruppe i samfunnet, og sier at ingen har fått prate for seg uten kamp, og sammenligner igjen med kvinner og arbeiderklassen. Han forklarer problemene under denne kampen med en naturligjøring av strukturene i samfunnet som de sterkeste har interesse av å beholde. Det kan høres nokså radikalt ut og skulle sette barna i samme posisjon som andre samfunnsgrupper, men Qvotrup (1997) påpeker at det kun handler om å gi barna en stemme på et samlet nivå, for slik å kunne kartlegge livsvilkårene til barna som en samfunnsgruppe. I kampen for at barns stemme skal bli hørt, generaliserer Qvotrup barna til å være en minoritetsgruppe, og ser bort fra dem som enkeltindivid. Noe som er motstridende mot barneperspektivet som er presentert til nå der man skal se på hvert enkelt individ.

3.5 Diskursteori

Hvilket perspektiv de ansatte på omsorgsboligene har, vil være avgjørende for hvordan de enslige mindreårige asylsøkerne defineres. Foucault viser gjennom diskursteori hvordan institusjoner har makt til å definere individer gjennom subjektposisjoner. Denne definisjonen påvirker miljøarbeidernes syn på de enslige mindreårige asylsøkerne og omsorgen denne gruppen mottar. I et diskursperspektiv er det måten vi snakker om et subjekt på, som definerer subjektposisjonen. Dermed blir subjektposisjonen en sosialt konstruert identitet, og et resultat av måten aktørens diskurser definerer hva det vil si å være for eksempel «barn». Måten vi snakker om en gruppe mennesker, er derfor en aktiv del av dets konstruksjon, og ulike diskurser konstruerer «barn» på forskjellige måter og plasserer dem i ulike subjektposisjoner (Øien,

2012). Det er ved å innta subjektposisjoner at avgrensbare identiteter dannes. Dermed er det diskursen og ikke først og fremst aktørene som skaper identiteter, men aktørene (for eksempel miljøarbeiderne) deltar i de ulike diskursene når de omtaler ungdommene. Begrepene og kunnskapen aktørene har tilegnet seg gjennom for eksempel utdanning, former rammen for diskursen (Døving, 1997).

Identitet er ifølge Foucaults teori ikke et resultat av hva individet gjør, men hvilke posisjoner man blir utdelt i forskjellige sosiale relasjoner (Aakvaag, 2010). Derfor var Foucault i dette perspektivet ikke opptatt av individets egne erfaringer, men konstruksjonen av individuell subjektivitet gjennom diskursive handlinger utført av institusjoner og deres faglige praksis (Brandth, 2001:58). Miljøarbeiderne er deltakere i diskurser om ungdommene.

Foucault var opptatt av maktfordelingen i diskursen. Makten i kommunikasjon handler i stor grad om hvem som blir hørt og hva som blir vektlagt. Når man skal kommunisere om noe må deltagerne være innforstått med noen premisser for hvordan samtalen skal foregå, hvilke referanser og begreper som er gyldige og ugyldige, hvilke som er forståelige og uforståelige, og hvilke metaforer som forstås og hvilke som ikke forstås (Foucault og Rubinow, 1984). Det er mye makt i definisjonene om hva som er gyldig og ugyldig, og posisjon og institusjon definerer hvem som har rett til å uttale seg. Barn og unge har lovfestet rett til å bli hørt, likevel er det voksne som definerer gyldigheten og hva som skal vektlegges av det som blir sagt.

Foucault (1972) mener vi må beskrive konteksten i diskursen. Hvilket institusjonelt ståsted har diskursdeltakeren, hvor får hun eller han sin legitimitet fra, og hva er bakgrunnen eller årsaken til det som uttrykkes? Foucault hevder at diskursdeltakerens ståsted, legitimitet og institusjonen hun/han representerer, er essensielle i diskursen. Han forklarer videre at subjektet og institusjonen gjennom utdanning og kunnskap har en legitimitet i samfunnet som gjør diskursen gyldig. På den måten har miljøarbeiderne legitimitet i diskursen gjennom institusjonen de representerer. Dermed vil det ikke bare være er det faglige, men også institusjonen som preger diskursene på omsorgsboligen. Det vil med andre ord si at omsorgsboligen som institusjon setter rammer for diskursen. Fordi det faglige og det institusjonelle henger tett sammen, er det vanskelig å skille disse to.

Samtidig som institusjonene setter rammer for diskursene, er de også med på å opprettholde diskursene. «His (Foucaults) focus in discourse- the structured ways of knowing which are both producers and shapers of culture» (Ransom, 1993:123). Fordi institusjonene setter rammer for diskursene, er den også med på å legitimere en diskurs, dermed videreføres diskursen. Slik sett

kan man argumentere for en tosidig prosess der institusjonenes rammer både er skapt av diskursen, men også er med på å opprettholde diskursen.

«Knowing» i sitatet over refererer til vår kunnskap om et gitt tema. Denne kunnskapen vil alltid være begrenset til hva diskursen handler om. Diskursen miljøarbeiderne fører vil bære preg av utdanningen omsorgsarbeideren har, og avhenger derfor av kunnskapsrammene innenfor denne diskursen, for eksempel fagfeltet de ansatte er utdannet innenfor. Hvilken diskurs som føres, påvirker hvilken identitet som vektlegges. I diskursen om enslige mindreårige asylsøkere være begreper, teoretiske rammeverk og bakgrunns kunnskaper som påvirker denne diskursen, og hvilke subjektposisjoner som blir tillagt ungdommene.

3.6 Oppsummering teoretiske perspektiv

De to teoretiske perspektivene som er presentert i dette kapitlet, barneperspektivet og diskursteori viser hvordan synet på for eksempel barn påvirker dem som aktører og deres rolle i samfunnet. Barneperspektivet skiller mellom ulike måter å se barn på. Barn som aktive aktører som er med på å påvirke verden, eller barn som passive objekt for sosialisering, og barn som «human beings» eller «human becomings». Upricard (2008) hevder at man de to sistnevnte begrepene ikke kan skilles. Man må se på barnet som en aktiv aktør, der også fremtiden er en viktig del av barnets hverdag. James og James (2004) påpeker at man ofte generaliserer barn til en gruppe, og at man derfor ikke ser barnet som et selvstendig individ med egen identitet. Pufall og Unsworth (2004) mener at det kun er i møtet med det enkelte barnet, at man kan snakke om termen barn.

Qvotrups (1999) perspektiv er viktig i oppgaven fordi det trekker frem hvordan strukturelle mekanismer som for eksempel økonomi er med på å påvirke barns hverdag. Barn har ikke noen måte å regulere disse mekanismene på, og de har derfor ikke noen reel påvirkning på egen hverdag. Dette vil han endre ved å gi barn rapporteringssystem der barna selv kan rapportere, noe han mener er et minimum hvis vi ønsker å forbedre barns livskvalitet.

I vurderingen av hva som er barnets beste må man ta hensyn til beskyttelsen av barnet samtidig som barnets rett til å bli hørt skal ivaretas. Kulturelle og individuelle hensyn står opp mot retten om likhet for loven. Dette påvirker også barns rett til å uttale seg. Barn har rett til å uttale seg i alle saker som angår dem, men deres alder og evne til å vurdere situasjonen skal også tas hensyn til. Etter hvert som barn blir eldre får de mer innsikt i eget liv og samfunnet rundt seg. Enslige

mindreårige asylsøkere har kanskje begrenset informasjon om samfunnet, men har klart innsikt i eget liv, og for dem vil retten til å bli hørt være helt sentral.

Diskursen om for eksempel ungdom påvirker hvilken subjektposisjon ungdommene blir gitt. Det er ikke handlingene men subjektposisjonen som skaper ungdommenes identitet, og subjektposisjonene ungdommer får, er ikke alltid noe ungdommene inntar. Kunnskapen diskursførerene (i dette tilfellet miljøarbeiderne og barnevernsansatte) sitter med, skaper rammene for diskursen, og denne kunnskapen påvirker dermed hvilken subjektposisjon ungdommene blir gitt.

4. Forskningsprosessen

I dette kapitlet vil jeg ta for meg planleggingen av prosjektet, valg av metode og utvalg, intervjuer og hvordan jeg har analysert datamaterialet mitt. Som en del av dette vil jeg ta for meg utfordringene og erfaringer underveis. Masteroppgaven er for meg en læringsprosess og en naturlig del av dette kapitlet vil være hva jeg lyktes med, hva som kunne vært gjort annerledes og hva jeg lærte underveis. Jeg vil drøfte kvaliteten i mitt forskningsprosjekt gjennom begrepene pålitelighet, gyldighet og generalisering. Videre vil jeg drøfte etiske hensyn i forbindelse med kvalitative intervju. Fordi boinstitusjonene og utdannelsen til de ansatte er en viktig del av mitt datamateriale, vil jeg avslutte kapitlet med å fortelle litt om hvordan disse institusjonene er bygd opp og hvilken utdanning miljøarbeiderne på disse institusjonene har.

4.1 Grunnlaget for valg av kvalitativ metode

I denne oppgaven ønsket jeg å få innsikt i omsorgstilbudet for enslige mindreårige asylsøkere. Fordi jeg ønsket dypere kunnskap og refleksjoner, er kvalitativ metode best for min oppgave. De vanligste metodene innenfor kvalitative studier er informantintervju, gruppeintervju, observasjon og dokument- og filmanalyse, og for å fremme ansattes meninger, vurderte jeg intervju som den beste metoden. Det jeg ønsket ut av intervjuene var informantenes personlige vurderinger. Selv om gruppeintervju kunne skapt interessante diskusjoner og refleksjoner, kunne det også gjort det vanskelig å komme med sine egne meninger om hva som er best for en sårbar gruppe dersom man er uenig med de andre i gruppa. En kombinasjon kunne nok vært mulig, men jeg har hentet informanter fra ulike steder, og de som jobber på samme plass jobber ikke nødvendigvis på samme tidspunkt. Av praktiske årsaker, og for å få spredning i informantgruppen, ble den beste løsningen informantintervju. To av de barnevernsansatte og sjefen på hyblene ble intervjuet ansikt-til-ansikt, resten ble intervjuet via telefon.

4.2 Praktisk gjennomføring

I denne delen vil jeg gå gjennom hvordan jeg praktisk gjennomførte innsamlingen av datamaterialet. Utvalgskriteriene og hvorfor jeg hadde disse kriteriene, rekrutteringen av informanter og til slutt en tabell med presentasjon av informantene som har bidratt til dette studiet.

4.2.1 Utvalgskriterier

Ut ifra temaet til oppgaven, (omsorgstilbudet for enslige mindreårige asylsøkere), kunne det vært interessant å intervjuet enslige mindreårige asylsøkere. Av ulike praktiske og etiske hensyn, så jeg imidlertid raskt at dette ikke ville la seg gjøre. Denne gruppen er en ekstra sårbar gruppe under 18 år, og temaet jeg tar opp er veldig sensitivt, derfor ville det vært vanskelig å få tillatelse til å gjøre slike intervju. Fordi mange av de enslige mindreårige nylig har kommet til Norge, vil de kunne ha begrensede norskkunnskaper, noe som kan føre til misforståelser, både i selve intervjuet, men også om bakgrunnen for intervjuet.

Jeg var redd for at de skulle misforstå min rolle og tro at det de forteller meg vil påvirke deres livssituasjon på noen måte. Derfor vinklet jeg temaet og problemstillingen opp mot de voksne og deres holdninger. Informasjonen jeg trengte kunne jeg dermed få fra ansatte på boinstitusjonene og i barnevernet. Fra de ansatte på boinstitusjonene ønsket jeg både et innblikk i hverdagen til ungdommene, med rutiner og hverdagsaktiviteter, i tillegg til at jeg ville høre hvordan de ansatte mener det er å bo på boinstitusjonene. Fra de ansatte i barnevernet ønsket jeg å høre mer om generelle behov ungdom i alderen 15-18 år har, og hvordan de anser bosituasjonen til enslige mindreårige asylsøkere over femten år som bor i Norge. Fra alle informantene ønsket jeg å høre hvilke synspunkter de har på omsorgssituasjonen til enslige mindreårige asylsøkere.

4.2.2 Rekruttering av informanter

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å snakke med ansatte på boinstitusjoner for ungdom som ikke har fått permanent oppholdstillatelse. Jeg ønsket å se på omsorgsboliger, og de fleste ungdommene som bor der har fått oppholdstillatelse, derfor tok jeg bort kriteriet om at ungdommene ikke skulle ha oppholdstillatelse. Da jeg tok denne avgjørelsen, vurderte jeg hvordan dette ville påvirke mitt prosjekt, og fant ut at fordi jeg ikke fokuserer på vurdering av opphold eller utsendelse, ville dette ha relativt liten betydning for prosjektet. Det er en psykisk belastning for enslige mindreårige at de ikke vet om de får opphold, noe som preger deres hverdag, men jeg var hovedsakelig ute etter systemets tilrettelegging for enslige mindreårige, og dermed vil det også være interessant å se på enslige mindreårige som har fått oppholdstillatelse. Jeg valgte ikke direkte bort noen informanter til mitt prosjekt, men en del av de jeg kontaktet mente selv at de ikke hadde informasjonen jeg trengte, og ønsket derfor ikke å stille til intervju. Noe av grunnen til dette kan være kriteriene jeg hadde i starten. Kriteriene mine ble derfor, ansatte i barnevernet eller på boinstitusjon for enslige mindreårige asylsøkere over femten år.

Prosesen med å rekerutere informanter var tidkrevende. Det gikk cirka fire måneder med telefoner, mail og meldinger før jeg endelig hadde nok informanter. Jeg var klar over at dette var en tidkrevende prosess, og startet derfor relativt tidlig med å skrive intervjuguide og prøve å få tak i informanter, men det var ikke alle utfordringene jeg var like forberedt på. Planen var å få tak i en leder, fagansvarlig eller lignende og få han/henne til å hjelpe meg til å komme i kontakt med ansatte som jobber med ungdom, (snøballmetoden). Jeg startet søkingen etter informanter i Trondheim, men uten hell. Deretter forsøkte jeg å kontakte barnevernet i hjembyen min, Tromsø, hvor jeg raskt beskjed om at de har så mange henvendelser at de ikke hadde mulighet til å stille til intervju. Jeg forsøkte mange steder, uten å få svar eller med lovnader om å bli ringt tilbake uten at jeg hørte noe mer eller klarte å få tak i dem igjen. Etter en lang prosess med telefoner og mailer, snakket jeg med noen venner som kjente noen som kunne hjelpe meg. Jeg kom da i kontakt med ei som hjalp meg å få tak i informanter i barnevernet, og ei som hjalp meg å komme i kontakt med noen på omsorgshyblene.

Fordi jeg ikke kjenner noen som jobber innenfor feltet, og allerede hadde problemer med å skaffe informanter, valgte jeg å ikke ha pilotintervju, men heller gå muntlig gjennom spørsmålene med en jeg kjenner. Selv om han ikke jobber innenfor fagfeltet, var dette en grei måte å høre hvordan spørsmålene lød. Etterpå gjorde jeg noen små endringer, før jeg sendte intervjuguiden til veileder for tilbakemelding. Fordi jeg ikke gjorde pilotprosjekt redigerte jeg spørsmålene mellom intervjuene, og tok med nye temaer til de neste intervjuene (vedlagt er de siste utgavene av intervjuguidene). Gentikow (2005) hevder at en måte å teste om spørsmålene er åpne, er å se om spørsmålene er korte og svarene lange eller omvendt. I innledningen hadde jeg noen korte spørsmål, men utover det var spørsmålene stort sett ganske åpne, med notater der jeg kunne utdype ved behov. Dette ga informantene mulighet til å reflektere over temaene som ble tatt opp.

Selv om jeg var kommet i kontakt med noen informanter, tok det tid før jeg fikk svar på mail og telefon. Jeg trengte fortsatt flere informanter, derfor begynte jeg å lete etter informanter andre steder mens jeg ventet. Ved internettsøk kom jeg over en omsorgsbolig som lå på et lite sted og tok kontakt for å høre om noen av de ansatte hadde anledning til å stille til intervju. Etter noen uker med mail og telefoner frem og tilbake ble det avklart at sju ansatte kunne stille til intervju, men fordi jeg ønsket informanter fra flere steder takket jeg kun ja til å intervju fire av dem. Alle intervjuene ble gjort over telefon. Fordelen med å kontakte en liten plass, er at de kanskje ikke blir kontaktet i like stor grad som andre og dermed kanskje har mer tid til å stille opp på slike prosjekter.

I løpet av i tiden jeg gjorde intervju med ansatte på omsorgsboligen på det lille stedet, begynte jeg å komme i kontakt med miljøarbeidere og en barnevernsansatt på hyblene. Jeg fikk avtalt møte med dem, og kunne reise dit og gjennomføre intervju. Under ett av intervjuene på omsorgshyblene fikk jeg tips om å intervju en som har ansvaret for planlegging av aktiviteter for ungdommene på hyblene. Fordi jeg ikke rakk å møte denne informanten før jeg reiste tilbake til Trondheim, tok jeg intervjuet på telefon. De siste jeg intervjuet var to barnevernsansatte. Det ene ansikt-til-ansikt og det andre på telefon. Alt i alt endte jeg opp med å intervju 6 miljøarbeidere, på to forskjellige boinstitusjoner og 3 barnevernsansatte.

4.2.3 Presentasjon av informantene

I tabellen under er oversikt over navn, utdanning og arbeidsplass for informantene til denne oppgaven. Navnene jeg presenterer dem med er pseudonymer.

Tabell 1: Oversikt over utvalget

Navn	Utdannelse	Arbeidsplass	Intervjumetode
Hanna	Lærer	Omsorgsbolig	Telefon
Anders	Barnevernspedagog	Omsorgsbolig	Telefon
Fredrik	Ufaglært	Omsorgsbolig	Telefon
Jonas	Barnevernspedagog	Omsorgsbolig	Telefon
John	Sosialantropolog	Hyblene	Ansikt-til-ansikt
Lars	Barnevernspedagog, (under utdanning)	Hyblene	Telefon
Henriette	Barnevernspedagog	Hyblene/ barnevernet	Ansikt-til-ansikt
Patrik	Barnevernspedagog	Barnevernet	Ansikt-til-ansikt
Per	Barnevernspedagog	Barnevernet	Telefon

4.3 Intervjuguide

Fordi jeg ønsket noe ulik informasjon fra de ansatte på boinstitusjonene og de ansatte på omsorgsboligen, laget jeg to intervjuguider. Begge intervjuguidene mine var nokså utfyllende og strukturerte, der spørsmålene var sortert etter tema og satt i tenkt rekkefølge. Utfordringen med en strukturert tilnærming er at den kan skape en asymmetrisk relasjon mellom forsker og informant, ved at man blir for knyttet til intervjuguiden. Fordi jeg har relativt lite erfaring med å gjøre intervju følte jeg en trygghet ved å ha en utfyllende guide. Jeg visste da hvilke spørsmål

jeg ønsket å stille, og slapp derfor å bekymre meg for å huske alt under intervjuene. Dette lettet litt på presset og stemningen, noe som bedret intervjusituasjonen. Derfor valgte jeg, tross ulempene, å ha en utfyllende intervjuguide. Under intervjuene prøvde jeg hele tiden å være fleksibel og følge informantenes temaskifter, og komme tilbake til planlagte spørsmål senere. Ifølge Tove Thagaard (2009) er en av fordelene med en strukturert tilnærming at svarene er sammenlignbare fordi alle informantene har svart på de samme kategoriene av spørsmål, noe som kan gjøre bearbeidelsen av datamaterialet lettere. Fordi jeg blant annet ønsket å få et innblikk i informantenes barneperspektiv, var dette viktig for min undersøkelse å kunne sammenligne svarene. Intervjuene mine ble dermed semistrukturete intervju.

Det er noe uenighet blant ulike forfattere kvalitative metodebøker om man skal gå rett på eller begynne med enkle bakgrunnsspørsmål når man intervjuer. Barbara Gentikow (2005) mener at man bør gå rett på når man starter spørsmålene, fordi informanten ikke skal venne seg til å svare kort og konkret på spørsmålene. Tove Thagaard (2009) mener derimot at man bør starte og avslutte med enkle spørsmål, fordi dette skaper en trygghet for informanten. Til mitt prosjekt syntes jeg det var greit, å få litt tid før man gikk over på de større temaene, derfor valgte jeg å følge Thagaards fremgangsmåte. Jeg var interessert i bakgrunnsinformasjon som utdanning og ansenitet, og startet dermed med disse spørsmålene på alle intervjuene. Dette var spesielt greit under telefonintervju, der det kan være vanskelig med oppvarmingsspørsmål for å komme i gang med samtalen. Når jeg møtte informantene ansikt-til-ansikt, håndhilste vi og småpratet litt før intervjuet, mens under telefonintervjuene gikk vi mer rett på sak.

4.4 Informantintervju

I denne delen vil jeg fortelle litt om selve intervjuene. Fordi jeg gjorde mange av intervjuene via telefon, vil jeg hovedsakelig drøfte fordeler og utfordringer ved å gjøre telefonintervju. Etterpå vil jeg drøfte min rolle som forsker og hvordan den kan ha påvirket mitt datamateriale.

4.4.1 Ansikt-til-ansikt og telefon intervju

Informantintervju er intervju der informantene ikke forteller om seg selv, men om et tema eller andre personer. Et kvalitativt intervju er ikke et strukturert, men et intervju der det viktigste verktøyet er å følge opp informanten sine opplysninger, fortellinger og forståelse av temaet (Widerberg, 2001), som i dette tilfellet er omsorgstilbudet for bosatte enslige mindreårige asylsøkere. Av praktiske årsaker gjennomførte jeg noen ansikt-til-ansikt intervju og noen telefonintervju. Et av intervjuene av barnevernsansatte og to av intervjuene på hyblene gjorde

jeg ansikt-til-ansikt. Jeg måtte reise for å gjennomføre intervjuene på hyblene, men kunne overnatte hos noen jeg kjenner, og dermed ble kostnadene i forbindelse med reisingen lave.

Den ene omsorgsboligen lå langt unna, og informantene herfra jobbet også turnus, noe som gjorde at intervjuene ble spredt over flere dager. Fordi jeg ikke kjenner noen som bor på dette stedet, ville det vært tidkrevende og dyrt å reise dit. Derfor valgte jeg å gjøre telefonintervju. En av informantene fra hyblene måtte jeg intervju via telefon fordi jeg ikke rakk å gjennomføre intervjuet før jeg reiste tilbake til Trondheim. Det siste intervjuet ble også gjort på telefon fordi det ikke lot seg gjøre å møtes ansikt-til-ansikt.

Utfordringen med kommunikasjon under telefonintervju er at man mister muligheten for kroppsspråk, noe Tjora (2012) beskriver som et viktig aspekt ved en god samtale. Man får ikke blikket, nikkene og andre kroppslige tegn som viser at jeg som intervjuer er interessert. Et nikk er en enkel måte å respondere på det informantene sier uten å avbryte dem. Under telefonintervju vil informantene ikke oppfatte slike signaler. Utfordringen ble derfor å vise interesse uten å avbryte informanten. Under de første intervjuene sa jeg ofte «ja», da opplevde jeg noen ganger at informanten sa «ja» og stoppet. Dette kan tyde på at de tolket mitt «ja» som et tegn på at jeg hadde fått nok informasjon, mens jeg mente dette som en minimal respons på det informanten sa. Når jeg responderte med «Mmm», opplevde jeg i mindre grad at jeg avbrøt informanten, og prøvde derfor å være bevisst på hva jeg sa, og hvordan det påvirket informanten. Jeg oppfordret også informantene til å fortelle mer når jeg oppdaget at jeg avbrøt.

En av fordelene med telefonintervju er at informantene selv får bestemme hvor de skal være under intervjuet (Tjora, 2012). Mine informanter var på jobb under intervjuet, graden av bestemmelse var dermed nokså begrenset. Samtidig er arbeidsplassen en trygg arena og telefonintervjuet skaper en trygg distanse. Pettersen (2008) fant det under sine telefonintervju nyttig å gjenta deler av informantens svar under telefonintervju, både for å forsikre seg om at man har oppfattet informanten riktig, men også for å at ingen av partene skal falle ut av samtalen. Jeg opplevde i tillegg dette som en fin måte å vise interesse på, og at informanten fortalte mer om temaet når jeg gjentok noe av det som ble sagt.

Tjora (2012) hevder at man under telefonintervju holder seg strengere til planen blant annet ved at man holder seg til planlagte spørsmål. Dette fører til at intervjuene blir kortere enn om man har et ansikt-til-ansikt intervju da at man ikke får den samme avslappede samtalen over telefon som man får når man møtes i person. For min del var nok det at informantene var på jobb som var den viktigste faktoren for lengden på mine intervju. De hadde fått tid til å stille til intervju,

derfor ønsket jeg ikke å bruke mer av deres tid enn avtalt. En av informantene fortalte også at h*n hadde begrenset tid. Intervju var en relativt ny forskningsmetode for min del, noe som gjorde at jeg til dels holder meg ganske strengt til intervjuguiden. Likevel opplevde jeg at informantene fikk pratet nokså fritt. Flere av informantene ga meg informasjon jeg ikke spurte direkte om, og kom med interessante opplysninger som jeg ikke hadde forventet, men som jeg ville høre mer om. Under de første intervjuene hadde jeg det tidvis veldig travelt med å komme videre til neste spørsmål. Etter hvert ble jeg flinkere til å ha pauser før neste spørsmål og å stille oppfølgingsspørsmål, det er det Genetow (2005) kaller forskerens fleksibilitet, noe som fører til at informantene forteller mer. Alt i alt opplevde ikke jeg telefonintervju som særlig begrensende på hvor utfyllende informantene svarte.

For meg ble forskjellen mellom telefonintervju og ansikt-til-ansikt intervju hovedsakelig starten og avslutningen. Spesielt starten opplevde jeg som noe annerledes, fordi jeg fikk et ansikt å knytte informanten til. Likevel følte jeg ikke at dette påvirket informasjonen jeg fikk fra informantene. Mange av informantene pratet utfyllende om temaet, mitt inntrykk var at dette var uavhengig av om vi snakket over telefon eller ansikt-til-ansikt. Problemene jeg opplevde underveis, kommer jeg tilbake til senere i kapitlet, men hadde i all hovedsak ikke noen spesiell tilknytning til telefonintervjuene.

4.4.2 Min rolle som intervjuer

Informasjonen man får under et intervju vil alltid påvirkes av forholdet mellom informant og intervjuer. Når man intervjuer, går man inn i en forskerrolle som bærer preg av ekspertise. Ekspertise i denne sammenhengen betyr at forskeren i sin rolle kan anses å være ekspert på temaet det snakkes om, noe som blant annet kan føre til at informanten blir redd for å svare feil. Det at jeg er student, gjør at min rolle blir mindre skremmende og bærer et mindre preg av ekspertise. Likevel kan informantene føle seg sårbar fordi de gir mye informasjon om sin arbeidsplass, og får relativt lite tilbake. Derfor ønsket jeg å skape en trygg og rolig tone fra starten av intervjuet, og fortalte informantene at det var deres kunnskap og kompetanse jeg var interessert i, og at det på mange spørsmål ikke ville være noen fasitsvar, men at det da var deres tanker og refleksjoner jeg ønsket å høre om. Dette var også noe jeg minnet informantene på underveis hvis de ble usikre på om deres svar var riktig. Slik forsøkte jeg å føre ekspertrollen over på informantene.

Flere av mine informanter var ferdigutdannede kvinner og menn, som var eldre enn meg, med lang arbeidserfaring. Slike faktorer kan påvirke forholdet mellom meg og informantene i motsatt retning av det jeg har snakket om nå. Jeg opplevde i midlertid å bli møtt med respekt

av alle mine informanter, og opplevde heller ikke at noen av dem stilte seg over meg på grunn av alder, kjønn eller kompetanse, men heller at informantene ønsket å dele av sin kunnskap og slik være med å bidra til prosjektet. Kommunikasjonen med informantene gikk dermed greit med tanke på rollene oss imellom.

4.5 utfordringer underveis og i etterkant

Når man gjennomfører intervju, vil det alltid være noe man ikke helt har kontroll over selv, og utfordringer man ikke har forutsett kan oppstå underveis. Tekniske problemer, språklige utfordringer, bakgrunnsstøy og mumling er problemer jeg opplevde under noen av mine intervju. Slike problemer vil kunne påvirke datamaterialet, og dermed også resten av oppgaven. Derfor vil jeg fortelle litt om hva som hendte og hvordan hendelsene har preget datamaterialet mitt.

Språklige aspekter kan være en utfordring under intervju. Når man skal tolke datamaterialet er det viktig å forsøke å få frem hva informanten egentlig mener. Språklige utfordringer kan komme til uttrykk på mange ulike måter. På slutten av det ene intervjuet oppdaget jeg at informanten var litt usikker på eget språk. Informanten snakket gebrokkent norsk, og lurte på om det var vanskelig for meg å forstå hva som ble sagt. Jeg hadde ikke noe problemer med å forstå hva informanten sa, men ser i etterkant at dette kan ha påvirket hvor utdypende informanten svarte underveis. Denne informanten svarte ganske kort på noen av spørsmålene, men om det skyldes språklig usikkerhet eller andre årsaker er vanskelig å si. Informanten svarte også ganske kort på oppfølgingsspørsmålene.

Et av intervjuene ble preget av dårlig telefonlinje. Flere ganger under intervjuet hadde jeg problemer med å høre hva informanten sa, og noen ganger datt informanten helt ut. En gang ble linjen brutt, og jeg måtte ringe opp igjen. Disse hendelsene førte til at informanten måtte gjenta seg selv veldig ofte, noe som igjen førte til brudd i kontinuiteten i samtalen. Informanten var heldigvis tålmodig og gjentok det han hadde sagt, dersom jeg ikke hørte det. Alt i alt var det et godt intervju hvor jeg fikk mye spennende informasjon, men bruddene kan ha ført til at jeg ikke fikk med all informasjon, da man fort kan korte ned setningen når man gjentar den.

Cirka halvveis inn i intervjuet med sjefen på hyblene, ladet lydopptakeren ut. Fordi jeg ikke ønsket å fokusere på båndopptakeren under intervjuet, la jeg ikke merke til det før etter vi var ferdige. Jeg valgte å løse dette ved å skrive ned alt jeg husket av intervjuet. Noe av informasjonen vil nok ha gått tapt på grunn av dette, men jeg mener å ha fått med meg det

meste. Jeg ønsker at oppgaven min skal være så pålitelig som mulig, og fordi jeg ikke husket ordrett hva informantene sa, kan jeg ikke å sitere denne informantene. Dette gjør denne delen av datamaterialet mindre transparent, men informasjonen jeg har tatt med videre, er jeg helt sikker på at er riktig.

En annen utfordring under intervjuene var at en av informantene mumlet veldig. Under intervjuet klarte jeg stort sett å oppfatte hva informantene sa, men dette gjorde transkriberingen noe vanskeligere og mer tidkrevende. Enkelte ord falt bort under transkripsjonen, men dette har likevel ikke preget situasjonen i sin helhet. Et annet intervju ble gjort på cafe. Det å sitte på cafe skapte en rolig og avslappet atmosfære. Vi drakk kaffe og vi småpratet en del før vi begynte intervjuet. Det var informantene som valgte møtestedet, noe som kanskje gjorde intervjusituasjonen tryggere. I begynnelsen av intervjuet var det nokså rolig, vi var nesten de eneste inne på cafeen, og vi satt oss strategisk innerst, det var bare rolig musikk i bakgrunnen, etter hvert kom det imidlertid en god del folk, og det ble nokså mye støy. Dette førte til at vi noen ganger måtte gjenta hva vi hadde sagt, men det preget i liten grad intervjusituasjonen. Informantene fokuserte imidlertid en del på om opptakeren ville få med seg alt, jeg beroliget med at det ikke ville bli noe problem. Transkriberingen ble noe vanskeligere på grunn av bakgrunnsstøyen, men all informasjon kom med.

Ut i fra vurderingen jeg har gjort av disse intervjuene, har de ikke blitt preget mer enn at noen detaljer er borte. Likevel er det en viktig del av det helhetlige bildet på hvordan informasjonen har blitt viderefremidlet fra informant til leser. Dette gjelder spesielt det intervjuet der halve intervjuet ikke ble tatt opp. Fordi jeg har valgt å løse disse utfordringene på de måtene jeg har gjort, og i tillegg tatt med informasjon om prosessen, har jeg vurdert det slik at jeg kan bruke datamaterialet til å belyse min problemstilling.

4.6 Kvaliteten i forskningsprosjektet

I denne delen vil jeg ta for meg hvordan jeg har kvalitetssikret mitt prosjekt. Kvalitativ analyse krever mye refleksjon både over valg og utførelse av metode og analyse av datamaterialet. I fagbøker om kvalitativ forskning er det noe varierende hvilke begreper som blir brukt for å beskrive kvaliteten i forskningsprosjektet. Jeg har valgt å bruke de direkte oversatte norske begrepene, pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet, hentet fra Tjora (2012). Der beskrives pålitelighet som intern logikk gjennom hele forskningsprosjektet, gyldighet som en logisk sammenheng mellom spørsmålene man søker å finne svar på og prosjektets utforming og funn,

mens generaliserbarhet handler om gyldighet utover forskningen som er gjennomført. Kvalitet i forskningen vises dermed ikke kun gjennom hva jeg skriver her, men heller gjennom hele oppgaven, og spesielt metodekapitlet og analysen. Likevel vil jeg trekke frem noen punkter som kan være med å belyse kvaliteten.

4.6.1 Forforståelse

Som nevnt var det filmen «De andre» av Margareth Olin (2012), og kunnskapen jeg har fått gjennom det frivillige arbeidet i Redd Barna som inspirerte meg til å velge dette temaet. Jeg kan ikke legge skjul på at jeg gikk inn i dette prosjektet med en viss forforståelse av situasjonen til enslige mindreårige, samt et bilde av hvordan situasjonen burde være. Jeg hadde allerede sett og lest litt om situasjonen til enslige mindreårige, og det engasjementet som fikk meg til å skrive denne oppgaven, var ikke basert på et bilde av at enslige mindreårige asylsøkere i alderen 15-18 år har det for godt.

Gjennom prosessen med å skrive denne oppgaven har jeg fått et litt annet syn på oppfølgingen av bosatte enslige mindreårige asylsøkere. Jeg har fått innblikk i den viktige jobben miljøarbeiderne gjør, og den kompetansen de sitter med på hva ungdommene trenger og hvordan de skal bli kjent med ungdommene, og få dem til å åpne seg. I tillegg har jeg sett hvor viktig det er å ha kunnskap om kultur i arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere. Bildet mitt om barnevernets rolle er i denne prosessen, har likevel ikke forsvunnet underveis.

4.6.2 Pålitelighet

Pålitelighet handler om å vurdere og legge frem hvert steg i forskningsprosessen, om informasjonssøkingen og filtreringen er håndverksmessig korrekt utført. I tillegg skal man begrunne fremgangsmåte, gjennompektig, systematisk og grundig. Hvilke informanter søker man, og hvilke informanter avviser man som irrelevante (Jacobsen og Jensen, 2012). Pålitelighet i betydning troverdighet, kan først og fremst sikres ved å dokumentere fremgangsmåten og ved å oppbevare grunnmaterialet og notatene til eventuell kritisk gjennomgang av sakkyndige. Gjennom dette kapitlet har jeg forsøkt å dokumentert hva jeg har gjort. Opptak og transkripsjon av intervjuene er slettet av hensyn til informantene, men jeg har notater fra prosessen som ikke kan knyttes opp mot informantene.

For å få en oversikt over informasjonen jeg samlet inn, brukte jeg hyperresearch. Dette er et program hvor man kan sortere transkriberte sitater etter tema, slik at man får oversikt over hva ulike informanter sier om ett tema. Dermed kunne jeg se hva alle informantene hadde sagt om for eksempel ungdommenes fritid. I tillegg så jeg på intervjuene separat for å få et mer helhetlig bilde av intervjuene og dermed også et tydeligere bilde av informantenes meninger. Slik gikk

jeg litt frem og tilbake for å få best mulig oversikt over datamaterialet mitt. Oppgaven baserer seg på utvelgelses av temaer som jeg fant spennende og relevant for min oppgave. Deretter har jeg forsøkt å plukke ut ulike synspunkt og vinklinger innenfor disse temaene, og få frem hvor informantene mine er enige og hvor meningene spriker. Derfor bruker jeg fraser som «alle informantene» og «flere av informantene» i analysen.

Analysen min er veldig preget av hva informantene mine fortalte. Noen av temaene som er tatt med, slik som fritid, ønsket jeg at informantene skulle fortelle om. Forholdet til barnevernet var et av hovedtemaene helt fra idemyldringen. Andre temaer, slik som ettervern, hadde jeg i utgangspunktet ikke tenkt å skrive om, men noen av informantene mine trakk dette frem som et viktig tema, og det ble en sentral del av analysen. Når jeg valgte ut temaer baserte jeg det altså på hva jeg selv anså som viktig og hva informantene mine trakk fram.

Skillet mellom å se på ungdommene som innvandrere eller som barn, var også et funn i analysen som jeg ikke hadde sett for meg da jeg startet. Dette kom frem da jeg spurte om hvilke behov ungdommene har, og forholdet til barnevernet. Dette skillet ble så interessant at jeg endret problemstillingen min på grunn av dette. I utgangspunktet hadde jeg kun tenkt å se på de strukturelle rammene rundt tilbudet til bosatte enslige mindreårige asylsøkere, men på grunn av dette funnet, valgte jeg i tillegg å fokusere på hvordan synet på ungdommene påvirker dem. Når jeg valgte bort noen temaer var det fordi de ikke var relevante for min nye problemstilling.

Jeg brukte to teoretiske perspektiv for å analysere datamaterialet mitt. Jeg hadde barneperspektivet som utgangspunkt da jeg begynte å analysere. Mens jeg jobbet med datamaterialet så jeg behovet for å supplere med andre teorier. For å få frem skillet jeg fant i synet på enslige mindreårige asylsøkere, ønsket jeg å bruke diskursteori, og en del av Foucaults diskursteori ble dermed en av mine hovedteorier. I tillegg har jeg referert til andre begreper slik som Bourdieus (1995) kapitalbegreper, for å forklare noen av mine funn. Analysen min er dermed preget av disse teoretiske perspektivene, men disse perspektivene har ikke vært med på å avgjøre hva som var relevant for oppgaven, men heller vært en måte å få en faglig forståelse av det informantene sier.

Gentikow (2005) hevder at det ofte ikke er til å unngå at forskeren har en forforståelse av feltet hun eller han forsker på, men at det i slike tilfeller er informativt å lytte åpent til informantgruppen. En del av informasjonen jeg fikk overasket meg, og ga meg et litt nytt perspektiv. «Forskerens kunnskap er en ressurs, men hvordan den brukes i en analyse må gjøres eksplisitt» (Tjora, 2012:176). Jeg har fortsatt beholdt en del av mitt bilde på enslige mindreårige

asylsøkeres situasjon i Norge, men i etterkant av dette prosjektet, og spesielt etter intervjuene med ansatte på omsorgsboligene, sitter jeg igjen med et mer flertydig bilde av hverdagen til enslige mindreårige på omsorgsboliger enn jeg hadde da jeg startet.

Intervjuguiden, måten den ble brukt og hvordan man registrerte svarene styrker troverdigheten (Jacobsen og Jensen, 2012). Som nevnt hadde jeg en detaljert intervjuguide, og fulgte den mer eller mindre systematisk, men hoppet mellom tema. Jeg gjorde notater underveis, men hovedsakelig skjedde registreringen gjennom opptak av intervjuet. Et viktig spørsmål man kan stille seg når man vurderer prosjektets pålitelighet, er om resultatet av prosjektet ville blitt det samme om en annen forsker hadde utført det, og i så fall hvorfor? (Tjora, 2012). Etter å ha drøftet forhold mellom forsker og informant og min forforståelse, er det klart at slike faktorer påvirker funnene i datamaterialet. Men det at jeg endret min oppfattelse, kan sees på som åpenhet i forskningen, og kan være et argument for at resultatet ville blitt det samme dersom noen andre hadde gjort forskningen.

For å gjøre oppgaven mest mulig transparent forsøker jeg, gjennom dette kapitlet, å få frem hvilke valg jeg har tatt og hvordan disse valgene har påvirket mitt prosjekt. I analysen har jeg forsøkt å belyse datamaterialet gjennom bruk av sitater eller gjenfortelling av hva informantene sier, for så å tolke disse teoretisk. Dette er en måte å forsøke å få frem informantenes meninger slik at de selv kan kjenne seg igjen i dem. I tillegg har jeg som nevnt forsøkt å få frem hvem som mener hva, og om dette er en gjennomgående holdning blant mine informanter, eller om det er uenighet informantene mellom, og hvem som eventuelt er uenige.

4.6.3 Gyldighet

Gyldigheten i et forskningsprosjekt vurderes ved å se om man har fått svar på de spørsmålene man har forsøkt å stille. I utgangspunktet prøvde jeg å få et bilde av hvordan enslige mindreårige har det på omsorgsboligen og hvordan miljøarbeiderne og barnevernsansatte vurderer det at denne gruppen ikke blir tatt hånd om av barnevernet. Selv om problemstillingen til oppgaven min ble endret etter intervjuene, er dette fortsatt en viktig del av mitt fokus. Som sagt mener jeg at intervju var den beste måten å få svar på disse spørsmålene på. Intervjuene tok opp direkte spørsmål om hverdagen og samarbeidet til barnevernet, hva informantene synes om disse tingene, hva som er bra, og hva som kunne vært gjort annerledes. Jeg synes også at jeg fikk gode og utdypende svar på disse spørsmålene, og som sagt endret disse svarene min problemstilling. Dermed kan man si at det er en sammenheng mellom spørsmålet jeg stiller og svarene jeg har fått. Det at problemstillingen ble endret etter intervjuene, mener jeg styrker gyldigheten i oppgaven, fordi jeg da ikke er styrt av min forforståelse og teorien jeg ønsket å

bruke. Jeg ønsket å ha et empirinært prosjekt, og ville derfor la meg styre av hva informantene mine fortalte. Den tidligere forskningen jeg presenterte i innledningen, tar i hovedsak for seg litt andre temaer enn jeg gjør. Likevel er forskningen knyttet til hva informantene forteller om ungdommenes bakgrunn og hvordan de jobber med ungdommenes traumer. Forskningen på ungdom på omsorgsbolig er nært knyttet til mine funn.

4.6.4 Generalisering

Mitt datamateriale viser et lite bilde av hvordan miljøarbeidere og barnevernsansatte ser på enslige mindreårige asylsøkere, og hvordan disse synene samt de strukturelle rammene påvirker tilbudet ungdommene får. En større undersøkelse ville kunne fått frem flere nyanser, men ut ifra analysen, tror jeg ikke hovedfunnene ville blitt særlig endret dersom jeg hadde gjort flere intervju. Jeg opplevde at jeg fikk ulike tanker og synspunkt fra mine informanter, og at materialet viser et bredt spekter i hvordan de ser på enslige mindreårige asylsøkere. Informantene mine reflekterte godt rundt situasjonen til de enslige mindreårige asylsøkerne. Derfor mener jeg at mine hovedfunn kan si noe generelt om synet på enslige mindreårige asylsøkere.

4.7 Etikk

Det meste av de etiske problemene ved temaet jeg har forsket på unngikk jeg ved å velge voksne, yrkesaktive informanter som har erfaring og kunnskap om temaet. Likevel er det en del hensyn å ta med tanke på selve intervjusituasjonen, og behandling av datamaterialet i etterkant av intervjuene. Det er viktig at informantene føler seg komfortable under intervjuet og vet at de kan trekke seg dersom de ønsker det. Det er viktig at informantene er klar over at intervjuene blir tatt opp. Jeg ga tydelig beskjed til informantene når jeg satte på opptakeren. Fordi jeg brukte et opptakingsprogram som jeg kunne skru av og på under intervjuene, fikk jeg gitt tydelig beskjed om at nå setter jeg på opptakeren etter samtykke fra informanten også under telefonintervjuene og mener at det var en ryddig måte å gjøre det på.

4.7.1 Under intervjuet

Siden tidspunktene for flere av telefonintervjuene var avtalt med sjefen til informantene, forsikret jeg meg aller først om at tidspunktet passet, og takket for at de ønsket å stille til intervju. Jeg opplyste om mulighetene til å trekke seg når som helst og at de ikke trenger å svare på spørsmål om de ikke ønsker det, og at all informasjon anonymiseres slik at den ikke kan føres tilbake til informanten. Balansegangen mellom å informere og skremme informantene kan noen ganger være en utfordring (Genetow, 2005). Jeg valgte likevel å gi generell informasjon

om deres rettigheter og muligheter før intervjuet startet, og det virket som informantene tok dette veldig greit.

Jeg spurte også om det var greit at jeg tok opp intervjuet. Jeg forklarte hva opptakene skulle brukes til og at de kom til å bli slettet så snart oppgaven er levert. Informantene reagerte noe forskjellig til at intervjuet skulle tas opp. De fleste syntes det var helt greit, men noen ble litt skeptisk først. En av informantene godtok med forbehold om at det kun var meg som skulle lytte til opptakene, noe jeg kunne bekrefte da dette også er avtalen jeg har med NSD. Etter at jeg hadde forklart hensikten med å ta opp intervjuet og hva opptakene skulle brukes til, godtok alle informantene at intervjuene ble tatt opp.

Alle intervjuene jeg gjorde ble tatt opp. Ansikt-til-ansikt intervjuene ble tatt opp med båndopptaker. Når det kommer til telefonintervju mener Tjora (2012) at den beste måten er å ta opp lyden på er med telefonen. For å ta opp telefonintervjuene lastet jeg ned appen ACR (Auto Call Recorder). Enkelte apper krever at du tar opp hele telefonsamtalen, men med ACR kan man velge når man vil starte og avslutte opptaket under samtalen. Jeg opplevde at dette skapte en bedre intervjusituasjon fordi jeg da kunne få gitt informantene all informasjon om intervjuet og rettighetene, samt fått bekreftelse på at det var greit at jeg tok opp intervjuet før jeg startet opptakeren.

Mitt inntrykk både under og etter intervjuene var at informantene var komfortable i intervjusituasjonen. Informantene hadde mye kunnskap om temaet vi snakket om. På de åpne spørsmålene var det noen som ble usikre på hvilken informasjon jeg var ute etter, og ønsket mer konkrete spørsmål. Dette løste jeg enten med å komme inn på noen av underspørsmålene mine (der jeg hadde det), eller be de reflektere rundt temaet som ble tatt opp. Jeg opplevde imidlertid ikke denne usikkerheten som at informantene var utrygge, men heller at de ønsket å vite hva jeg var interessert i å høre om. Fordi åpne spørsmål gir rom for refleksjon (Gentikow, 2005) og ulike innfallsvinkler temaene som ble tatt opp, ønsket jeg å ha de åpne spørsmålene med i alle intervjuene. Gentikow (2005) skriver at en semistrukturert studie legges opp til at informantene kan svare med sine egne ord. I flere av mine spørsmål ba jeg informanten om å fortelle om erfaringer, en historie eller hvordan de selv mener problemer kan løses. Utover dette opplevde jeg ingen etiske utfordringer under intervjuet. Det virket også etter intervjuet som at informantene var fornøyde med å ha vært med på intervjuet.

4.7.2 Etter intervjuet

Transkriberingen gjorde jeg stort sett fortløpende etter hvert som jeg hadde gjennomført intervjuene. Ingen av informantenes navn kom med på opptakene, men i ett av intervjuene sa informanten navnet på en av de andre ansatte. Da valgte jeg å skrive «(navn på ansatt)» i transkripsjonen, for å sikre den ansattes anonymitet. Fordi det ikke er relevant for min oppgave hvilken by informantene mine jobber i, valgte jeg å ikke ta dette med, av hensyn til at slik informasjon kan øke sannsynligheten for at informantene kan bli gjenkjent. (For eksempel er det sikkert begrenset hvor mange som har jobbet i både barnevernet og på omsorgsbolig på et lite sted). Transkripsjonen ble en viktig del av analysen, fordi jeg under denne prosessen ble bedre kjent med datamaterialet mitt, og fikk oversikt over hvilke temaer som var viktige og hvilke hovedsynspunkter som kom fram.

I transkripsjonene brukte jeg forbokstaven i navnene til informantene for å skille dem. I analysen bruker jeg pseudonymer for å anonymisere informantene. Jeg valgte ut tilfeldige navn, men beholdt kjønnene på navnene. (For eksempel fikk kvinnelige informanter kvinnelige pseudonymnavn). Dette gjorde arbeidet med analysen lettere, uten at det påvirket informantenes anonymitet. Fordi informantenes utdanning er relevant for min oppgave, valgte jeg å knytte denne informasjonen til uttalelsene til informantene. Dette gjør at noen av informantene kan bli gjenkjent av kollegaer som vet de har blitt intervjuet til dette prosjektet, selv om jeg har forsøkt å anonymisere informantene så mye som mulig. Jeg har likevel valgt å ta med denne informasjonen, fordi ingen av informantene sa noe som jeg opplevde som kontroversielt, eller veldig kritisk mot kollegaer eller sjefer på sin arbeidsplass.

Jeg har allerede skrevet litt om fremstillingen av informantene. Utover det jeg allerede har nevnt, har jeg kuttet «eemm» og gjentakelser, slik som «Det kan være, kan være...». I denne filtreringen ligger en vurdering av meningsinnholdet i det som blir sagt. Dette er tatt i betraktning. Selv om det vil være min vurdering av hva som er viktig og uviktig, veier dette opp mot etiske hensyn i fremstilling av informanten. I transkriberingen tok jeg alt med, og drøftet med veileder hva jeg burde fjerne fra sitatene. I de tilfellene der sitatene jeg tok med var en del av en fortelling, har jeg forsøkt å få med sammenhengen informanten sa dette i, og eventuelt hvilket spørsmål dette var et svar på.

4.8 Om boinstitusjonene

Under intervjuene med miljøarbeiderne snakket jeg om ungdommene og stedene de bor på. For å skape et bilde av bosituasjonen til de enslige mindreårige asylsøkerne og arbeidsplassene til miljøarbeiderne, vil jeg skrive litt om boinstitusjonene. I analysen tok jeg for meg synet på enslige mindreårige asylsøkere og oppfølgingen de får, opp mot utdannelsen til miljøarbeiderne, derfor vil jeg også si litt om hvilken utdanning de ansatte på boinstitusjonene har. Bosituasjon og utdanning blir med andre ord viktig bakgrunnsinformasjon om mitt datamateriale, og derfor er de med her.

Omsorgsboligen er en tomannsbolig der begge delene av tomannsboligen blir brukt. Her bor det seks gutter fra Afghanistan. Det er ni ansatte på boligen, tre av dem er i deltidsstilling. Alle ungdommene som bor på boligen har sin primærkontakt som følger dem opp med skole, fritidsinteresser og har kontroll på økonomien. Selve omsorgen for ungdommene er alles ansvar. På omsorgsboligen har de tre stykker som har faglig kompetanse for å jobbe med ungdommer i alderen 15-18 år. Ikke alle jobber heltid, men den faglige kompetansen er fordelt på de ulike vaktene. Videre har de en lærer som hjelper ungdommene med lekser og har særlig ansvar for skolearbeidet. Fem av miljøarbeiderne er ufaglærte assistenter. I tillegg til de ni ungdommene som bor på omsorgsboligen, har de ansatte ansvar for ti gutter som tidligere har bodd på omsorgsboligen, og som nå er i ettervern. Det innebærer oppfølging av hverdagslige gjøremål i overgangen til å klare seg selv.

På hyblene og i kollektivene bor det til sammen ni ungdommer fra Afghanistan, Eritrea, Somalia, Uganda og Elfenbenskysten. Det er fire miljøarbeidere som har ansvar for disse ungdommene. Alle ungdommene på hyblene og i kollektivene har sin primærkontakt de kan snakke med om det er noe. En av de ansatte har hovedansvaret for sosiale aktiviteter for alle ungdommene. I tillegg til miljøarbeiderne har de en ansatt fra barnevernet i 50% stilling. Hun jobber ikke direkte med ungdommene, men fungerer som saksbehandler når ungdommene søker om penger til helsehjelp, mer livsoppholdspenger, trening eller liknende. I tillegg er hun i møter med miljøarbeiderne og har også møter med ungdommene om det oppstår noe spesielt. Den daglige kontakten mellom henne og ungdommene er veldig liten, hun er «sjefdama», «papirdama» eller «barnevernsdama» som hun selv beskrev måten ungdommene ser på henne på.

Tabell 2 Miljøarbeidernes utdanning.

	Hybler og kollektiv	Omsorgsbolig
Type utdanning	Antall	Antall
Barnevernspedagog	1	3
Sosionom	1	1
Lærer		1
Ufaglært/ikke relevant utdanning.	2	4

5. Analyse

Dette kapitlet vil ta for seg tre hovedtemaer, synet på enslige mindreårige asylsøkere, ungdommenes fritid og hvordan de integreres i samfunnet, og prosessen fra innflytting til utflytting sett i lys av ressursene på boenhetene. Hovedfokuset i denne oppgaven, synet på enslige mindreårige asylsøkere, vil være gjennomgående for hele analysen. På slutten av kapitlet vil jeg trekke frem noe av det informantene mener kunne vært annerledes, slik at livet på omsorgsboligene og hyblene hadde vært bedre.

5.1 Omsorg for enslige mindreårige asylsøkere

De ansatte på omsorgsboligen, på hyblene og i barnevernet har forskjellig kompetanse og er derfor opptatt av ulike aspekter ved hva som er ungdommenes beste. Noen er opptatt av det barnevernfaglige mens andre legger hovedvekten på integrering. Kompetansen informantene sitter med, legger føringer for hva de vektlegger. Informantene hadde klare syn på hva god omsorg er, noe som kom frem gjennom flere av spørsmålene i intervjuet. Derfor vil dette delkapitlet tar for seg ulike synspunkter på hva som er viktig for ungdommene og hva god omsorg innebærer. Et av temaene som brakte frem omsorgstemaet var barnevernet. Enslige mindreårige asylsøkere og forholdet til barnevernet vil derfor være starten på dette kapitlet. Hva miljøarbeiderne vurderer som viktig for ungdommene, preges av deres perspektiv og faglige diskurs. Derfor vil jeg også ta for meg hvem ungdommene er i informantenes øyne, og hvilket barneperspektiv informantene har.

5.1.1 Hva er barnets beste?

Patrik er sosionom og ansatt i barnevernet. Han har jobbet mye med ungdommer i alderen 15-18 år, også med enslige mindreårige asylsøkere. Han påpeker at vi allerede har en institusjon, barnevernet, som i utgangspunktet skal ta hånd om alle under 18 år som ikke har omsorgspersoner som er egnet til å ta hånd om dem. Enslige mindreårige har flyktet hit alene, og i kraft av dette er de utsatt for omsorgssvikt eller fravær av omsorgspersoner, mener han, og ser ikke noen grunn til at denne gruppen skal bli tatt hånd om av andre enn barnevernet.

Jeg tenker på det her med fravær av foreldre hos mindreårige, og den tunge situasjonen de lever under. De har flyttet på egen hånd, blitt sendt ut, eller kastet ut, ikke sant av familiene deres og sånn, og kom den veien der de ble mindreårige asylsøkere. Jeg tenker på det som en slags omsorgssvikt, eller fravær av omsorg og omsorgspersoner. Dermed, tenker jeg at de går inn under den her kategorien som er hovedsaken i barnevernet. Ja, det er å sørge for at barn og unge har en omsorgssituasjon som er forsvarlig, og hvis ikke den private familie klarer det, så er det statens anliggende. Ja, så sånn tenker jeg da, når jeg tenker på en del av disse ungdommene. (Patrik)

I sitatet over blir de enslige mindreårige asylsøkerne sett på som omsorgstrengende barn. Patrik beskrev situasjonen ungdommene har vært i gjennom som omsorgssvikt eller mangel på omsorgspersoner. Han trakk en forbindelse mellom enslige mindreårige asylsøkere og andre barnevernsbarn. Denne gruppen har over en lengere periode trengt noen som kunne ta hånd om dem, men har ikke hatt det, noe som ifølge Patrik gjør at disse ungdommene har behov for et barnevernfaglig nettverk som sørger for en forsvarlig omsorg. Denne tankegangen springer ut fra Patriks perspektiv som barnevernsansatt. Behovene han ser enslige mindreårige ungdom har, baserer seg dermed på hans syn på denne gruppen. Per, som også jobber i barnevernet beskrev dette slik

Man kan jo tenke seg hvor sårbar man er når man har med seg opplevelser som norsk ungdom, som er født og oppvokst i Norge ikke en gang kan tenke seg i mange sammenhenger. I tillegg har de forlatt de tryggeste rammene sine, der hvor det skal være trygt, i hjemmet sitt. Mammaen og pappaen sin, søsknene sine kanskje. Så jeg tenker at når man skal inn og møte det her, så må man i det møtet ha en forståelse av hvordan dette spiller inn på eventuelle samtaler og eventuelle relasjoner. Hvilke spesielle behov den ungdommen har. Som voksenperson må man ha et ekstremt fokus på hva disse ungdommene har med seg, hele sin livshistorie. Du må få tak i hva som er viktig for dem, og hvordan dette har påvirket dem. Det er jeg helt klar på. Så det vil jo være flere aspekt og mye mer sårbart enn å snakke med en ungdom som kommer hjem til de samme trygge omgivelsene hver dag.

Det at ungdommene har mistet sine trygge rammer, gjør dem til en sårbar gruppe, og i kommunikasjon med ungdommen må man søke å forstå ungdommens behov, og hvilke faktorer som påvirker kommunikasjonen. Dette er ungdommer som kan ha en ekstra belastning. De blir sett på som individer her og nå, med behov for sensitive voksne som forstår de mange aspektene som påvirker deres kommunikasjon. I tillegg handler det om behov all ungdom har i denne livsfasen. Dette ser Per i lys av hvordan han anser ungdoms behov generelt.

Ungdomstiden er en uttestingsfase av livet der man skal finne seg selv. I denne perioden har man behov for støttende og utfordrende mennesker. Bekreftelse på hva som er bra eller dårlig. Jeg tror ungdommene skal være litt utfordrende i denne perioden, teste hvor deres egne grenser går. De voksne må tåle å stå i det og være trygge voksenpersoner.
(Per)

Dette er i tråd med det Erikson (1992) sier om ungdomstiden, og viser at det å bli sett er viktig også i denne delen av utviklingsfasen. Per ser på perioden ungdommene er i her og nå, og hvordan deres hverdag preges av fasen de er i. Han mener at det er de voksnes rolle å hjelpe ungdommene gjennom denne fasen. Dermed faller ansvaret for at ungdommene blir sett, hørt og forstått på de voksne. Det å ha trygge voksenpersoner er noe alle informantene trakk frem som et viktig behov for ungdommene. Informantene fra boinstitusjonene fortalte at det er viktig

å skape en god relasjon til ungdommene, slik at de kan stole på dem. Dette er noe Per fortalte at de også gjør med ungdommene han jobber med.

Videre sier Per at «Det er også viktig med åpenhet rundt intimitet, seksualitet, og ufarliggjøring av store livstemaer. Dette kan gjøre overgangen til voksenverden enklere. Spesielt hvis de har med seg en komplisert og mangfoldig bakgrunn.». Dette kan være særlig viktig for ungdommer som ikke er kjent med de kulturelle normene i Norge. Hva er greit og ikke greit å snakke om? Dette krever voksne som tør å snakke med ungdommene om disse temaene, og som har kunnskap om hvordan man gjør det.

Utover disse generelle behovene synes det å være tre hovedpunkter informantene trakk frem som særlig viktig i en forsvarlig omsorgssituasjon for enslige mindreårige asylsøkere. Det første punktet er en vurdering av den enkelte ungdoms behov. Punkt nummer to er jevnlig tilsyn av bosituasjonen til ungdommene. Punkt nummer tre er juridisk forankrede rettigheter som også gjelder for enslige mindreårige asylsøkere.

Det første punktet, vurdering av hver enkelt ungdoms behov, er noe alle informantene trakk frem. Selv om mange enslige mindreårige asylsøkere kan ha like opplevelser, er ikke det ensbetydende med at behovene deres er like, fortalte Patrik. Det er snakk om enkeltmennesker, med ulike historier og egne måter å takle situasjoner på. Noen har behov for å snakke om det de har vært gjennom mens andre har behov for å gå videre. Patrik trakk frem det som James og James (2004) mener er viktig, nemlig å se ungdommene som enkeltindivid, med ulike interesser, behov og kompetanse. Han fortalte hvor viktig det er å lytte til hva ungdommene selv har å fortelle. Her fokuserte Patrik på ungdommene som «human beings» og deres ønsker og behov her og nå. I barnekonvensjonen vurderes det å lytte til ungdommene som en del av vurderingen av barnets beste (Haugli, 2012). Dersom man ser på ungdom som selvstendige individ med evne til å ta egne valg, er det nødvendig å lytte til hva de mener.

Patrik påpeker at selv om ungdommene ikke er under barnevernet, kan omsorgen de får likevel være god nok. Det ungdommene er mest opptatt av, er å ha voksenpersoner som bryr seg om dem og lytter til dem. Barn har behov for omsorg her og nå. Når vi snakker om barnevernet og ansvaret for de enslige mindreårige asylsøkerne over femten år, trakk flere av informantene frem at det viktigste for ungdommene er tiden og relasjonen til de ansatte og omsorgen de ansatte gir.

Jeg tror at det viktigste, det viktigste for de ungdommene er ikke nødvendigvis hva slags utdanning man har eller kompetanse man har, men hvilken omsorg de føler at de får.

Altså den tilknytningen de føler at de får til hver omsorgsarbeider da, tror jeg er mye, mye viktigere enn om en har en master. Og det jeg vet, er at de som jobber for oss nå, har jobba i flere år nå, alle sammen nesten, og de har funnet en dynamikk seg imellom, som for eksempel hun ene driver mest med leksehjelp, han andre er mest på aktiviteter, han tredje er mest sånn som kommer hjem. Altså de har funnet sine nisjer da. Og, jeg tror at for ungdommene så funker det helt fint jeg. (Henriette)

Omsorgen og oppfølgingen ungdommene får både mens de bor i boligene og under ettervernsperioden anses å være svært viktig både for ungdommenes hverdag nå, og for at de skal klare seg selv i fremtiden. Dette viser en likhet i synet på ungdommene mellom Patrik som sier at «omsorgen er god nok» og Henriette som sier at «det fungerer helt fint for ungdommene». Henriette peker på viktigheten av omsorgen ovenfor ungdommene og arbeidsfordelingen miljøarbeiderne imellom. Dermed kan det synes som at ungdommene blir sett på som omsorgstrengende, men med behov for aktiviteter i hverdagen, hjelp med lekser og samtaler. Likevel ser hun ikke på det barnevernfaglige som like viktig i hverdagen som det Patrik gjør.

Hanna er allmennlærer og jobber som miljøarbeider på omsorgsboligen. Hun mener at det er vanskelig å forutse hva ungdommene klarer, og fortalte at hun har sett både fremgang og tilbakegang blant ungdommene. For å tilrettelegge mener hun man må ta hensyn til hver enkelt ungdom, og jobbe med at deres forventninger til seg selv ikke blir for høye. Mange har høye forventninger når de kommer til Norge, og da er det viktig at ungdommene får et bilde av hva som er realistisk for dem. Hanna jobber mest med skolegangen til ungdommene, og fortalte at dersom noen sliter, forsøker de å gi råd og veiledning ut i fra hva som er best for dem.

Hvis det viser seg etter et år da, at de fortsatt har dårlige norskkunnskaper, prøver vi å tilpasse og gi dem råd, hva er det beste for dem. Som for eksempel kanskje du skal ta et år til grunnskole, eller du må, selv om du er ferdig med det, så jeg tror det er best at du tar innføringsklasse istedenfor å hoppe med en gang på videregående skole. Det er det beste vi kan gi dem. Å gi dem råd og tilpasse oss deres behov. Utvikling til videre utdanning. (Hanna)

Hanna fokuserer også på hvilke behov ungdommene har her og nå, men hovedfokuset ligger på at de skal fullføre skolen. I dette ligger det et fokus på ungdommenes fremtid og at de skal bli selvstendige samfunnsborgere. Noe av årsaken til dette kan være at Hannas hovedoppgave er å følge opp ungdommenes skolearbeid. Som lærer ser hun nok også hvor viktig utdanning og gode norskkunnskaper er for å klare seg selv.

Punkt to, tilsyn av bosituasjonen og rutineene på boinstitusjonene, er viktig for å ivareta at omsorgen er god nok, slik som Patrik sa. Barn og unge er grupper med begrenset kunnskap om, og begrenset mulighet til å kjempe for egne rettigheter (Qvotrup, 1999). Enslige mindreårige asylsøkere er, som andre barn, i en sårbar situasjon. I tillegg til er også språket og lovverket helt

nytt for dem, noe som gjør det ekstra vanskelig for dem å vite om egne rettigheter. Flere av informantene mener derfor at ungdommene trenger noen som kontrollerer dette for dem. Jonas, som er utdannet barnevernspedagog og jobber som miljøarbeider på omsorgsboligen, mener dette burde vært barnevernets ansvar.

Så barnevernet kunne vært flinkere til, eller de kunne fulgt opp og vært en slags kontroll, også på individnivå da, ikke bare drifta økonomien og sånn. Men i forhold til at de gikk gjennom tiltaksplanen. Nå sendte vi inn en tiltaksplan, så kunne de gått gjennom den med kommentarer. Ja, litt mer, at det ikke bare blir et papir som skal leveres inn for at driften skal opprettholdes. (Jonas)

Barnevernet er på mange måter et organ som skal sikre barns rettigheter, og være barns stemme. I møte med systemet, trenger barn en stemme (Qvotrup, 1999), og på mange områder er miljøarbeiderne barnas stemme, ved at de videreformidler ungdommenes behov og ønsker, men om denne stemmen svikter, blir det helt stille. Da er det liten kontroll med hvordan ungdommene har det. Oppfølgingen barnevernsbarn får, tvinger de ansatte på barnevernsinstitusjoner til større grad av oppfølging og dokumentering av arbeidet som blir gjort, enn en skriftlig rapport to ganger i året gjør. At ungdom på omsorgsboligen ikke har denne tette oppfølgingen fører med andre ord ikke bare til et dårligere faglig tilbud, men også til et dårligere juridisk vern. Dette vil i praksis si at det kan ta lang tid før sviktende oppfølging av ungdommene blir plukket opp, noe som kan få store konsekvenser for ungdom i en sårbar situasjon.

Det tredje punktet informantene trakk frem er juridisk forankrede rettigheter for at også enslige mindreårige asylsøkere over femten år skal ha like rettigheter som andre barn. Ved å vektlegge dette punktet definerer informantene de enslige mindreårige asylsøkerne som en sårbar gruppe med behov for rettigheter som skal ivareta dem. Videre vurderes de ut i fra et lovverk der de defineres som barn. Alle barn i Norge har lovfestede rettigheter gjennom barnekonvensjonen (Høstmælingen, 2012). Dette er noe også Patrik og Per påpeker. Per mente at ut i fra prinsippet om at alle barn skal tas hånd om av barnevernet, bør også disse ungdommene bli det. På spørsmålet om hvilken praktisk betydning dette har for ungdommene, svarte han at barn og ungdom som er under barnevernet har en del juridiske rettigheter disse ungdommene ikke har. Disse rettighetene omhandler oppfølgingen, tilsynet og det faglige tilbudet barna får. Fordi norsk lov gir alle barn de samme rettighetene, omhandler dette punktet at ungdommene som har søkt asyl i Norge bør ha de samme rettighetene som andre norske barn. Når loven rettes mot ungdommene, er det også loven som definerer dem, samt hvilke behov de har. Barnekonvensjonen definerer alle under atten år som barn med behov for omsorg og

beskyttelse, og som også Patrik sa, er det statens ansvar når foreldre eller foresatte ikke kan ta hånd om barna. Patrik trakk i tillegg frem ikke-diskrimineringsprinsippet og sa at hvor man er født, ikke bør ha konsekvens for omsorgen man mottar. Alle bør få samme hjelp uavhengig av kulturell og geografisk bakgrunn, mener han. Også Per mener at enslige mindreårige asylsøkere av prinsipp bør være under barnevernet.

Det handler om at barnevernet skal ta hånd om alle barn i Norge helt til de er 18 år. Jeg tenker at den prinsipielle biten er viktig, rett og slett. Det handler om noen signaler som vi som nasjon, som lovverk, som enhet skal, som barnevern skal vise. Jeg synes at den er viktig å vise utad, at det ikke er en prinsipiell forskjell. (Per)

Per som har jobbet i barnevernet i 6 år, fortalte at han ikke har noe spesiell kunnskap om enslige mindreårige asylsøkere, men har samme synspunkt som Patrik når det kommer til hvem som burde ha omsorgsansvaret for disse ungdommene. Han mener det er noe feil når enslige mindreårige ikke blir tatt hånd om av barnevernet, og er usikker på om deres behov da blir dekket.

Vi prøver å skaffe oss et lovverk fordi vi skal ta vare på de mest sårbare gruppene. Sånn er jo barnevernsloven også oppbygd. At vi har ulike paragrafer i barnevernloven som sikrer at hvis ungdommene har behov for det, så er det den paragrafen i barnevernloven for det, og for det så er det den paragrafen. Så da stusser jeg på det at den gruppa som du selv sier også, som ofte blir omtalt som den mest sårbare gruppa, og som gjerne kommer alene uten nettverk, ikke skal omfattes av barnevernsloven, altså de paragrafene som sier at dette må barn få hjelp til. Det her må barn få omsorg for. Så jeg stusser litt ved det. (Per)

Det at alle barn i Norge skal behandles likt, er ikke bare noe informantene mine mener, men også en lovfestet rett barn har. I barnekonvensjonen § 3, punkt 1 står det følgende:

De stater som er part av denne konvensjon, skal respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjonen for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale eller annen stilling. (FN, 1989).

Norge har således forpliktet seg til å behandle alle barn i Norge likt, uavhengig av bakgrunn og statsborgerskap. Disse rettighetene er imidlertid ikke helt i tråd med det informantene forteller om situasjonen til enslige mindreårige. Flere av informantene opplever at barn som er i barnevernstiltak får en tettere oppfølging enn ungdommene på omsorgsboligen gjør.

Både Fredrik og Anders, som jobber som miljøarbeidere på omsorgsboligen, mener at den manglende oppfølgingen fra barnevernet kan skyldes at de fleste ungdommene stort sett klarer seg greit, og at de dermed blir sett på som «lette klienter», noe som resulterer i at de ansatte i et presset barnevern prioriterer andre saker. Ut fra de tre punktene informantene har tatt frem, ser

vi at det er opp til miljøarbeiderne selv å sørge for at oppfølgingen ungdommene får er god nok. Første punkt, å se hver enkelt ungdom, vil nok være enklest for de som jobber direkte med ungdommene. Men punkt to, et system som skal kontrollere og fange opp eventuelle svikt, er ikke tydelig tilstede. I tillegg er det et ønske om, slik det kom frem i punkt tre, at enslige mindreårige asylsøkere, skal ha de samme juridiske rettighetene som andre ungdom i samme alder.

Fredrik og Anders uttrykker begge et behov for bedre og hyppigere oppfølging fra barnevernet. For eksempel opplever de å få liten eller ingen tilbakemeldinger på rapportene om ungdommene som de sender til barnevernet en gang i halvåret. Om det ikke er noen spesielle saker, sender de kun disse rapportene, og derfor hadde det vært greit å fått en grundig tilbakemelding på det som er gjort og utviklingen som har skjedd, fortalte Fredrik. Anders, har tidligere jobbet i barnevernet, og sammenlignet oppfølgingen ungdommene får, med oppfølgingen norske barnevernsbarn får.

Nå har jeg som sagt jobba et år i det lokale barnevernet her også, så jeg kjenner det godt, og dem har større krav til evalueringer. Tiltaksplaner og sånt skal evalueres minst fire ganger i året, det har man nå fått i gang her også. I hvert fall skriftlige evalueringer og tilbakemeldinger der, men jeg har og krevd, eller ønska et tettere samarbeid. For jeg tenker at vi og kan dra veksel til barneverntjenesten og saksbehandler hvis vi opplever utfordringer og ønsker å gi tilbakemeldinger på ting. Men det synes jeg ikke er så særlig oppe og går egentlig. Jeg vet vår leder sitter i lederteam med lederne i barneverntjenesten og avdelingslederne i Familiens Hus da, men det er ikke noe som innbefatter oss miljøterapeuter på huset. Så jeg synes ikke det er optimalt, for å si det slik. (Anders).

De ansatte ønsker en tettere oppfølging slik at de selv kan bli bevisst på hva som bør gjøres i ulike situasjoner, og hvordan de best kan følge opp ungdommene. Dette vil kvalitetssikre tilbudet til ungdommene, da de ansatte selv både er mer kompetente og har et nettverk rundt seg, som sørger for at ungdommene får et godt tilbud. «Norske barn plassert på institusjon har tilsyn to ganger i året, men vi har ikke noe slikt. Det tenker jeg det godt kunne ha vært. Det tenker jeg er et tap for de over femten, at de havner på et tiltak der det ikke er tilsyn da.», fortalte Jonas.

Denne prioriteringen fra regjeringens side viser at ungdommene ikke blir sett på som verken voksne eller barn. De blir plassert på en institusjon med dårligere oppfølging enn barnevernsbarn, samtidig som de har regler de må forholde seg til fordi de ikke er voksne. Ungdommene blir med andre ord definert som en egen gruppe med andre behov enn barnevernsungdom. Denne doble definisjonen kan også sees ut i fra Qvotrups (1999) teori om

ytring. I møtet med institusjonene blir ungdommene sett på som barn, og står dermed ikke fritt til å uttrykke seg selv uten å gå gjennom miljøarbeiderne. Samtidig får de lite oppfølging fra barnevernet fordi de blir sett på som «lette klienter» som klarer seg selv. Slik sett kan man si at ungdommene faller mellom to stoler.

At miljøarbeiderne på omsorgsboligen i liten grad får tilbakemelding og oppfølging fra barnevernet på jobben de gjør, vil kunne påvirke kvaliteten på tilbudet de gir ungdommene. Det viktig å påpeke at det har vært rettet kritikk mot oppfølgingen av barnevernsbarn også. Dette er ikke et forsøk på å underbygge deres situasjon, men et ønske om å vise at kravene som stilles til barnevernsinstitusjoner er annerledes enn de som stilles til omsorgsboligene. Flere av informantene sier selv at de trenger støtte fra barnevernet. En del av de ansatte er ufaglærte, og har mindre faglig kunnskap om den gruppen de jobber med enn de ansatte i barnevernet har, noe som vil reflekteres i planleggingen, utførelsen og evalueringen av hverdagen, aktivitetene og den enkelte ungdommen. De ansatte beskrev omsorg og oppfølging som det viktigste for at ungdommene skal ha en bra hverdag og at de skal integreres. For å lykkes på disse punktene kreves vurdering og drøfting av hva som skal gjøres, og hvordan ulike saker skal håndteres. I den forbindelse savner flere av informantene fra omsorgsboligen innspill fra barnevernet.

Jonas påpeker at miljøarbeiderne har mulighet til å ta kontakt med barnevernet dersom det skulle være noe, og at de ansatte i barnevernet er tilgjengelige, men i praksis skjer det svært sjeldent. «Dette er noe vi sikkert kunne vært flinkere til.» sier Jonas. Dersom miljøarbeiderne skal ha kontakt med barnevernet, må de ta initiativ til dette selv. Som Anders sa, er det kun lederne som har faste møter med barnevernet. Det er ikke noe rutiner for at miljøarbeiderne skal ha kontakt med barnevernet, og det virker som at terskelen for å ta kontakt er ganske høy, i tillegg må miljøarbeiderne ha kunnskap til å se dersom det er noen behov hos ungdommene som ikke blir dekket.

Qvotrups (1999) teori tar for seg maktesløsheten barn står overfor i møtet med systemet. De er avhengige av voksne for å endre systemet. Den manglende oppfølgingen informantene fortalte om, viser hvordan systemet påvirker hverdagen til ungdommene og omsorgen de får. Videre viser dette eksemplet at det er veldig lite ungdommene kan gjøre med dette. Mest sannsynlig har ikke ungdommene kunnskap om de institusjonene det her er snakk om, og enda mindre har de mulighet til å påvirke disse institusjonene. Dersom miljøarbeiderne ikke tar kontakt med barnevernet, er det ingen andre som gjør det heller. De som er tettest på ungdommene er miljøarbeiderne og ikke lederne, men de som virkelig vet hvordan ungdommene har det, er ungdommene selv.

Ut i fra Qvotrups (1999) teori kan man si at ungdommene i tillegg burde hatt et eget rapporteringssystem for å sikre at deres stemme blir hørt, noe de ikke har. På omsorgsboligen har ungdommene ingen av ungdommene kontakt med barnevernet. Rapportene som skrives, er evaluering gjort av miljøarbeiderne, og det er deres vurdering av hvordan ungdommene har det. Skal ungdommenes stemme med, blir det på initiativ fra miljøarbeiderne. Miljøarbeiderne har møter med ungdommene om hvordan de har det, både på skolen og på fritiden, og svarene de får, tar de med videre. Likefult er det da miljøarbeiderne som vurderer hva som er viktig å ta med i rapporten, og som tidligere nevnt, kan det være et sprik mellom ungdommenes og miljøarbeidernes syn på hva som er viktig. På hyblene hender det at ungdommene har samtaler med Henriette. Hovedavtalen er at ungdommene skal ta opp ønsker eller problemer med miljøarbeiderne først, men de kan også avtale møter med henne hvor de kan snakke om hva de vil. Hva ungdommene tar opp varierer veldig, fortalte Henriette. En av ungdommene hadde for eksempel bedt om et møte med henne, men ville ikke fortelle hva det dreide seg om. Dette kan være et tegn på at regelen om at ungdommene skal ta opp alt med miljøarbeiderne først, ikke følges veldig streng, men at det er rom for at ungdommene kan gå rett til Henriette dersom det er henne de helst vil snakke med.

Et viktig skille mellom boinstitusjonene i mitt materiale er at miljøarbeiderne på hyblene jobber i samme bygg som barnevernet, mens omsorgsboligen er i kontakt med barnevernet via telefon og mail. Henriette er barnevernspedagog, og ansatt i barnevernet med en 50% stilling på hyblene med ungdommene. Hun fortalte at en av fordelene med at de er i samme bygg er at hun kan drøfte saker som vedrører ungdommene med andre ansatte i barnevernet, noe som er med på å styrke det barnevernfaglige tilbudet disse ungdommene får. John, lederen for miljøarbeiderne på hyblene, trakk også frem at det er lett å ha hyppig kontakt med barnevernet fordi de er i samme bygg. De trenger ikke å ha formelle møter for å spørre om det de lurer på, men kan ta opp ting fortløpende. Ungdommene på hyblene har heller ikke noe rapporteringssystem, men de har av og til møter med Henriette, og kan kontakte henne dersom de ønsker det. Dette er nok et resultat av det tette samarbeidet mellom hyblene og barnevernet.

På hyblene jeg var i kontakt med, virket det som at miljøarbeiderne er flinke til å involvere barnevernet når noe oppstår. Det at de har Henriette fra barnevernet som jobber med disse ungdommene, gjør nok veien til barnevernet kortere, noe som fører til at miljøarbeiderne er jevnlig i kontakt med barnevernet. I tillegg til at de har én kontaktperson å forholde seg til, er halvparten av arbeidstiden til Henriette satt av til disse ungdommene, noe som gjør at henvendelsene fra hyblene ikke blir ekstrasaker. På omsorgsboligen har de ikke denne tette

dialogen, men flere av miljøarbeiderne har barnevernfaglig kompetanse enn de har på hyblene. Den barnevernfaglige kompetansen kan dermed sies å være like stor på omsorgsboligen som på hyblene. På hyblene er de seks miljøarbeidere, der en er under utdanning til barnevernspedagog. Selv om miljøarbeiderne ikke har jevnlig kontakt med barnevernet, anses omsorgsboligen som et barnevernstiltak. Tidligere var det flyktningetjenesten som hadde ansvaret for ungdommene, men av hensyn til ungdommenes rettigheter som barn, ble ansvaret overført til barnevernet, fortalte Anders. Likevel er ikke barnevernet som institusjon særlig involvert i omsorgen for ungdommene.

Det kan se ut som at det er et skille i definisjonen av ungdommene i de to kommunene jeg har vært i kontakt med. Det er valgfritt fra kommune til kommune hvor involvert barnevernet skal være. Begge kommunene i studien min ser behovet for å involvere barnevernet i arbeidet med ungdommene, men hvor mye og hvordan barnevernet er involvert varierer. Kunnskapen miljøarbeiderne selv sitter med, er som nevnt avgjørende for ungdommenes hverdag. Samtidig er kvalitetssikringen av tilbudet og ungdommenes uttalerett også en viktig del av omsorgen. Når det kun er ledelsen som er i kontakt med barnevernet, har hverken ungdommene eller miljøarbeiderne mulighet til å uttale seg, utover rapportene som blir skrevet. Til tross for dette kan det synes som at begge kommunene i mitt materiale har fokus på at de enslige mindreårige er barn. Dette fokuset synes å være avgjørende for i hvor stor grad barnevernet blir involvert i bosettingen av de over 15 år.

Lars var i intervjuperioden under utdanning for å bli barnevernspedagog. Samtidig som han ser fordelene ved mangfoldet som er blant de ansatte, etterlyser han en større barnevernfaglig kompetansetetthet blant de ansatte. Spesielt ønsker han tydeligere barnevernfaglige kunnskap når avgjørelser om ungdommene skal tas. Ut i fra dette behovet kan man si at de enslige mindreårige ungdommene blir sett på først og fremst som barn og ikke innvandrere. Selv om det er bra med faglig mangfold, bør hovedvekten ligge på det barnevernfaglige, mener Lars. Dersom flere av de ansatte har denne kompetansen, vil dette føre til at de ansatte blir flinkere til å se ungdommenes behov og fokusere på at deres rettigheter blir ivaretatt.

For eksempel kunne man vært flinkere til å se barnets behov noen ganger. Jeg tenker spesielt på det når man sitter og diskuterer, og skal vurdere hva vi skal gjøre i de ulike situasjonene, så er det noen ganger jeg merker at de begrunnelsene som legges vekt på, er på en måte ikke i samsvar med det jeg har forstått for eksempel lovverk eller, ikke sant, en barnevernfaglig vurdering da. (Lars).

De ansatte har forskjellig syn på hvilken kompetanse som trengs i omsorgen for ungdommene. Denne uenigheten kan knyttes opp mot ulike definisjoner av ungdommene som barn eller

innvandrere. Informantene har ulike rammer i vurderingen av ungdommenes identitet og forståelse av hvem de er. Debatten om hvilke behov ungdommene har er forankret i diskursen om ungdommenes identitet (Øien, 2012). Kapittel 5.1.2 vil ta for seg ulike perspektiver på de enslige mindreårige asylsøkerne.

5.1.2 Barn, voksne eller innvandrere?

Lars forklarer miljøarbeidernes ulike måter å se ungdommene på med bakgrunnene de har. Som nevnt ser han på dette mangfoldet som positiv, men ser hvordan diskursen om ungdommene bærer preg av de ulike perspektivene, og at dette noen ganger går utover deres rettigheter som barn. Omsorgen ungdommene får preges av de ansattes kunnskapsrammer i diskursen om ungdommens beste. Fordi de fleste miljøarbeiderne har en annen faglig bakgrunn enn barnevernspedagog, er diskursen en annen enn den hadde blitt dersom barnevernet hadde ansvaret for disse ungdommene. Per mener at dersom barnevernet hadde hatt ansvaret for enslige mindreårige ungdom ville det vært større barnevernfaglig tetthet inn i tiltak for enslige mindreårige asylsøkere over femten år, noe han mener ville styrket deres tilbud. Her ser vi at både Lars og Per ser på ungdommene som barn med behov for omsorg på linje med andre barn.

Henriette eller «hun strenge barnevernsdama» som hun selv kaller seg, har ikke helt samme oppfattelse av ungdommenes behov som Lars har, selv om de har samme utdanning. Hun fortalte at det barnevernfaglige blir ivaretatt av henne, og mener slik sett at de drifter forsvarlig. Ulike ansvarsområder fordeles på den måten mellom miljøarbeiderne og barnevernet, dermed blir ungdommenes ulike behov blir dekket mente Henriette. I følge Foucault (1972) skapes også diskurser innenfor institusjoner. Selv om Henriette tar del i noe av det som skjer på hyblene, deltar hun ikke på møtene Lars refererte til, og er dermed heller ikke deltakende i diskusjonene mellom miljøarbeiderne. Henriette har med andre ord et mer overordnet bilde over institusjonen, mens Lars har oversikt over hva som skjer blant miljøarbeiderne i det daglige.

Kunnskapen informantene sitter med påvirkes også av institusjonen og avdelingen man jobber innenfor (Foucault, 1999). Dermed kan man si at den institusjonelle diskursen Lars refererte til, ikke er den samme Henriette snakker om. Henriette presenterer ungdommene som omsorgstrengende personer. Deres viktigste behov er stabile omsorgspersoner som de kan få tilknytning til, det Mead (1934) omtaler som «signifikante andre». Henriette anser ikke behovet for faglig kompetanse i den direkte oppfølgingen som like viktig som Lars gjør. Lars vektlegger denne kompetansen som en del av omsorgen, mens Henriette ser på den konkrete

oppgavefordelingen blant de ansatte, og anser det barnevernfaglige som én av flere ulike oppgaver.

En av subjektposisjonene ungdommene blir gitt er «innvandrer». For at miljøarbeideren skal kunne imøtekomme ungdom som nylig er kommet til Norge, er det viktig å kunne se de ulike identitetene ungdommene har, da er kunnskap om innvandring og integrasjon viktig. Kunnskapen miljøarbeiderne sitter med, setter rammer for diskursen, dette gjelder også kunnskap om samfunn og integrasjon (Ransom, 1993).

De har behov for forutsigbarhet og trygghet og omsorg, helt klart. Samtidig føler jeg på en måte at det blir tegnet et litt annet bilde fra, fra media og andre. Når man snakker om enslige mindreårige flyktninger, så ser man for seg små barn som løper rundt, dette er i sin helhet, som også bekreftes av UDI og, at det er stort sett voksne menn, unge menn som kommer hit, som har så vidt blitt trodd på alderen sin. Veldig mange av dem er 17 år, hvor det står i papirene deres at det overveiende sannsynlig at dem er over 17 år også, men de har blitt trodd på at de er 17 år. Men jeg tenker da at omsorgen blir for mitt vedkommende at det er unge, unge voksne som kommer til et ukjent land, møter en ukjent kultur, må lære språket veldig fort og nye regler veldig fort. Og at dem sånn sett er en sårbar gruppe og trenger omsorg og veiledning. Det er på en måte mitt utgangspunkt i det. (Anders).

Sitatet over presenterer ungdommene som en sårbar gruppe, ikke fordi de er mindreårige, men fordi de er innvandrere. Ungdommene blir her sett på som voksne som har behov for hjelp i integreringsprosessen. Anders mener at ungdommene ikke er barn, men unge voksne som fort kunne blitt vurdert som å være over atten år av UDI. De har behov for omsorg, men er ikke lengre disse små fire-femåringene vi ofte ser på TV. I et barneperspektiv blir de ansett som selvstendige individ, som trenger hjelp i et nytt samfunn. Ut i fra Foucaults diskursteori kan man si at det er subjektposisjonene «voksen» og «innvandrere» som knyttes til ungdommene her. Videre ser vi hvordan disse subjektposisjonene bærer preg av vurderingen UDI har gjort av dem. Ungdommene forteller selv at de er 17 år, men tvilen i brevet fra UDI overføres til miljøarbeidernes vurdering av ungdommene. Dette er et tydelig eksempel på at ungdommene ikke selv er med på å definere seg selv, men blir definert av andre. Fordi de er flyktninger, blir de sett på som en gruppe som potensielt kan lyge om egen identitet, deres ord settes i tvil, og UDI får dermed definisjonsretten over hvem ungdommene er.

Integrering er en viktig del av miljøarbeidernes arbeid. Derfor mener John at faglig kunnskap om innvandring og integrering ofte er vel så viktig som barnevernfaglig kompetanse, og at de dermed har like mye behov for samfunnsvitere som barnevernspedagoger på institusjonen. Ungdommene blir her forstått som «innvandrere», og det er denne identiteten som i dette tilfellet preger diskursen om både innvandring og omsorg, og former det til en

innvandringsdiskurs. I et barneperspektiv er dette fokus på ungdommene som «human becomings» der målet er at ungdommene skal integreres. John har studert statsvitenskap og er også innvandrer selv. Denne doble bakgrunnen gjør det kanskje lettere for han å se ungdommene som innvandrere.

Kunnskapen som setter rammer for diskursen blir med andre ord en annen for de med en annen faglig kompetanse. Den manglende barnevernfaglige kompetansen Lars refererer til fører til at andre subjektposisjoner enn «barn» knyttes til ungdommene. Ungdommene blir sett på som «innvandrere», «traumatiserte», «snart voksne», mens identiteten «barn» fort blir glemt. Dette fører med seg en forståelse som påvirker tilretteleggingen ungdommene får. Fordi diskursen miljøarbeideren fører i stor grad former ungdommenes hverdag gjennom aktiviteter, samtaler og oppfølging, vil rammene påvirke, og også kunne svekke deres rettigheter som barn. Sett ut i fra et barneperspektiv kan man si at disse diskursene også påvirker hvordan man ser ungdommene. Dersom hovedfokuset er at ungdommene skal integreres i samfunnet, ser man på ungdommen som «human becoming», altså et individ som ikke er en fullstendig ferdig del av samfunnet. Når man ser på ungdommene som barn, ser man i større grad på hvilke behov de har her og nå, utover hva de skal bli, altså «human beings». Ungdommene sett som snart voksne, kan synes å havne litt i mellomposisjon mellom disse to, og det er også der oppfølgingen fra miljøarbeiderne ligger, mellom omsorg og forberedelse til å bli voksen.

Til nå har jeg trukket frem to ulike subjektposisjoner ungdommene blir gitt; «barn» og «innvandrere». I virkeligheten er ikke skillet like tydelig som jeg har presenter det her. Derfor vil jeg trekke frem subjektposisjonen «omsorgstrengende» som er subjektposisjon alle tillegger ungdommene. Skillet er i hvilken omsorg ungdommene trenger og hvorfor de trenger den. Kunnskapen miljøarbeiderne sitter med påvirker hvordan de vurderer ungdommenes situasjon og behov (Øien, 2012). Når målet er tilrettelegging og integrering, er de avhengig av kunnskap om ungdommenes behov for å nå målene. Det betyr i hovedsak at miljøarbeiderne trenger kunnskap om alle de ulike arenaene de skal hjelpe ungdommene med. Dermed blir kunnskap både om integrering og barn og ungdom viktig. Innvandringsdiskursen handler i stor grad om integrering, mens omsorgsdiskursen handler om trygghet, grensesetting og sosialisering. Dermed kan vi trekke en parallell til barneforskningen og begrepene «being» og «becoming», integrering handler om fremtiden og å bli norsk, mens omsorgsdiskursen fokuserer på ungdommene her og nå. Når informantene fortalte, var det imidlertid ingen tvil om at disse gled inn i hverandre.

Alle informantene, både miljøarbeiderne og barnevernsansatte fortalte om viktigheten av integrering, at ungdommene blir lyttet til og føler seg trygge, men innholdet og omfanget av de ulike elementene bærer tydelig preg av den faglige kunnskapen informantene sitter med. De to perspektivene som har blitt presentert her, der Patrik mener at kunnskap om integrering er vel så viktig som barnevernfaglig kunnskap, mens Lars etterspør mer barnevernfaglig kunnskap, er et tegn på dette. En posisjon som ikke kommer like tydelig frem er subjektposisjonen «voksen». Noen av informantene snakker om de enslige mindreårige som voksne menn som lenge har klart seg selv. I det skillet jeg har laget, sees de på som innvandrere, fordi det er integreringen de trenger hjelp til, og ikke oppfølging barn får.

I diskursen om omsorg og innvandring er det miljøarbeiderne som definerer ungdommene. Slik konstruerer diskursen den verden ungdommene lever i gjennom å klassifisere og betegne virkeligheten på en bestemt måte. Det ligger med andre ord mye makt i å tillegge noen en subjektposisjon. Ungdommene trer ikke selv inn som «barn» eller «innvandrere» men blir tillagt en subjektposisjon, en identitet utenfra. Det er miljøarbeiderne og barnevernsansatte som definerer deres identitet ved diskursen de fører. Enslige mindreårige asylsøkere opplever i tillegg generalisering både gjennom rollen som barn og som asylsøker. Ungdommene blir kategorisert som asylsøkere og som barn, og forventninger til hvem de er og hva de trenger i deres rolle settes foran hvem de er som individ.

Alle informantene fra hyblene er enige i at det er positivt med mangfoldig kunnskap og faglig kompetanse. (Dette temaet kom først opp under intervjuene med de på hyblene.) Lars, miljøarbeider på hyblene, trakk blant annet frem fordelene med at to av miljøarbeiderne er innvandrere. Dette gir dem unik kunnskap om kulturen flere av ungdommene kommer fra. De kan dermed plukke opp signaler fra ungdommene som miljøarbeiderne uten denne erfaringen ikke ser. Lars fortalte at han selv vektlegger andres synspunkter mye i arbeidet med ungdommene. Slik sett kan miljøarbeiderne forsøke å se de ulike subjektposisjonene ungdommene trer inn i, eller blir gitt. Den totale kunnskapen miljøarbeiderne sitter med, vil kunne skape mer forståelse og nye rammer for diskursen om ungdommene.

5.1.3 Informantenes barneperspektiv

Kapittel 5.1.2 handlet om hvilken subjektposisjon miljøarbeiderne ga ungdommene, og hvordan de vurderte ulike situasjoner i lys av deres syn på ungdommene. Jeg har allerede trukket noen tråder mellom subjektposisjonene og barneperspektivet. Denne delen vil ta for seg informantenes barneperspektiv utenom subjektposisjonene. Ser informantene på ungdommene

som aktører eller passive objekt, og ser de på ungdommene som «human beings» eller «human becomings»?

Patrik som er ansatt i barnevernet, mener vi er nødt til å begynne å se på ungdommene som kommer hit som en ressurs, heller enn en utgift. Mange av ungdommene som kommer hit, er sterke ungdommer som har mye å bidra med, fortalte han, og vi må investere svært lite for at disse ungdommene skal kunne bidra til samfunnet. Flere av ungdommene har fullført grunnutdanningen, og trenger bare å lære seg norsk for å fullføre videregående og eventuelt høyere utdanning. Dette er noe flere av de andre informantene bekrefter. Mange av ungdommene som kommer hit, jobber hardt og er motiverte for å lære seg norsk, fullføre skolen og skaffe seg jobb. Med god oppfølging vil ungdommene kunne bidra til samfunnet både nå og senere. Ungdommer som kommer til Norge bidrar ved å være en del av samfunnet. Videre tilegner de seg kunnskap ved at de lærer seg norsk og tar en utdanning, eller begynner å jobbe. I kombinasjon med kunnskapen de tilegnet seg før de kom hit, kan de bidra med nye perspektiv som kan være med på å utvikle samfunnet. Selv om synet som ble presentert over på mange måter er et fremtidsrettet barneperspektiv, med fremtidsrettede ord som investering, er dette perspektivet også en anerkjennelse av ungdommene, med fokus på hvordan ungdommene har det i dag.

Henriette var opptatt av at man ikke skulle gjøre ungdommene mer hjelpetrengende enn de allerede er. Dette var noe flere av informantene trakk frem da jeg spurte om fosterhjem kunne vært et alternativ for disse ungdommene. Mange av ungdommene har klart seg helt selv under flukten til Norge, og er dermed på mange måter selvstendige nok til å bo på omsorgsbolig eller hybel. Dette perspektivet viser at ungdommene blir ansett som nesten voksne, og snart klare for å bo for seg selv. De blir ikke ansett som barn, og en omsorgsbolig eller et fosterhjem blir sett på som et tilbakesteg for ungdommene. I tillegg vet informantene vet at ungdommene raskt må klare seg selv, dermed vil det kunne være belastende dersom de blir mer hjelpetrengende, da dette kan føre til en vanskeligere overgang til voksenlivet. Hensynet til ungdommenes fremtid påvirker dermed hvordan ungdommene blir møtt her og nå.

Samtidig viser Henriettes perspektiv at hun ser på ungdommene som «human beings» som har behov for omsorg her og nå. Det å se hver enkelt ungdom innebærer også å se hva ungdommene er i stand til selv. Det blir dermed en mellomfase mellom å være selvstendige og hjelpetrengende. Noen av informantene påpeker at selv om ungdommene har klart seg selv under flukten, ikke nødvendigvis gjør behovet for omsorg mindre når de kommer til Norge, men at opplevelsene de har hatt heller gir behov for ekstra oppfølging. En del av ungdommene

har opplevd traumatiske hendelser, noe de kan være påvirket av også etter de har kommet til Norge. Som Patrik fra barnevernet sier, er dette barn som har vært utsatt for manglende omsorg, og derfor kan ha behov for et barnevernstilbud.

Barneperspektivet skiller mellom å se ungdommene som individer nå og fremtidige voksne, det vil si «human being» og «human becoming» (Sommer, Samuelsson og Huneide, 2010), mens miljøarbeiderne må ha disse to perspektivene klart hele tiden. De må tenke på at ungdommene skal ha det godt her og nå, samtidig som de skal forberedes til å klare seg selv. Fokuset på fortiden og fremtiden blir vanskelig å skille i praksis da disse har betydning for hverandre. For også ungdommene søker en framtid. Noen vil, som Patrik fortalte, legge fortiden bak seg, og kun fokusere på fremtiden, mens andre har behov for å snakke om fortiden. Dette kan knyttes opp mot Upricard (2008) som mener man må se begge disse i sammenheng, fordi barn og unge er aktører her og nå, men planlegger også en fremtid.

5.1.4 Oppsummering

I kapitel 5.1 har jeg fokusert på at grobunnen for god omsorg er å ha noen voksne som har tid til og som bryr seg om ungdommene. Relasjonen mellom ungdommene og miljøarbeiderne er viktig for å forstå hvilke behov ungdommene har og skape en god omsorgssituasjon. Det er viktig å se hver enkelt ungdom og forstå at de problemene ungdommene har, kan være store for dem, selv om de virker små for miljøarbeiderne.

Hvordan man vurderer hva som er barnets beste, baserer seg på hvilken subjektposisjon man tillegger ungdommene og hvilket barneperspektiv man har. Informantene har ulike bakgrunner og forskjellig utdanning, noe som gir dem ulikt syn på de enslige mindreårige asylsøkerne. Noen av informantene mener ungdommene trenger en oppfølging som barn. Andre så på dette som en overgangsfase for en gruppe som er nesten voksne. Noen av informantene mener det er integreringen ungdommene i hovedsak trenger hjelp til. I lys av dette ser vi informantenes perspektiv på ungdommene som «human being» eller «human becoming», altså om de fokuserer på ungdommens kunnskaper og ressurser her og nå, eller om de ser på dem som fremtidige integrerte voksne.

Det synes å være en sammenheng mellom identiteten de tillegger ungdommene og barneperspektivet de har. Om de voksne fokuserer på livet her og nå, eller om de fokuserer på fremtiden kan ha betydning for hvordan de ser på ungdommene. På den andre siden kan også perspektivet på ungdommene påvirke hva informantene fokuserer på. Hvis man ser på

ungdommene som innvandrere som trenger hjelp til integrering, vil fokuset automatisk rettes mot framtiden.

Gjennom arbeidet miljøarbeiderne presenterte, ser man at virkeligheten ikke er like todelt som det blir presentert her. I jobben de gjør, må de ha fokus på begge deler samtidig. Deres hverdag blir altså fokuset på ungdommene og deres fremtid som integrerte voksne. Miljøarbeiderne skiller heller ikke totalt mellom omsorg og integrasjon, men fokuserer på begge delene samtidig. Hovedskillet synes å være hva man ser på som ungdommenes primærbehov. Trenger de først og fremst omsorg, eller er det integreringen som er hovedmålet? Det er dette som preger omsorgen og oppfølgingen ungdommene får i retning av omsorg for barn eller integrering av nesten voksne.

5.2 Fritid

Hva ungdommene gjør på fritiden reflekterer ofte i stor grad hvordan livene deres er her og nå. Selv om skole og jobb er en viktig del av hverdagen, er fritiden viktig for at ungdommene skal få kjenne på hvem de selv er. I ungdomsalderen begynner man gjerne å være sammen med de man ønsker å være sammen med. Man velger ikke lengre kun venner ut i fra hvem som bor i samme gate eller hvem man går på skole sammen med, men heller ut i fra interesser. Fritiden blir slik sett også en viktig arena for integrasjon og trivsel. Per fortalte at:

Vi skapes gjennom relasjon til andre mennesker. Og finner ut av «hvem er jeg i møte med vennene mine? Hvordan tar jeg selvstendige valg i en sosial setting?» Etter hvert samles man i en sosial setting etter tematikk, og da vil vennene ofte være et avtrykk av hvilke sosiale interesser man har.

Første del av dette kapitlet vil ta for seg hva ungdommene gjør på fritiden. Både arrangerte, planlagte aktiviteter og tiden der de ikke har noen bestemt plan. Denne delen handler om integrering i fritid med selvbestemmelse. Neste del vil ta for seg regler for besøk på boinstitusjonene.

5.2.1 Organiserte fritidsaktiviteter

Hva ungdommer bruker fritiden på vil være med på å forme hvem de er og hva de gjør når de blir voksne. Hva andre ungdom gjør påvirker hvordan ungdommene ser seg selv og hva som er viktig for dem. Dermed kan det ungdommene gjør antas å være viktig for deres hverdag og fremtid. På boinstitusjonene i mitt materiale, kan man skille mellom tre ulike former for fritid. Organiserte fritidsaktiviteter, aktiviteter planlagt av miljøarbeiderne og aktiviteter ungdommene selv tar initiativet til. Denne delen vil handle om hvordan disse tre formene for

aktivitet integrerer og påvirker hverdagen til ungdommene. Et viktig moment vil være i hvilken grad ungdommene selv er med på å påvirke aktivitetene de gjør på fritiden.

Mange av de [ungdommene] bruker fritiden til å jobbe med skolen egentlig. Særlig i starten, når de ikke er så veldig gode i norsk, så er det mange av de som bruker masse tid på å lære seg norsk, og da blir det en fritidsaktivitet i seg selv da, med lekser og alt. (Henriette).

Ungdommenes identitet knyttes den første tiden i stor grad til skolegangen og norskopplæringen. Skolegangen er en viktig del av hverdagen som tar mye tid, også for norske ungdom. Dette resulterer i lite tid til å slappe av og være ungdom, og deres opplevelse av fritid kan dermed synes som ekstra viktig.

Fritidsaktiviteter anses av miljøarbeiderne både som en viktig del av integreringen, og viktig i ungdommenes hverdag, og blir derfor høyt prioritert. De er opptatt av at ungdommene skal ha noe å gjøre på fritiden, noe de selv ønsker å holde på med. Som en del av introduksjonsprogrammet, skal alle ungdommene melde seg på en fritidsaktivitet, fortalte Henriette. Her fokuseres det på at ungdommene er innvandrere som skal integreres i samfunnet i en arena med jevnaldrende ungdom. Dermed kan man si at fokuset på fritidsaktiviteter både er en viktig brikke i integreringen og for ungdommenes hverdag her og nå, ved at de blir kjent med jevnaldrende.

Henriette fortalte at selv om det er viktig med fritidsaktiviteter, må det være opp til ungdommene selv å bestemme om de vil gå på noen aktivitet og hva det eventuelt skal være.

Særlig de jentene fra Eritrea, de var litt sånn «Hva? Hva da, fritidsaktivitet?» Så sa jeg «Nei, treningsstudio eller begynne på en dansegruppe kanskje eller noe slikt.» De var litt sånn, «Hvorfor det?» De har jo mest lyst å sitte hjemme og strikke, brodere eller tegne etter skolen. Og da var det litt sånn, ja, da skal ikke jeg komme trekkende med noe fritidsaktivitet hvis ikke dere har noe sånn kjempelyst. Så det jeg sa til de var at «Kan ikke dere tenke litt på det? Hvis det dukker opp, hvis dere ser for eksempel håndverkskurs dere vil gå på, eller en forening dere vil melde dere inn i, eller et eller annet, så må dere bare si ifra.» Også satte jeg liksom miljøarbeiderne på den saken, at vi hele tiden følger opp da, husker å spørre. (Henriette)

Dette sitatet viser tydelig de kulturelle forskjellene i synet på fritidsaktiviteter. Ungdommene lurer på hva fritidsaktiviteter er og hvorfor det er viktig å delta i. Flere av informantene beskrev fritidsaktiviteter som en kulturell greie som vi nordmenn ser på som veldig viktige, men som ikke nødvendigvis er like vanlig eller blir sett på som like viktig i andre steder. Ikke alle ungdommene som kommer hit er vant med organiserte aktiviteter, fortalte informantene. Noen er mer vant med å møtes etter skolen å spille for eksempel fotball i nærområdet. Fritidsaktiviteter har en viktig sosial funksjon i Norge (Domen, 2014). De opptar en stor del av

fritiden til mange ungdommer, og blir en arena for å møte nye venner, og er gjerne et samtaleemne blant venner man har på andre arenaer. Samtidig som man forsøker å integrere ungdommene handler det altså om å lytte til dem, selv om deres ønsker er forskjellig fra hva miljøarbeiderne tenker er viktig.

Ungdommene på hyblene og omsorgsboligene er ulike individer. Selv om ikke alle skjønner poenget med fritidsaktiviteter, betyr ikke det at organiserte aktiviteter er bortkastet. For en del av ungdommene er det viktig, og mange setter pris på å få tilbud om å delta på fritidsaktiviteter. Henriette fortalte at guttene på hyblene er helt «fotball frelst» og de har stort behov for å ha en slik fritidsaktivitet. En annen ungdom tok selv ansvar og startet sin egen organisasjon.

Også har du han ene, han startet sin egen organisasjon, så han fikset jo sin egen fritid ganske kjapt, så han driver en organisasjon for barns rettigheter i Den Sentralafrikanske Republikk. Og det gjorde han helt sånn på eget initiativ, det var det ingen som visste omtrent, før han bare, ja, forresten, du har gjort det ja, det hadde jeg aldri kommet på. Gudene vet hvordan han gjorde det da, men han kom i kontakt med noen norske ungdommer da, som ville jobbe med dette de også da, så det er jo helt supert egentlig. (Henriette).

Noen av ungdommene trenger tid på å bestemme seg, mens andre har allerede klart for seg hva de ønsker å gjøre. Respekten for at ungdommer er forskjellige, gir dem mulighet til å skape sin egen identitet i et nytt land, og ikke kun være en norsk definisjon av ungdom. De får mulighet til å forme sin egen hverdag. Som sagt handler det om å stole på ungdommenes evne til å ta rasjonelle valg. Også det å ikke ta del i en organisert fritidsaktivitet er et valg. Jentene Henriette fortalte om hadde andre ønsker for hva de ville bruke fritiden på, og fordi de visste om tilbudene, kunne de fint velge det bort til fordel for å sitte hjemme med håndarbeid.

Ut i fra historiene informantene fortalte, synes det viktigste med fritidsaktiviteter å være eierskapet ungdommene føler til det de gjør. De gjør noe som er meningsfullt for dem, noe som de gjør fordi de selv ønsker det, ikke fordi miljøarbeiderne sier det er bra for dem. Fritidsaktivitetene er meningsfulle for ungdommene uavhengig av om ungdommene er hjemme med hobbyen sin, driver med idretten de elsker, eller starter en organisasjon, fordi de gjennom disse aktivitetene selv er med på å forme sin egen hverdag. Miljøarbeiderne både på omsorgsboligene og på hyblene i mitt utvalg, var opptatt av å vise ungdommene hva som finnes, men valget må til slutt være ungdommenes. Dersom ungdommene ikke vet hva som finnes, har de heller ikke mulighet til å velge hva de vil.

Alle ungdommene fant til slutt noe som de ønsket å holde på med. På omsorgsboligen trener alle guttene på treningssenter, og en går på boksing. På hyblene er det veldig forskjellig hva

ungdommene driver med. Noen går på fotball, mens andre trener på treningssenter. Selv om noen ungdommer trenger tid til å finne ut hva de vil drive med, mener flere av informantene likevel at det er viktig å ha noe å gjøre på fritiden.

Vi mener jo, hehe, hvert fall at de har et behov, i forhold til at det går på sosialiseringen deres, en fin måte å trene norsk på, og helsemessig er det jo positivt, både fysisk og psykisk å ha en aktivitet. Selv om det ikke er sport, så er det jo sunt. Og i forhold til venner, så tror jeg det er, det betyr nesten alt. Spesielt for de som ikke har noen familie i Norge. (Lars)

Selv om fritidsaktiviteter er noe ungdommene selv skal styre, er det noe som anses som viktig i Norge, og dermed blir det også en viktig arena å integreres inn i. Felles referanser både i språk og opplevelser, er noe av det informantene trakk frem. Oppfordringen til å delta på fritidsaktiviteter, står ikke nødvendigvis i motsetning til å la ungdommene bestemme selv, så lenge de selv er med på å avgjøre om de vil delta på denne aktiviteten. Som Lars sier, trenger det ikke være en sport, det finnes mange andre aktiviteter som har positiv innvirkning på både integreringen og hverdagen til ungdommene.

I sitatet over ser vi også at det ikke bare er ungdommenes identitet som innvandrere som ligger til grunn for ønsket om deltakelse på fritidsaktiviteter, men at flere faktorer som spiller. Miljøarbeiderne ser også på de helsemessige fordelene ved å delta på fritidsaktiviteter. Dette er selvsagt vårt syn på helse og hva som er viktig. Organisert aktivitet er ikke nødvendigvis helsemessig bedre enn det å være ute å spille fotball sammen med vennene sine, men tanken er nok at organisert aktivitet, eller andre type fritidsaktiviteter eller interesser skaper en kontinuitet og ofte mestringsfølelse som er bra for fysisk og psykisk helse. I Norge er samfunnet bygd opp slik at ungdommene ikke bare møtes ute og spiller samme, men gjerne er med i en fotballklubb.

I tillegg til fritidsaktiviteter arrangerer miljøarbeiderne aktiviteter for ungdommene. Det kan være alt fra slalom, kino, bowling til teltturer eller korte utenlandsturer. På omsorgsboligen i mitt materiale har de ofte aktiviteter i helgene, da er det opp til miljøarbeideren som er på jobb og sammen med ungdommene bestemme hva de skal gjøre. På sommeren drar de gjerne på tredagersturer eller liknende. Under planleggingen kommer ungdommene opp med ønsker om reisemål eller aktiviteter, men de har lært å regulere ønskene sine etter hva som er mulig med tanke på økonomi. På hyblene i mitt materiale har de organisert det slik at Lars, en av miljøarbeiderne, har ansvaret for planlegging av fellesaktivitetene, gjerne etter innspill fra ungdommene. Han fortalte litt om hvordan han går frem når han skal planlegge en aktivitet.

Ja, la oss si for eksempel, at om seks uker så ønsker jeg å dra bort og overnatte på en hytte da. Så tenker jeg kanskje litt hvem er det som kanskje kunne ha behov for en

hyttetur nå. Og det er gjerne, det kan være de som sliter, og det kan også være de nye. De er ofte to sånne grupper som er fine å ha med seg på tur da. For sånne overnattingsturer og aktiviteter det gir veldig ofte en veldig fin anledning til å snakke sammen. Hvis vi har det som utgangspunkt da, at nå skal vi på hyttetur, og nå skal vi overnatte en natt, også har jeg kanskje fire ungdommer jeg vil ha med meg den, på den turen, så prøver jeg å få til et, et lite møte, at vi samles i kantina eller at vi har en middag der vi snakker sammen hva de ønsker å gjøre. (Lars)

I planleggingen av en aktivitet er det altså flere hensyn som må tas. Hva skal aktiviteten være, og hvem er det som har mest behov for en slik aktivitet. Når de drar på en hyttetur for eksempel, ligger det ofte mer bak enn selve turen. På hyblene der Lars jobber, har de kartlegging av ungdommene når de kommer. Derfor har Lars fokus på å ta med de nye ungdommene på tur, slik blir aktivitetene en del av denne kartleggingen. Turer over flere dager blir, som Lars forteller i sitatet over, en arena for samtaler både for nye ungdommer, og de som har bodd på hyblene en stund. De kan bli kjent og åpne seg, og det blir mulighet for å snakke med ungdommene utenom de formelle samtalene.

En annen viktig del av planleggingen er ungdommenes ønsker i forbindelse med aktivitetene. John påpeker at det er ikke noe vits å ha aktiviteter hvis ingen er interessert i å delta på de, dermed er ungdommenes meninger viktige i planleggingen av aktivitetene. For å få med ungdommenes ønsker, kreves det at miljøarbeiderne tar seg tid til å samle ungdommene og høre hva de har tenkt. Når man planlegger aktiviteter for andre, vil de man planlegger for få mer eierskap til aktivitetene, dersom de er med på hele eller deler av planleggingen. Ivaretagelse av retten til å bli hørt, handler om å la ungdommene få være med å forme sin egen hverdag. Selv om Lars har et formål med aktivitetene og planer for hva som skal skje, ser han samtidig ungdommenes ideer og stemme som viktig. Målet med aktivitetene er at ungdommene skal klare å reflektere over seg selv og sin situasjon. Det å lytte til ungdommene kan sees på som en vei til dette målet. Fordi det er miljøarbeiderne som tar den endelige avgjørelsen, er det de som sitter med makten i planleggingsprosessen, men det å lytte til ungdommene, og la dem være med på å bestemme hva aktivitetene skal være, kan sees på som en måte å utjevne denne maktbalansen. Jonas mener at å lytte til ungdommenes ønsker om aktivitet også er en måte å tilrettelegge for deres behov.

Hvis man kjenner at nå er det en gutt som er litt rastløs kan man kanskje finne ut om det er noen aktiviteter akkurat han liker, også kan man legge til rette for at han kan komme på det, og da invitere alle på tur dit eller på kino for eksempel, men man vet at det kanskje er egentlig bare akkurat den gutten som vil se akkurat den filmen. (Jonas)

Lars forklarer at de fleste aktivitetene de arrangerer handler om å ha det gøy og få kjennskap til hva som finnes. For eksempel hadde Jonas nylig hatt en basketballturnering sammen med

ungdommene. Ved å få kjennskap til aktivitetene, får de samme valgmulighet som de fleste norske ungdom, og tilgang til en arena som er viktig for integrasjon i det norske samfunnet, samtidig som aktivitetene tar bort fokuset fra det vanskelige i fortiden og alt det de skal gjennom av skolegang og forberedelser til voksenlivet.

Noen av aktivitetene er en del av det de kaller et «klatreprosjekt». Klatring er i denne betydningen en mental og sosial utvikling for å takle de vanskelige situasjonene de har vært gjennom. Ungdommene skal lære seg å se hvordan situasjonen i dag er påvirket av fortiden og det samfunnet de lever i. I perioden intervjuene ble gjennomført, planla de en tur til Berlin som en del av dette klatreprosjektet. Et av målene med prosjektet er at ungdommene selv skal klare å tolke egne kroppslige reaksjoner.

For eksempel så er det noen som kan vise tegn på PTSD, ved at de glemmer veldig fort, hvis vi har noen form for fremtidsperspektiv, eller at de kan bli aggressive eller nervøse, slite med søvn. Da gjelder det å prøve å, å få de til så se en sammenheng mellom det og at du har sett familien bli drept da. (Lars)

Sitatet over viser hvordan «klatreprosjektet» også blir et framtidrettet prosjekt, hvor ungdommer som sliter, skal prøve å se for seg hvordan fremtiden kan bli. Klatreprosjektet fokuserer i hovedsak på at ungdommene skal takle hverdagsituasjoner, og lære seg å håndtere egne følelser. Fordi det å se fremover blir en del av bearbeidingsprosessen, blir også fremtidsperspektivet viktig for deres tilværelse her og nå. For å nå dette målet, forsøker miljøarbeiderne å få dem til å forstå hvordan opplevelser fra fortiden kan ha preget dem. Klatreprosjektet blir slik sett en måte å håndtere ungdommer som har opplevd forferdelige ting, der ungdommene blir oppfordret til å selv reflektere over sitt eget liv. I denne sammenhengen blir de sett på i et perspektiv som traumatiserte eller psykisk syke som følger av det de har opplevd, samtidig som de blir sett på som kompetente til å lære å ta kontroll over egen situasjon.

Skole og organiserte fritidsaktiviteter tar opp mye av tiden til ungdommene. Tiden utenom dette er likevel en viktig del av ungdommenes hverdag som informantene mine fortalte en del om. Hanna fortalte at etter lange dager med skole og lekser er mange av ungdommene på omsorgsboligen slitne og ønsker helst å være hjemme. Da finner de gjerne på noe sammen med de andre ungdommene på omsorgsboligen. Mye av tiden går til å spille Playstation, se på TV eller film. På hyblene bor de ikke like mange sammen, men de bruker også en del tid med den eller de de bor sammen med, eller gjør håndarbeid. Når ungdommene ikke er hjemme er de ofte til byen og er sammen med venner der.

Omsorgsboligen i mitt materiale er plassert på et lite tettsted, byturene blir derfor gjerne lagt til helgene. Ungdommene på omsorgsboligen er mye sammen, men fordi de snakker samme språk gjør det vanskelig for miljøarbeiderne å plukke opp hva de prater om, og hvor nære relasjoner de egentlig har. Om de er så mye sammen fordi de er blitt nære venner, eller fordi de bor sammen, er vanskelig å si, fortalte Anders. På hyblene opplevde informantene at de som bor sammen kjenner hverandre godt, og er en del sammen på fritiden. To av jentene kjente hverandre fra mottaket og ble allerede da veldig gode venner. Miljøarbeiderne jeg snakket med fortalte at alle ungdommene har venner utenfor boligen og hyblene. Noen har flere venner enn andre, men alle har noe kontakt med andre jevnaldrende.

«Klatreprosjektet» er fremtidsrettet og ser sammenheng mellom fortid og her og nå. Fritidsaktiviteter kan ha samme effekt som «klatreprosjektet» ved at det skaper mening i hverdagen. Ikke bare det å starte sin egen organisasjon, men å skape noe gjennom håndarbeid, være del av et lag, eller del av en gruppe som trener sammen. Også fellesskapet ungdommene føler når de er sammen med hverandre eller andre ungdommer, kan ha en positiv effekt på hverdagen, framtidsutsiktene og det å skape seg selv. Jonas har god erfaring med samtaler under aktiviteter. Han knytter gjerne samtale opp mot aktiviteter ungdommene likevel skal gjøre.

Noen av oss er ute og øvelseskjører med guttene. Det er en sånn aktivitet som blir naturlig en til en samtale. Der man sitter i bilen ved siden av hverandre og, man prater om helt hverdagslige ting. Så kobler man av med sånn trafikk greier. Så har man alltid den fluktmulighet til å koble av. «Å, se på den bilen.» Både for oss voksne og for ungdommen som vil det. Hvis man spør om ting de ikke vil svare på, så har de den fluktmuligheten til å, de slipper å møte blikket ditt hele tiden og sånn. (Jonas)

Når man sitter i en samtale uten å ha noe annet å gjøre, blir samtalen ofte veldig formell. Man har et tema man skal snakke om, og det er samtalen man er der for. Hvis for eksempel kjøringen er primæraktiviteten, blir samtalen noe man gjør mens man kjører, altså noe sekundært. Rammene rundt samtalen blir dermed ikke like seriøse, noe som kan gjøre det lettere å ta opp noe vanskelig man tenker på.

5.2.2 Besøk på boligen

På begge boinstitusjonene i mitt materiale har de klare regler når det kommer til besøk, noe som er nokså vanlig når det er snakk om ungdommer. John, leder for miljøarbeiderne på hyblene fortalte om ungdommer som har et litt annet forhold til mennesker de nettopp har møtt enn det miljøarbeiderne opplever som vanlig. Forholdet til personer fra samme land som dem kan virke veldig nært for enkelte av ungdommene, selv om de ikke kjenner disse personene. Dette kan gi

et ønske om å ta hånd om mennesker som for eksempel ikke har noen plass å bo, ved å la personer de ikke kjenner bo hjemme hos dem. John fortalte at dette gjør det nødvendig å regulere besøk, spesielt overnatting. Ungdommene skjønner ikke nødvendigvis risikoen ved å slippe inn fremmede mennesker. Fredrik, en av miljøarbeiderne på omsorgsboligen, fortalte om liknende situasjoner. Han sier det tar tid for enkelte å lære at ikke alle er ens beste venner, noen er bare venner eller bekjente.

På omsorgsboligen har de noe strengere regler for besøk enn på hyblene. De må gi beskjed i god tid på forhånd hvis de skal ha besøk, og det skal ikke være mer enn to ekstra i huset, om det er tre ekstra er dette unntakstilfelle. Hovedregelen er at besøkene skal skje i helgenene eller i feriene, og ikke på hverdagene. Disse reglene er noe ungdommene selv har vært med å bestemme, fortalte Hanna. På en bolig med seks ungdommer, er det nok nødvendig å ha slike regler. Om alle ungdommene skulle hatt besøk samtidig, ville det blitt veldig mange mennesker på boligen, noe som kunne skapt kaos, dermed er kanskje dette den beste løsningen. Det virker som både de ansatte og ungdommene er fornøyd med denne ordningen. Samtidig er det tydelig at strukturene (størrelse, utforming og antall beboere) setter grensene for besøk. Informantene fortalte at både de ansatte og ungdommene har gitt uttrykk for at de skulle ønske det var færre ungdommer på boligen.

5.2.3 Oppsummering

Integrering og selvbestemmelse går i ungdommenes fritid hånd i hånd med at ungdommene får oversikt over fritidsmulighetene og tid til å bestemme hva de ønsker å bruke fritiden på. I dette ligger det respekt for ungdommenes valg, også når ungdommene ikke velger å ikke delta på fritidsaktiviteter. Aktivitetene miljøarbeiderne legger til rette for er en viktig arena for å bli kjent med hvilke aktiviteter som finnes og å bli bedre kjent med de andre ungdommene og miljøarbeiderne, som er et skritt videre i integreringen. Det å legge til rette for at ungdommene kan ha besøk hjemme kan være noe som hjelper ungdommene å bli kjent med andre ungdommer.

5.3 Ressurser på boinstitusjonene

Ressursene som blir lagt i bosettingen av enslige mindreårige asylsøkere, vil kunne påvirke kommunenes evne til å ta imot disse ungdommene, tilbudet boinstitusjonene kan gi og oppfølgingen ungdommene får i utflyttingsfasen. Dette delkapitlet vil derfor ta for seg hvordan ressursene preger ungdommene fra de venter på å få boplass til de skal flytte ut og klare seg selv.

5.3.1 Mindre attraktivt å bosette enslige mindreårige

Til tross for at kommunene får støtte fra IMDi for å bosette enslige mindreårige asylsøkere, opplever informantene at driften av boinstitusjonene de jobber på avhenger av kommunens økonomi. Anders fortalte at det har vært et kutt i refusjonene kommunene får, og det har påvirket hvor attraktivt det er å ta imot enslige mindreårige asylsøkere. I IMDi magasinet «Barn først» (IMDi, 2009) hevdet Kleveland, leder i IMDi øst at det lønner seg å bosette enslige mindreårige asylsøkere. Kuttet Anders fortalte om kom imidlertid etter publiseringen av magasinet, og kan være en av årsakene til uenigheten om hvor vidt det er lønnsomt å bosette denne gruppen asylsøkere. Også Jonas fortalte at kuttene har medført problemer.

Før kunne man bo en god, ganske mange år, men nå har det blitt en sånn nedskjæring, på refusjoner som kommunene fikk da. Det kjenner du sikkert til. At man får refusjoner fra UDI, og nå får man da, før fikk man dekt alt over et visst beløp, mens nå får man bare åtti prosent. Dette innebærer da at det er gått fra, til å plutselig bli en utgiftspost for kommunene da. (Jonas)

Jonas fortalte videre at kuttene i refusjonene gjør det mindre attraktivt for kommunene å bosette enslige mindreårige. Noe som gjør arbeidet vanskeligere for IMDi, som har jobbet for å gjøre det mer attraktivt for kommunene å bosette enslige mindreårige. Kuttet i midlene viser manglende politisk prioritering. I stedet for å gi ekstra midler, og overføre ungdommene til barnevernet, kuttet det nå i det statlige tilskuddet. Dette tyder på at hensynet til barnets beste ikke blir tatt med i vurderingen av omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år, sammenlignet med norske ungdom i samme alder. Denne nedprioriteringen forteller noe om regjeringens syn på disse ungdommene. Det settes et skille mellom norske ungdom, og innvandrede ungdom. Regjeringen er ikke villig til å legge like mye ressurser i ungdom som kommer hit alene, som i norske ungdom som trenger oppfølging.

Vi har hatt det opp til drøfting med rådmannen og ordføreren faktisk, som har en del sånn, som har en sånn par ganger i året hvor de møter ulike avdelinger i kommunen, der vi har tatt det opp. Det er klart at det blir ikke like attraktivt for kommunen og rett og slett bosette flyktninger hvis det skrumper inn med 20% reduksjon i refusjonene. (Anders)

At det blir mer kostbart og mindre attraktivt for kommunene å bosette enslige mindreårige asylsøkere, vil gå ut over barna og ungdommene det gjelder. For ungdommer på mottak vil det kunne føre til at enslige mindreårige asylsøkere må vente lengre med å bli bosatt, og at grensen for hvor lenge barna og ungdommene skal vente blir brutt i enda større grad (Øien, 2010). For bosatte ungdom kan konsekvensene være kutt i tilbudet til de som bor i kommuner med dårlig

økonomi, noe som gjør forskjellen mellom kommunene enda større. De ungdommene som blir plassert i en kommune med dårlig økonomi, vil kunne ende opp med å få et dårligere tilbud enn de som bor i en kommune med god økonomi. Som vi ser har det for omsorgsboligen i mitt utvalg gått utover den langsiktige oppfølgingen. Dette fører til mindre tid for ungdommene til å gjøre seg klare til å flytte for seg selv, og det er ikke gitt at alle ungdommene klarer denne overgangen like godt.

I bosettingen av enslige mindreårige asylsøkere ser vi hvordan økonomien settes foran hensynet til barnets beste. Det har vist seg svært belastende særlig for barn å bo på mottak over tid (Barne- likestilling og inkluderingsdepartementet, 2011). Til tross for dette kuttes det i refusjonsmidlene til kommunene, noe som kan føre til at den allerede for lange ventetiden, ender med å bli enda lengere. I følge barnekonvensjonen skal alle instanser ta hensyn til barnets beste. Dermed kan det sees på som et brudd på barnekonvensjonen da konsekvensene er lengere ventetid på mottak for ungdommene.

5.3.2 Retten til å bli hørt på boinstitusjon

Bemanning var et sentralt tema på begge boinstitusjonene. Ønsket om å strekke til, og å dekke ungdommenes behov synes som viktige for miljøarbeiderne. Alle informantene som jobber med ungdommene hadde meninger om hvordan bemanningen burde være for at tilbudet til ungdommene skal bli best mulig, samtidig som de selv føler det er forsvarlig. En viktig del av det å imøtekomme ungdommene, er å innfri deres rett til å bli hørt. Denne delen vil derfor ta for seg hva informantene mener er viktig i kommunikasjon med ungdommene, hvordan miljøarbeiderne imøtekommer dem og hvordan bemanningen er med på å prege relasjonen mellom miljøarbeiderne og ungdommene.

Til tross for at det ikke er bemanning på hyblene hele døgnet, opplever Lars at ungdommene ikke er redde for å ta kontakt på kveldene, også når det er småting de ansatte ser på som uviktige. Han har selv fått telefoner klokken to på natta, der en ungdom ville ta opp en sak han følte kunne ventet til dagen etterpå. Miljøarbeiderne får imidlertid ikke betalt for å ta slike telefoner, dette krever derfor velvilje fra miljøarbeiderne. Når ungdommene likevel ringer, kan det oppfattes som et tegn på at det er behov for ansatte på kveldene.

Lars fortalte at ikke alle ungdommene har den samme respekten for arbeidstid som vi er vant med, og skiller ikke like tydelig på andres arbeid og fritid. Selv om ungdommene ringer for småting, kan det synes som at miljøarbeiderne ser viktigheten av selve telefonsamtalen siden

de velger å svare på telefoner mitt på natten. Flere av informantene, både fra hyblene og omsorgsboligene, påpeker at situasjoner som virker som bagateller for dem, kan være svært viktige for ungdommene. Denne tankegangen viser at miljøarbeiderne tar ungdommenes behov på alvor, og forstår at ungdommene kan ha et annet synspunkt på situasjoner som oppstår enn det de selv har.

Flere av informantene trakk frem balansegangen mellom å imøtekomme ungdommene og å lære ungdommene å utsette egne behov. Jonas fortalte at dersom miljøarbeiderne ikke har tid når ungdommene trenger det, avtaler de et tidspunkt, eller får en av de andre miljøarbeiderne til å hjelpe ungdommen. Han skøyt raskt inn at det er samtidig er viktig at miljøarbeiderne ikke bare sitter på kontoret, men er tilgjengelige for ungdommene og er sammen med dem i stuen, slik at de ikke hele tiden må avtale eller booke tid når det er noe. På omsorgsboligen er det miljøarbeidere på jobb hele døgnet. Dermed har ungdommene noen å gå til dersom de skulle ha behov for å snakke sent på kvelden, en oppfølging som ikke avhenger av de ansattes velvilje.

Det å bli lyttet til kan hjelpe ungdommene å få satt ord på bekymringer og frustrasjoner. De får sortert tanker og funnet ut av hva som er viktig og hva som er unødvendig å bekymre seg over. Å få drøftet problemer som opptar dem, fristiller energien deres til å fokusere på andre ting. For ikke å kjøre seg fast i vanskelige tankespor, kan det være viktig for ungdommene å få snakket om det som er tungt idet det oppstår. I en hektisk hverdag, kan slike tanker fort komme på kveldstid. Om disse tankene får tid til å eskalere, vil det kunne gå utover nattesøvnen og energien deres dagen etter. Med andre ord vil samtaler med ungdommene når de trenger det, kunne gjøre det lettere å fokusere på det som skjer her og nå. Imøtekommende miljøarbeidere vil også kunne hjelpe ungdommene til å takle liknende situasjoner i fremtiden. James og James (2004) hevder at hvorvidt ungdommene blir lyttet til påvirker deres forhold til den voksne verden. Det vil påvirke hvordan de opplever verden rundt seg, og derfor også hvordan de opplever seg selv. Hvis ungdommene stadig opplever at de voksne ikke er tilgjengelige, eller at deres problemer bagatelliseres, vil de ganske raskt begynne å oppfatte seg selv som uviktige. Per takk frem hvor sårbar kommunikasjon er, spesielt når man kommuniserer med noen som ikke kan norsk.

Også er det sårbart, det er jo kommunikasjon, og språk er jo sårbart tenker jeg. Der man ofte snakker godt norsk hvis man er født og oppvokst i Norge, så vil det med en enslig mindreårig flyktning, være utfordringer med tanke på språk også. Og da kan det jo være misforståelser. Du skal være ganske lydhør, tenker jeg, for utfordringer i kommunikasjonen med de enslige mindreårige barna. (Per)

Først vil jeg trekke frem et interessant ordvalg i dette sitatet. Per sier ikke de enslige mindreårige asylsøkere, men de enslige mindreårige barna. Subjektposisjonen barn er tydelig hovedvekten når han snakker om kommunikasjon. Spesielt i en slik setting der man snakker om utfordringer med språk, der gruppen raskt blir vektlagt som innvandrere, legger fortsatt Per hovedvekten på at de er barn.

Hovedbudskapet i sitatet er imidlertid at kommunikasjon i seg selv er vanskelig, fordi de som snakker sammen ikke alltid har samme forståelse av det som blir sagt. Begrensede norskkunnskaper kan gjøre kommunikasjonen ekstra utfordrende. Per fortalte også at barn og unge kommuniserer på mange forskjellige måter, og voksnes rolle blir og forsøke å forstå kommunikasjonen. Når språket i da er vanskelig, kan utfordringen bli stor. Ser man dette opp mot hva miljøarbeiderne fortalte om tid til å imøtekomme hver enkelt, understreker dette det miljøarbeiderne etterlyser. Det trengs altså kompetanse og erfaring for å forstå hvordan ungdommene kommuniserer. Per mener de som jobber med ungdommene også bør ha kunnskap om bakgrunnen og kulturen i landene ungdommene kommer fra. Dette bør bli en større del av barneverns og sosionomutdanningen mener han.

På omsorgsboligen har de jevnlige husmøter der ungdommene får mulighet til å ta opp saker de synes er viktige. Under disse møtene kan de for eksempel snakke om hvordan de synes vaskingen og matlagingen går, hvilke aktiviteter de ønsker, og hvordan de skal markere dager som for eksempel 17. mai. Alle, både ungdommene og de ansatte kan i forkant komme opp med temaer til disse møtene. Husmøtene kom opp som et tema under spørsmålene om hvordan ungdommene får uttrykt sine meninger om rutinene og hverdagen på omsorgsboligen. I tillegg settes det også av tid på personalmøtet til å snakke om hvordan ungdommene har det og hva de ønsker. Alle ungdommene har sin primærkontakt som jobber i hundreprosent stilling. Denne primærkontakten er en som skal følge opp ungdommene, og snakke med dem hvis de trenger det. Hvis det er noen saker som skal tas videre, er det primærkontaktens oppgave å videreformidle dette på personalmøtene og ellers fortelle hvordan ungdommen de har ansvar for, har det. Primærkontakten har også oversikt over ungdommenes økonomi, og kan hjelpe dem å planlegge bruken av pengene eller å søke om penger dersom de trenger noe ekstra. Fordi alle har hver sin primærkontakt, vil noen av ungdommene ha en ufaglært primærkontakt. Anders mener ikke dette har noen konsekvens for ungdommene. Han fortalte «De oppgavene som er lagt til den kontakten, primærkontaktdelen av det er liksom bare sånn generell oppfølging å gjøre, det har ikke så mye med den daglige omsorgen å gjøre.» Miljøarbeiderne

skal være tilgjengelige for alle ungdommene, men de som jobber heltid, har også ansvaret for å følge opp én ungdom hver.

Husmøtene, personalmøtene og primærkontaktene kan synes å være tiltak som skal sørge for at ungdommenes stemmer blir hørt. Ungdommene vil alltid være underlagt visse lover og økonomiske begrensninger, men de får muligheten til å uttrykke hvordan de mener rutinene fungerer og hva de ønsker for seg selv, gruppa og boligen. Selv om deres ønsker ikke alltid går igjennom, fortalte informantene at ungdommene likevel sitter igjen med en følelse av å bli hørt, og at miljøarbeiderne imøtekommer dem der de kan. Ønsket om å imøtekomme ungdommene synes å være sterkt hos informantene. Samtalene, aktivitetene og møtene er riktignok styrt av rutiner og regler på boinstitusjonene, men temaene som tas opp og aktivitetene som gjennomføres, er rettet mot hva ungdommene trenger og ønsker.

Da Per fortalte om ungdommers behov for å bli hørt, skilte han mellom medvirkning og medborgerskap. Han påpekte at vi alle medvirker ved å eksistere, men det å kunne ha en reel påvirkningsevne krever noe mer. Per henviser til den danske forskeren Hanne Borge som mener medvirkning er noe de voksne bestemmer at barn kan gjøre. Det Per trakk ut fra denne teorien var at man på institusjoner for ungdom må tilstrebe en situasjon der ungdommene selv kan legge til rette for medvirkning. De voksnes rolle i en slik situasjon må være å legge til rette for ungdommenes tilrettelegging. Han vil altså ta husmøtene for ungdommer ett skritt videre. Per innrømmer imidlertid at det er vanskelig, men mener dette er noe man må tilstrebe. Dette kan sees i sammenheng med hvordan Qvotrup (1999) beskriver barns reelle mulighet til å påvirke samfunnet rundt seg. Når voksne forteller ungdommene at de kan medvirke, medvirker de til dels på de voksnes premisser.

Rutinene, økonomien og bosituasjonen er altså styrt av strukturelle forhold. Mens hverdagsopplevelser, relasjoner og personlige behov er styrt av enkeltindividene. Informantene fortalte om hvordan de legger til rette for å imøtekomme ungdommene på deres ønsker. Denne tilretteleggingen kan stå i motsetning til Qvotrups (1999) makroperspektiv på barn og barndommen. Måten miljøarbeiderne tilrettelegger for ungdommene, kan dermed synes å være barndom i et mikroperspektiv. Barnekonvensjonen kan slik sett også synes å vurdere barndommen i et mikroperspektiv. Der Qvotrup ønsker å gå bort fra barnet og ser på hvordan samfunnets strukturer påvirker barna, er en del av målet med for barnekonvensjonen å se hvert enkelt barn, og innfri deres rettigheter og behov. Selv om barnekonvensjonen kan sees på som et juridisk dokument, er den tilrettelagt for personlige og kulturelle hensyn, og kan derfor være et grunnlag for å se barndommen i et mikroperspektiv.

Slik sett kan barndom i et mikroperspektiv og makroperspektiv være to viktige perspektiv for at barns stemme skal bli hørt. Ser man på barndommen i et mikroperspektiv, ser man det enkelte barnet som har egne meninger tanker og følelser. Skal dette barnet få sin stemme opp og ut, må man også se på de strukturelle mekanismene som setter rammer for om noen endringer faktisk skjer, slik som hvordan det legges til rette for at barn skal få fortelle, og økonomiske begrensninger for gjennomføringer av barn og unges ønsker.

5.3.3 Nå er dere blitt voksne

Overgangen fra å være barn og til å bli voksen og skulle klare seg selv kan være utfordrende for mange. For enslige mindreårige asylsøkere er denne overgangen ofte ekstra utfordrende, også sammenlignet med norske barnevernsbarn (Borgen og Nadim, 2009). Som vi har sett er det stort fokus på å gjøre ungdommene klare for å bo for seg selv. I dette kapitlet vil jeg ta for meg hva som gjøres for å forberede ungdommene på å bo for seg selv, og hva slags oppfølging de får i utflytterfasen. Jeg vil spesielt fokusere på hvordan informantene i mitt utvalg opplever at forberedelsene og utflyttingen er for ungdommene, hva de ser på som viktige i denne prosessen og hvilke utfordringer som dukker opp.

Fordi ungdommene på hyblene bor alene med oppfølging blir nok overgangen til å bo helt for seg selv noe mer glidende for dem enn for ungdommene på omsorgsboligen. Disse ungdommene lærer raskt å bo alene. De må stå opp om morgene, betale regninger, vaske og handle mat. Når de skal flytte for seg selv, er de allerede ganske selvstendige, og kjenner til det meste av husholdnings oppgaver. Informantene fra hyblene påpeker imidlertid at dette er ungdom som er ganske selvstendige allerede når de kommer på hyblene, noe som også gjør overgangen til å bo for seg selv lettere. På hyblene stilles det store krav til selvstendighet, og denne måten å bo på er kun egnet for ungdom som i utgangspunktet klarer seg selv. Hyblene er derfor ikke egnet for ungdom som trenger oppfølging i hverdagen. Dermed blir heller ikke utflyttingsfasen helt sammenlignbar for disse to gruppene. Det er to ulike typer ungdom som bor på disse boinstitusjonene, og de har ganske ulike utgangspunkt når det kommer til å klare seg selv.

En del av forberedelsen utover husarbeidet, er å sette ungdommene inn i nyttige nettsider de vil komme til å trenge når de skal bo for seg selv. Miljøarbeiderne lærer dem for eksempel å bruke nettbank og finne frem på skatteetaten og NAV sine nettsider. Hele perioden ungdommene bor på omsorgsboligen brukes til slike forberedelser. På hyblene er det stort sett de tre første månedene etter innflyttingen som går til opplæring. Etter det er det i stor grad kun oppfølging av ungdommene. Ungdommene som bor på hyblene forberedes til å bo alene ved at

miljøarbeiderne hjelper med å handle, vaske og lage mat i startfasen, i tillegg går alle på matlagingskurs. Ungdommene får utdelt penger som de skal bruke for å betale livsopphold. Livsoppholdspenger blir som regel utbetalt én gang i måneden. I starten kan det være vanskelig for ungdommene å få pengene til å strekke hele måneden, derfor får de utbetalt penger to ganger i måneden den første tiden de bor på hyblene, deretter er det en gradvis overgang til å få utbetalt alt samtidig. På den måten unngår de at ungdommene bruker opp alle livsoppholdspengene sine med en gang, samtidig som de gradvis lærer å få pengene til å strekke til.

Omsorgsboligene og hyblene blir på mange måter overgangen fra barn til voksen for disse ungdommene. Det er i denne perioden ungdommene skal lære å bli selvstendige og klare seg selv. Flere av informantene fra omsorgsboligen ønsket mer tid til denne overgangen. Jonas, som er miljøarbeider på omsorgsboligen, mener for mye av tiden går til forberedelse til utflytting, og mener de kunne trenge mer tid til å bare ha det hyggelig sammen. I en stresset hverdag, der ungdommene skal lære mye nytt, både språklig, praktisk og faglig, må denne kunnskapen få tid til å synke inn. I tillegg trenger de tid til et avbrekk fra alt de skal lære. Dette er en gruppe der mange har hatt svært vanskelige, og for noen traumatiserende opplevelser, noe som gjør det ekstra viktig med positive hverdagsopplevelser. Det vi ser her er at tidspresstet hindrer miljøarbeiderne i å fokusere på hverdagsopplevelsene her og nå. De må sørge for at ungdommene har lært alt de skal lære før de flytter ut av omsorgsboligen, og må derfor fokusere på hva de skal lære, fremfor hvem de er i dag.

For ungdommene på omsorgsboligen trengs det større rom for å vurdere når de er klare for å flytte for seg selv, enn det de har i dag. En individuell vurdering av hver enkelt ungdom synes å være svært viktig. Ut i fra et barneperspektiv der man ser barn som selvstendige individ, er individuell tilpasning et sentralt behov under utviklingen (James og James, 2004). Selv om de ansatte har fokus på å se hver enkelt ungdom og deres behov, er det ikke alltid rom for individuell tilpasning. Anders, barnevernspedagog og miljøarbeider på omsorgsboligen føler seg ikke alltid komfortabel med utflyttingsprosessen til ungdommene. «Jeg har en gutt med spesielle behov og da egentlig. Som var henvist til BUP da, som vi ikke har noe tilbud å gi når han flyttes ut i løpet av sommeren og, det følte ikke helt faglig forsvarlig rett og slett, men vi har ikke noe valg. Nei.». Ungdommen var fylt 20 år, og kommunen hadde ikke lenger penger til å ha han boende der mer. Avstanden mellom ungdommene og stat og kommune fører til en generalisering av ungdommene. Her ser vi at ungdommene generaliseres til en gruppe med

fastsatte behov frem til de er 20 år, og deres individuelle behov blir underlagt behovene gruppen anses å ha.

Når ungdommene flytter ut blir de betraktet som voksne. Dette skaper forventninger om at de nå skal klare seg selv. Miljøarbeiderne ser imidlertid at disse forventningene ikke er i tråd med ungdommenes forutsetninger, noe som fører til at behovene deres ikke blir dekt. Ungdommene som er i en vanskelig situasjon, har også et svært lite nettverk. Mange av dem har få eller ingen rundt seg som kan hjelpe dem hvis de trenger det. Sett i lys av Bourdieus (1995) kapitalbegreper kan man si at ungdommenes svake sosiale og kulturelle kapital, gir dem et større behov for veiledning og hjelp i utflyttingsperioden enn de får i dag. Fordi disse ungdommene likevel har bedre forutsetninger for å klare seg selv, enn ungdommene som fortsatt bor på omsorgsboligen, var det denne gruppen omsorgsboligen måtte kutte fra.

Vi har blant annet et etterverns tilbud som er veldig skadelidende etter at vi fikk ny regjering med de blå-blå, så er det jo et kutt på refusjonene da, til kommunene for bosetting på 20 %. Slik at vi har valgt det her på boligen for å ivareta de som bor her best, er det da kutt i ettervernstilbudet. Så da hadde man et håp på en full, hundreprosent stilling som kunne følge ettervernet, mens vi nå ender opp med en 30% stilling på alle de som har flytta ut, så det er ganske mange. Det er ikke gunstig. Så det er ungdommene som har blitt skadelidende av det, det er det. (Anders)

Dersom kommunene får mindre ressurser i bosettingen av enslige mindreårige, vil dette kunne påvirke kvaliteten på hjelpen ungdommene får. Allerede har ungdommene på ettervern fått oppleve konsekvensene av kutt i refusjoner fra staten. Tidligere i analysen kom det frem hvor viktig det er å bare ha det gøy, og aktivitetene miljøarbeiderne arrangerer er både for bearbeidelsen av fortiden, hverdagen her og nå, og fremtiden. Et dårligere tilbud for ungdommene vil kunne bety en dårligere hverdag og en dårligere integrering i det norske samfunnet.

En hundreprosent stilling kunne gitt miljøarbeiderne mulighet til å hjelpe ungdommene i overgangsfasen, mener de ansatte, noe som ville skapt større stabilitet og sikkerhet for ungdommene. De fleste ungdommene har ingen slektninger å besøke dersom det skulle være vanskelig, så omsorgsboligen blir for mange det eneste «familiære» nettverket, fortalte Anders. Staten ser imidlertid ikke dette perspektivet. For dem blir ungdommene sett på som ferdigbehandlede klienter som nå skal klare seg selv, noe som resulterer i at mange ikke får hjelpen de trenger. Konsekvensene av kuttene er det ungdommene som får merke, fortalte Anders.

Vi har blant annet flere ungdommer på ettervern som har fått en del inkassovarsler, og noe har gått direkte til inkasso fordi de ikke har hatt den daglige, eller den ukentlige, faste veiledningen i ettervernstilbudet som de burde ha hatt, slik at vi kunne veiledet dem inn i offentlige instanser, skatteetaten, NAV, veivesen også videre. Og det kan jo, noe av det kunne sikkert vært løst med bedre basisopplæring her på huset før dem flyttet ut, men ikke alt. Så du ser at navlestrengen, he, blir på en måte kutta litt for tidlig da. (Anders.)

På omsorgsboligen anså miljøarbeiderne det som nødvendig å ivareta behovet til ungdommene som fortsatt bor på omsorgsboligen. De valgte å prioritere de som har vært kortest i Norge og som er under 20 år framfor de som er voksne, dermed ble de nødt til å kutte i ettervernstilbudet. Denne prioriteringen vil nok variere fra kommune til kommune, og en kommune med bedre økonomi ville kanskje kunne ivaretatt begge disse gruppene. Fordi det var staten som bestemte kuttene i refusjonene, og omsorgsboligene som bestemte hvor kuttene skulle tas, kan ikke kuttene i ettervernet sies å belyse et syn på ungdommene som har flyttet ut, men heller et syn på disse ungdommene generelt.

Fordi det ikke settes inn ressurser til at barnevernet skal ta hånd om disse ungdommene, synes det som om de ikke blir ansett som like omsorgstrengende. Det kan dermed virke som disse ungdommene blir sammenlignet med norske ungdom som har familie. Refusjonen staten gir skal dekke utgifter kommunene har på ungdommene. Dermed forventes det nå at kommunene dekker disse utgiftene. For kommuner med dårlig råd, vil konsekvensene være mindre penger til å drifte boligene og for å dekke utgiftene som tidligere ble dekket av staten, må det kuttes andre steder.

Anders beskrev ungdommenes økonomiske problemer som en konsekvens av kuttene i refusjonene. Når ungdommene flytter ut, får de ikke hjelpen og oppfølgingen som trengs for å klare seg selv, noe som blant annet har ført til økonomiske problemer. Inkassovarsel øker ungdommenes utgifter betydelig, og gjør det enda vanskeligere å få kontroll på egen økonomi. Slike problemer kan føre til at hverdagen deres bli preget av økonomisk usikkerhet da utgiftene etter hvert vil kunne bli uhåndterlige.

Igjen ser vi at forventningene til ungdommene ikke er i tråd med hva ungdommene kan klare. De skal ha satt seg inn i systemer de ikke har hatt forutsetninger for å sette seg inn i. De skal kunne kontakte offentlige etater de har liten kjennskap til, og betale regninger med kun en liten innføring i hvordan nettbank fungerer, og informantene beskrev dette som en oppgave ikke alle klarer. At «navlestrengen blir kutta for tidlig» kan synes å være et bilde på oppfølgingen ungdommene får i utflyttingsprosessen. Det å kutte navlestrengen for tidlig vil få negative

konsekvenser for en baby. I dette tilfellet betyr det at svært viktig oppfølging og hjelp blir fjernet før ungdommene er klar for det. For tidlig kuttet navlestreng kan slik sett tolkes som et blide på et behov som ikke blir dekket.

Kuttene i statens refusjoner tyder på at selve hverdagen og omsorgen ikke er det viktige, men at det viktigste er at ungdommene lærer seg norsk og flytter for seg selv. «For barn over 15, så har jeg inntrykk av at hjelpen og sånn, bare er en sånn midlertidig sak, man venter på at de skal bli voksne.» fortalte Patrik (her snakker han om ungdom generelt). Det kan virke som de som bevilger penger har et noe annet syn på ungdom enn informantene har. Informantene ga uttrykk for at de ønsker å se ungdommenes behov her og nå, og en del av det er å tilpasse tilbudet etter deres behov. Samtidig virket det som at hyblene og omsorgsboligene er underlagt et system som kun ser ungdommene som noen som en dag skal bli voksne og klare seg selv, noe som skaper et hinder i miljøarbeidernes arbeid. Informantene har også et mål om å hjelpe ungdommene å bli selvstendige. De beskrev imidlertid fokuset på her og nå som en del av veien til å bli selvstendig, og vektla dette mer enn det synes som myndighetene gjør.

Jonas beskrev overgangen fra omsorgsboligen til et eget sted å bo som en løsrivningsprosess for mange av ungdommene. Han fortalte at de i denne perioden kan være lite mottakelig for hjelp. Som alle andre ungdom som flytter ut, ønsker de å være selvstendige. Når de etter hvert innser hva de trenger hjelp til, er ettervernsperioden over, og da er det for sent. Jonas foreslo derfor å strekke ettervernsperioden over lengere tid, slik at ungdommene får tid til å prøve seg frem litt, og kjenne på hva de trenger hjelp til før perioden er over.

I denne delen ser vi at oppfølgingen ungdommene får i overgangen fra å være barn til å bli voksen styres av økonomiske rammer. Ungdommene kjøres gjennom et fastsatt løp for å bli ferdig behandlede og klare til å greie seg selv. Dette kan sees på som et eksempel på generaliseringen James og James (2004) beskriver. Alle barn skal kunne de samme tingene samtidig, og være klare for de samme utfordringene på samme tidspunkt. Hvor ungdommene skal bo og hvilken omsorg de mottar er bortimot det tydeligste eksemplet på handlinger som vedrører barn. «Ved alle handlinger som vedrører barn ...» står det i barnekonvensjonen. Likevel tas det ingen individuelle hensyn i utflyttingsperioden, og oppfølgingen ungdommene får blir kuttet før alle er klare for det. Prioriteringen som blir gjort fra politisk hold er et tydelig eksempel på det Qvotrup (1999) sier om at de økonomiske strukturene styrer barns hverdag. Et makronivå på barns hverdag er med på å avsløre funksjoner som påvirker den, som et mikronivå ikke vil vise. Dette perspektivet viser hvordan økonomien ikke bare styrer innkjøpene, men også bemanningen og hverdagsaktivitetene til ungdommene. De økonomiske strukturene er

ikke noe ungdommene rår over, og de er heller ikke involvert i eventuelle endringer som skjer (Qvotrup, 1999).

5.3.4 Oppsummering

Kapittel 5.3 viser at hele prosessen fra ungdommene har fått oppholdstillatelse og til ungdommene skal klare seg selv, er preget av økonomiske styringer. Hvor attraktivt det er for kommunene å bosette enslige mindreårige asylsøkere, påvirker hvor raskt ungdommene blir bosatt. Omsorgen på boinstitusjonene preges av begrensede ressurser til bemanning og dermed begrenset tid til å se når livet butter litt imot, eller hva ungdommene trenger for å mestre utfordringer i hverdagen. Årsaken til at ungdommene er på boinstitusjon og ikke under barnevernet er også økonomiske. Dermed kan man si at økonomiske prioriteringer fører til et dårligere tilbud for enslige mindreårige asylsøkere enn for barnevernsbarn. Utflyttingsfasen er også økonomisk begrenset. Det er opp til kommunene hvor lenge de enslige mindreårige kan bo på omsorgsboligen. Dette går spesielt utover ungdommene som trenger mest oppfølging. Dersom kommunen ikke har ressurser til det, er det ikke mulighet for å la ungdommene bo lenger, og oppfølgingen de får etter utflytting er også satt til en begrenset tidsperiode. Disse økonomiske prioriteringene fører til at ungdommene venter for lenge på å bli bosatt etter oppholdstillatelse, deres hverdag og rett til å bli hørt i boperioden, begrenses av for få mennesker til å lytte. I utflyttingsfasen investeres det ikke nok i ungdommene til at alle har mulighet for å klare seg selv.

5.4 Hva kunne vært annerledes?

På spørsmålet om hva som kunne vært annerledes, var det temaet bemanning som kom oftest opp. Henriette sier:

Flere miljøarbeidere. For de er underbemannede, det har de vært siden dag en. Men vi kunne, jeg skulle ønske vi hadde flere miljøarbeidere så det kunne vært flere på, og sånn at vi kanskje kunne ha utvidet arbeidstiden lenger ut på kvelden, etter klokken sju, eller hva de jobber til nå. Fordi jeg tror at innimellom så kan det hende at ungdommene har behov for å ta en prat klokken ti på kvelden for eksempel, og det hadde vært fint å ha en som var tilgjengelig da. Eventuelt hatt sånn bakvaksordning.

Også informantene på omsorgsboligen etterlyste flere ansatte. Anders etterlyste spesielt flere miljøarbeidere på vakt i helgene.

Det er klart det er mest sårbart her i helger og på natta hvor man er alene med såpass mange ungdommer. I perioder har vi seks beboere på huset, hvor de da har to og tre besøkende av og til i helgene, og vi har en hvilende nattevakt, så det hviler et ganske stort ansvar hvis noe skulle skje på det vedkommende. (Anders).

Lav bemanning er et kjent institusjonsproblem. Det virket som de ansatte var usikre på om bemanningen var god nok for en forsvarlig drift. Ordet «sårbart» er veldig sentralt i dette sitatet, og det handler både om sikkerhet og miljøarbeidernes følelse av å ha kontroll dersom det skulle skje noe. Sikkerheten på omsorgsboligen er også avgjørende for det daglige tilbudet miljøarbeideren føler de kan gi. Det er i stor grad opp til de ansatte hvilke aktiviteter som foregår i helgene. Dersom de er mange nok voksenpersoner, slik at de ansatte føler de har kontroll, blir spillerommet for hva man kan gjøre også større, og tilbudet til ungdommene blir bedre. Som nevnt blir besøk også regulert etter kapasitet. Allerede når det er tre ekstra, blir kan det bli utfordrende for miljøarbeiderne. Fredrik fortalte at de gjerne skulle vært flere ansatte, eventuelt færre ungdommer for å få nok tid til å følge opp hver enkelt ungdom. Slik det er i dag har de en relativt enkel gruppe fortalte han, men dersom de har ungdommer som krever litt ekstra, går dette veldig utover de øvrige ungdommene på boligen. Et annet tema særlig Lars og Per var opptatt av, var utdanningen til de ansatte. De mener det er viktig med barnevernfaglig kompetanse blant de som jobber med enslige mindreårige asylsøkere over femten år, blant annet fordi dette vil føre til at de ansatte i større grad ser på de enslige mindreårige som barn.

Bemanningen på boligene er selvsagt tett knyttet opp mot økonomien. Flere av informantene trakk frem mer penger som en løsning for bedre drift av boligene. De reagerte på at økonomien til boligene er lokalstyrt, og dermed avhenger av kommunens økonomi. Informantene mente det burde vært en felles ordning, slik at tilbudet ikke varierer etter bosted. Disse forskjellene er noe også ungdommene har fått med seg og reagert på. De snakker med ungdommer fra andre boinstitusjoner, og sammenligner det de selv får med hva andre får, fortalte Jonas. Han legger imidlertid til at i en del tilfeller er det ikke mengden ungdommene får forskjellig, men pengene prioriteres ulikt og brukes ikke nødvendigvis på det samme over alt, noe de har forklart ungdommene. Både ungdommene og de ansatte er imidlertid opptatt likhet i ressursene som legges i omsorgsboligene. Et overordnet regelverk på dette, ville utjevnet disse forskjellene mener Jonas.

6 Avslutning

I denne oppgaven har jeg analysert tilbudet enslige mindreårige asylsøkere i alderen 15-18 år får etter bosetting. For å belyse dette temaet intervjuet jeg ansatte i barnevernet og på boinstitusjoner for enslige mindreårige asylsøkere. Teoretisk har jeg støttet dette til barneperspektivet og diskursteori. Min problemstilling er «*Hvilket tilbud får bosatte enslige mindreårige flyktninger i alderen 15-18 år? Hvordan påvirkes dette tilbudet av synet miljøarbeidere og barnevernsansatte har på ungdommene, og av ressursene som legges i enslige mindreårige asylsøkere?*».

Hovedfunnene i oppgaven var at det eksisterer et tydelig skille i synet på enslige mindreårige asylsøkere som enten barn eller innvandrere. I et barneperspektiv vil skillet mellom barn og innvandrere utgjøre skillet mellom her-og-nå og fremtiden, og om man ser på ungdommene som «human beings» eller «human becomings». Disse perspektivene påvirker om tilbudet ungdommene får er et omsorgstilbud eller et integreringstilbud, både gjennom hvilken hjelp og støtte ungdommene får, og hvilken faglig kompetanse miljøarbeiderne har. Gjennom subjektposisjonene «omsorgstrengende» og «nesten voksen» kom det frem en mer nyansert måte å se ungdommene på. Dette var gjennomgående identiteter som ble tillagt ungdommene på tvers av de øvrige skillene, og som viser ungdommene i en overgangsfase mellom barn og voksen der de fortsatt har behov for omsorg. Ressursene som blir tillagt boinstitusjonene påvirker det faglige tilbudet ved at kommunene bestemmer hvor involvert barnevernet skal være og hvor mange ansatte det skal være, og hvilken kompetanse disse har. Videre påvirkes tilbudet generelt av hvor mye penger som legges i boinstitusjonene til aktiviteter, mat, lommepenger og ettervern. Ressursene som ilegges boligene ser ut til å være basert på hvilke behov ungdommene anses å ha.

Boinstitusjonene i mitt utvalg var to ganske forskjellige institusjoner, og hadde dermed også to forskjellige tilbud. Oppfølgingen var tettere på omsorgsboligen enn på hyblene der de kun tar inn ungdom som er selvstendige nok til å klare seg selv. Likevel syntes miljøarbeidernes syn å prege tilbudet på begge boligene. Barnevernet var involvert på begge boinstitusjonene, men det barnevernfaglige var likevel ganske begrenset. Hovedfokuset syntes å ligge på integrasjon og selvstendighet. Ressursene preget begge institusjonene, og det var hovedsakelig bemanningen miljøarbeiderne ønsket å få styrket.

I dette kapitlet vil jeg diskutere hvordan syn og ressurser påvirker tilbudet ungdommene får. Kapitlet er delt inn i tre deler, subjektposisjonenes og barneperspektivenes betydning, integrering på fritiden og ressursenes påvirkning. I første del drøfter jeg subjektposisjonene «barn» og «innvandrere» opp mot hvilket tilbud ungdommene har behov for. I andre del drøfter jeg hvor grensen går mellom medbestemmelse og integrasjon på fritiden. Fritid er sterkt knyttet opp mot identitet, og hvem ungdommene er. Dermed er spørsmålet om egenbestemmelse i fritiden viktig for å svare på hvordan miljøarbeiderne og barnevernsansatte ser på ungdommene. I tredje del drøfter jeg hvordan ressursene påvirker tilbudet enslige mindreårige asylsøkere får, og hvilke maktforhold som ligger i definisjonen av ungdommene.

6.1 Subjektposisjonene og barneperspektivets betydning

Hvilke behov enslige mindreårige asylsøkere har vil være individuelt. For å få til et omsorgstilbud må det likevel settes noen «rammer» for hva institusjonene skal tilby. Informantene mine har fortalt meg ulike sider av ungdommenes behov. I denne delen skal jeg ta for meg om tilbudet er i stand til å tilfredsstille behovene ungdommene har.

Et av de viktigste momentene i omsorgsdiskursen er at ungdommene også trenger noen som har kulturell forståelse, fordi dette vil hjelpe dem i integreringsprosessen. Når de kommer alene hit, trenger de noen som har kunnskap om og forståelse for den kulturen de kommer fra. Ungdommene som kommer hit har opplevelser som man nok kun kan forstå dersom man har vært på flukt. Derfor trenger de også noen som har kunnskap om det å være på flukt. Det barnevernfaglige er ikke nok for å ivareta ungdommenes behov når de kommer til Norge. I diskusjonen om omsorg er ungdommenes identitet som innvandrere viktig, fordi den handler om deres kulturelle identitet, som er en del av grunnlaget for å forstå ungdommene. Denne identiteten vil også kunne være viktig for at ungdommene skal klare å finne ut hvem de er i Norge. I tillegg handler det om ungdommenes utgangspunkt for å sette seg inn i de systemer samfunnet er bygd opp rundt, og som de er avhengig av å forstå for å klare seg selv. Ungdommene har behov for noen som kan introdusere dem til aktiviteter, hjelpe dem med lekser og være en samtalepartner når de trenger det. Samtidig trenger de rom der de selv kan ta steg for å bli kjent med andre ungdommer, bli kjent med den norske kulturen, skolesystemet og hva det vil si å bo i Norge.

Samtidig som ungdommene har en del behov knyttet til integrering og bearbeiding av tidligere opplevelser, har de også problem knyttet til det å være ungdom. Også de kan oppleve å være

redde for å ikke være populære, oppleve kjærlighetssorg og frustrasjon når de prøver å finne seg selv. I denne perioden kan det være viktig med rom for selv de mest banale utfordringene. Selv om de er enslige mindreårige asylsøkere, er de også ungdom med alt det innebærer. Dermed trenger de også noen som har forståelse for hva det innebære å være ungdom, og hvilke behov ungdom har.

Ungdommene kan sies å være en mellomfase mellom barn og voksen, der de begynner å «møte» på voksenlivet. Mange er selvstendige og har gjort seg opp egne meninger om samfunnet og livet, som de kan argumentere for, dermed er det lett å se på dem som voksne. Når ungdommene blir definert som nesten voksne som hovedsakelig trenger hjelp til integrering, blir boinstitusjonene tilrettelagt deretter. Aktivitetene, samtalene og oppfølgingen tar utgangspunkt i denne subjektposisjonen. Med andre ord vil boinstitusjonene i mindre grad være tilrettelagt for at de som bor der er ungdommer og ikke voksne, og at de trenger mer enn praktisk tilrettelegging, de trenger også omsorg.

Dette viser nødvendigheten av å se ungdommene som både barn og innvandrere. Disse to identitetene preger hvilke behov ungdommene har, og er dermed ikke to motsetninger, men to hensyn som må tas for å dekke ungdommenes behov. Hensynene forutsetter imidlertid at man også har voksenpersoner med kunnskap om barn i vanskelige situasjoner. Fordi god omsorg innebærer trygghet og forståelse overfor de man skal gi omsorg til. Når det er sagt vil alle barnevernsbarn ha ulik bakgrunn, og dermed ulike behov. I tiden fremover vil vi nok se større grad av kulturelle ulikheter blant både barnevernsbarn og ansatte, som et resultat av et flerkulturelt samfunn. Barnevernsbarn vil dermed ha behov for kultursensitivitet, for å få forståelse fra de ansatte for sin kultur. Dette kommer i tillegg til en forståelse for at de først og fremst er barn. Dermed kan man si at enslige mindreårige flyktninger trenger et barnevern med kunnskap om integrering.

6.2 Integrering på fritiden

De tre fritidskategoriene, organiserte fritidsaktiviteter, planlagte fritidsaktiviteter og aktiviteter ungdommene selv tar initiativ til, som jeg delte ungdommenes fritid inn i, kan sees på som tre integreringsstrategier. Aktivitetene miljøarbeiderne arrangerer viser hvor viktig det er for ungdommene å ha et fritidstilbud, både for å kunne snakke om vanskelige ting og for å kunne «glemme» hverdagen. Dette er også noe som vises av forskningen som er gjort på ungdom på mottak, for eksempel Redd Barnas rapport, «Mens vi venter» der ungdommene forteller at de

trenger å ha noe å gjøre på fritiden. Vurderingen miljøarbeiderne gjør, og kommunikasjonen de har med ungdommene i forbindelse med aktivitetene synes å være viktig. Det er ungdommene aktivitetene arrangeres for, og det er de som skal delta på aktivitetene. Dermed kan det synes som om noe av formålet med aktivitetene forsvinner dersom ungdommene ikke er delaktige i planleggingen av aktivitetene, spesielt siden et av hovedmålene er å ha det gøy. Medbestemmelse er en viktig del av ungdommens utvikling og integrering, og er dermed også en viktig del av deres fritid.

Hvor viktig kommunikasjon er vises også ved påmelding til de organiserte fritidsaktivitetene. I en integreringsfase vil kunnskap om kulturen ungdommene kommer til, også innebære kunnskap om hvilke arenaer det er viktig at ungdommene er inkludert i. Samtidig vil miljøarbeidernes verdier være avgjørende for hvordan de vurderer hva som er best for ungdommene (Moonik, 1985). I noen tilfeller kan det være arenaer ungdommene ser på som viktige å være en del av, som miljøarbeiderne ikke forstår fordi de ikke er helt nye i Norge, de ikke er ungdommer, og viktigst av alt, fordi de ikke er ungdommene selv. Denne dialogen er en måte å vurdere ungdommene som «human beings» som er i stand til å ta egne, rasjonelle valg, og dermed finne sin egen måte å bli integrert i samfunnet på. Selvbestemmelse og integrering kan gå hånd i hånd i ungdommens fritid, dersom ungdommene selv får være med å bestemme.

Når det kommer til ungdommens fritid utenom aktivitetene, synes den mer direkte integreringen gjennom å skape nettverk å være viktig, og dermed også hvilke muligheter ungdommene har for å bli kjent med andre ungdom. Selv om miljøarbeiderne har tatt ungdommene med i avgjørelsen om hvor mange de kan ha på besøk, virker det ikke som hverken de eller ungdommene har noe reelt valg i denne saken fordi det bor så mange på omsorgsboligen. Erfaringen informantene sitter med er at det er bra for ungdommene å bo sammen med andre, de blir fort ensomme dersom de bor alene. I en sårbar periode både for integreringen og ungdommens egen utvikling, kan en sterk begrensning på besøk synes som et hinder for integreringen. Ungdommene har få venner utenfor boligen, og disse er stort sett noen de ble kjent med på mottak. Selv om integrering gjerne sees i et fremtidsperspektiv, handler det også om situasjonen her og nå, og hvordan ungdommene trives i Norge, om de har mulighet for å bli kjent med andre ungdommer på deres alder og om de føler at de er en del av det norske samfunnet. Tidligere forskning viser også at integreringen kan knyttes til fortiden. I rapporten «Et liv i Norge» kom det frem at behandling vil hjelpe deres psykiske helse (Achamabault, Berg og Dahl 2006:44). Integrering handler om å være en del av en større gruppe

og en kultur. Dette har en innvirkning på den psykiske helsen. Dermed kan man si at det er viktig at ungdommene har et nettverk utenfor institusjonen de bor på, ikke bare på grunn av språk og kultur, men også på grunn av tilhørighet.

6.3 Ressurser til boinstitusjonene

Definisjonen av ungdommene kan forklares i et maktperspektiv, ut i fra hvem som sitter med definisjonsmakten over hvem ungdommene er. UDI står øverst i makthierarkiet, ved at de definerer ungdommene som barn eller voksen. Dersom disse ungdommene hadde blitt definert som voksen, ville de vært NAV klienter, og ikke mottatt noe omsorgstilbud. Når UDI er i tvil om ungdommene er over 18 år, overføres denne tvilen videre til boinstitusjonene. Dette påvirker i noen tilfeller synet miljøarbeiderne får på ungdommene. Kommunen sitter med en annen type makt over hvilken omsorg ungdommene får. Ut i fra hvordan de definerer ungdommene, bestemmer de hvor mye barnevernet skal være involvert i omsorgen for de enslige mindreårige, og hvor mye av deres ressurser som skal legges inn i boinstitusjonene.

Når man ser på dette makthierarkiet, kommer det frem at man må flere ledd opp fra ungdommene for å få en reell strukturell makt. Kommunen som er nest øverst i dette systemet, er avhengige av ressursene de får fra UDI som på mange måte kan sies å være en representant for staten. De er dermed underlagt en rekke føringer og lovbestemmelser fra regjeringen for hvordan utførelsen skal være. Kommunenes eget ansvar kan dermed sies å være å bestemme formatet på tjenestene de leverer. At ungdommene har en reell innflytelse betyr ikke at de skal få viljen sin til enhver tid, men at deres rettigheter skal bli hørt, og at miljøarbeiderne må forholde seg til dem som enkeltindivid med egne meninger og holdninger. Problemet oppstår når det blir for mange ledd over ungdommene som påvirker deres hverdag, når de som faktisk styrer aldri har møtt ungdommene, og når ungdommene ikke vet noe særlig om hvordan systemet fungerer, og hvem som avgjør hva.

I et slikt hierarki er ungdommene maktesløse i møtet med systemet de er en del av. De har ingen påvirkning på noen av leddene over. Som nye i landet stiller de også svakt som politiske aktører fordi de ikke er kjent med systemet de er en del av. Noen ungdommer har helt klart mer ressurser enn andre når det gjelder denne påvirkningen. Landet de kommer fra, hva de har lært og hvor likt det politiske systemet de kommer fra er det norske, er faktorer som kan påvirke denne situasjonen. Mitt inntrykk er at ungdommenes medbestemmelse ofte stopper ved at en kinotur eller en tur på Tusenfryd gjennomføres etter deres ønske. Den reelle innflytelsen har ikke

ungdommene, og det begrenser deres rett til å bli hørt. Fordi tilbudet ungdommene får i stor grad er basert på definisjoner av dem, fører deres begrensede innflytelse til en stor risiko for at de blir definert og ilagt behov som er annerledes enn de behovene de egentlig har.

Ved reell medbestemmelse er ungdommene med på å ta avgjørelser og å skape noen av de ønskede endringene. Husmøtene kan synes å være et steg i riktig retning, men er styrt av voksne som bestemmer hva de kan bestemme. Uten å undervurdere betydningen av den medbestemmelse ungdommene har, kan man likevel si at det er en del som gjenstår. Dersom de får mer innflytelse, vil de kunne være med på å definere sine egne behov, og tilbudet vil dermed bli mer tilrettelagt for ungdommene.

Barn med innvandrerbakgrunn som kommer til Norge, opplever en mindre pedagogisk rettet omsorg, i tillegg til dårligere juridisk sikkerhet, enn barnevernsbarn. Regjeringen bruker ikke like mye ressurser på enslige mindreårige asylsøkere som på norske barnevernsbarn. Under to ulike regjeringer, har disse barna ennå ikke fått samme oppfølging og tilbud som norskfødte barn i samme alder. For norskfødte barn uten omsorgspersoner stilles det ikke spørsmål ved om de skal få oppfølging fra barnevernet. Oppfølgingen barnevernsbarn får er også varierende, men det jeg sammenligner her, er kravene om oppfølging fra barnevernet. Når Norge utelukker noen grupper fra det norske lovverket, gir vi noen signaler utad om vårt land, lovverk og barnevern. Skillet i synet på ungdommene som barn eller innvandrere, kan dermed medføre et skille mellom «våre barn» og «andres barn». Konsekvensen av å se på ungdommene kun som innvandrere vil være at vi behandler denne gruppen annerledes enn «våre barn», noe som bryter med barnekonvensjonens diskrimineringsprinsipp.

Skillet mellom barnevernsbarn og enslige mindreårige asylsøkere, vil i noen kommuner medføre et skille i ettervernsoppfølgingen de får, fordi barnevernsbarn ved behov kan få ettervern til de er 23 år, mens enslige mindreårige asylsøkere kun får ettervern så lenge kommunen har råd til det. Konsekvensene har vært økonomiske problemer for de som ikke har klart seg selv i utflyttingsperioden. På sikt kan dette føre til at vi får en gruppe som i tidlig alder kommer i konflikt med betalingssystemer og lover, og etter hvert kan utgjøre en gruppe som havner på utsiden av samfunnet som følger av dette. Dermed kan man si at manglende oppfølging legger grunnlag for sosiale ulikheter blant ungdom som har familie eller ettervernstilbud å lene seg på, og enslige mindreårige asylsøkere som ikke har det.

Litteraturliste

- Aakvaag, Gunnar C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Achambault, Josée, Berit Berg og Silje Dahl (2006). «Et liv i Norge». *SINTEF-rapport*, Oslo: SINTEF.
- Amnesty (2010). *Alene på flukt*. Hentet 01.03.2014 fra <http://www.amnesty.no/aktuelt/flere-nyheter/arkiv-reportasjer/alene-p%C3%A5-flukt>.
- Bogen, Hanne og Marjan Nadim (2009). *Et flerkulturelt ettervern? Ungdom med innvandrerbakgrunn i barnevernets ettervern*. Fafo-rapport 2009:05.
- Bourdieu, Pierre (1995). *Distinksjonen – En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Norsk utgave. Oslo: Pax Forlag.
- Brandth, Berit (2001). *The Gender of Agriculture*. Trondheim: Norges Tekniske og Naturvitenskaplige Universitet, NTNU.
- Bunje, Maren Kristensen (2010). *Mens vi venter – En hilsen fra barn som søker asyl i Norge*, Redd Barna, Oslo.
- Domen, Pål (2014). *Hvilken betydning har positiv fritid og godt sosialt nettverk i forhold til alkohol og tobakk forbruk*. Hentet den 11.12.2014 fra: <http://www.forebygging.no/spm-og-svar/1-Teorilitteratur/Hvilken-betydning-har-positiv-fritid-og-godt-sosialt-nettverk-i-forhold-til-alkohol-og-tobakk/>.
- Døving, Runar (1997). *Fisk: En studie av holdninger, vurderinger og forbruk av fisk i Norge*. Lysaker: SIFO.
- ECON (2007). *Bo og omsorgstiltak for enslige mindreårige i kommunene*.
Utleggingskartlegging og vurdering av kvalitet. Rapport 2007: 32. Oslo: ECON.
- Ellingsæter, Anne Lise (2008). Om begrepet "barnets beste", I: Asbjørn Strandbakken (red.), *NOU 2008:9 Med barnet i fokus*. Departementenes servicesenter. Vedlegg 1.
- Engeset, Camilla Charffscher (2014). «Fortsetter å svikte enslige barn på flukt». *Reddbarna.no*. Hentet 22.04.2014 fra <http://www.reddbarna.no/nyheter/fortsetter-aa-svikte-enslige-barn-paa-flukt>.
- Erikson, Erik.H. (1992). *Identitet: ungdom og kriser*. København: Reitzel Forlag.

- FN (1998). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. Vedtatt 20.11.1989. Hentet 01.03.14 fra <http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen>.
- Foucault, Michel (1972). *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, Michel (1999). *Diskursens orden*. Norsk utgave. Oslo: Spartacus Forlag.
- Foucault, Michal & Paul Rabinow (1984). *The Foucault reader*. New York: Pantheon Books.
- Gentikow, Barbara (2005). *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Grønlie, Runhild (2014), «Neste halvparten av asylsøker gutter sliter med psyken», *forskning.no*. Hentet 30.07.2014 fra <http://www.forskning.no/artikler/2014/august/399012>.
- Haugli, Trude (2012), «Hensynet til barnets beste» i Høstmølingen, Njål, Elin Saga Kjørholdt og Kirsten Sandberg, red. *Barnekonvensjonen - Barns rettigheter i Norge*. 2 utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- IMDi (2009). "Barn først". *Temabilag*. Oslo: Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet.
- IMDi (2014). *Årsrapport 2014*. Oslo: Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet.
- IMDi (2015). *Bosetting av flyktninger*. Hentet 01.02.2015 fra <http://www.imdi.no/no/Bosetting/>.
- Jacobsen, Michael Hviid og Søren Jensen (2012). *Kvalitative utfordringer*. København: Hans Reitzel Forlag.
- Jafari Rebecca (2013). "Barn som blir glemt", *Redd Barna*. Hentet 03.02.2014 fra: <http://www.reddbarna.no/nyheter/barna-som-blir-glemt>.
- Jakobsen, Marianne, Melinda A.M. Demott og Trond Heir (2014). *Prevalance of psychiatric disorder among unaccompanied asylum-seeking adolescents in Norway*, *Clin Pract Epidemiol Ment Health* 10 (2014), pp. 53-58.
- James, Allison & Adrian L. James (2004). *Constructing childhood: Theory, policy, and social practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kalve, Trygve og Linda Allertsen (2008). «Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet. Tre av ti enslige mindreårige får hjelp». *Statistisk sentralbyrå*. Hentet 20.04.2014, fra: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/tre-av-ti-enslige-mindreaarige-faar-hjelp>.

- Kleve-Ruud, Luca (2012). «Handel med barn- vårt ansvar» *Redd Barna*. Hentet 20.04.2014, fra: <http://www.reddbarna.no/nyheter/handel-med-barn-vaart-ansvar>.
- Mayall, Berry (2002). *Towards a sociology for childhood: Thinking from children's lives*, Buckingham: Open University Press.
- Mead, Georg Herbert (1934). *Mind, self and society*, Chicago: University of Chicago Press.
- Mnookin, Robert H. (1985). "Bellotti v. Baird: A Hard Case" in Mnookin, Robert H., ed. *The Interests of Children: Advocacy, Law Reform & Public Policy*. New York: W.H. Freeman & Co.
- NOU 2004:16 *Vergemål*. Justis- og politidepartementet.
- NRK (2014). *Aktuelt*, 10. oktober.
- Pettersen, Fritz (2008). *Kampen om medieoppmerksomheten: En kvalitativ studie av norske musikkfestivalers forhold til media*. Trondheim: NTNU.
- Pufall, Peter B. & Richard P. Unsworth (2004). *Rethinking childhood*. New Brunswick, N.J: Rutgers University Press.
- Quvotrup, Jens (1999). *Childhood and Societal Macrostructures*, Hentet 07.02.14 fra http://static.sdu.dk/mediafiles/Files/Information_til/Studerende_ved_SDU/Din_uddannelse/Kultur_og_formidling/WorkingPapers/09_ChildhoodAndSocietalMacrostructures%20pdf.pdf.
- Ransom, Janet (1993). «Feminism, difference and discourse: The limits of discursive analysis for feminism. In Caroline Ramazanoglu, ed. *Up against Foucault. Exploration of some tensions between Foucault and feminism*. London: Routledge.
- Redd Barna (2008). *Brev til Familie- og kulturkomiteen*. Oslo: Redd Barna.
- Redd Barna (2014). *20 år med merknader fra FNs barnekomite –Hva har skjedd? –En kartlegging av Norske myndigheters oppfølging av merknadene fra FNs barnekomité til Norge (1994-2014)* Oslo: Redd Barna.
- Sandberg, Kristen (2012). «Barns rett til å bli hørt» i Høstmølingen, Njål, Elin Kjørholdt og Kirsten Sandberg, red. *Barnekonvensjonen - Barns rettigheter i Norge*. 2 utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schancke, Vegard A (1995). *Alene – mellom sikkerhet og usikkerhet*. Oslo: Falch Hurtigtrykk As.
- Separated-children-europe-programme (2005), *Erklæring om god praksis*, Oslo: Enslige mindreårige i Europa-programmet Tredje utgave

- Skatved, Kaia (2014), «3 av 4 vil la barna klage til FN». Artikkel i *Vårt land*. Hentet 20.11.2014 fra <http://www.vl.no/2.615/3-av-4-vil-la-barna-klage-til-fn-1.276461>.
- Sommer, Dion, Ingrid Pramling Samuelsson og Karsten Huneide (2010). *Child Perspectives and Children's perspectives in theory and practice*. 2. Opplag. New York: Springer Science + Business Media B.V.
- SSB (2008) *Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet- Tre av ti enslige mindreårige får hjelp*. Hentet, 23.09.14 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/tre-av-ti-enslige-mindreaarige-faar-hjelp>.
- Støttegruppen De Andre (2013). *De glemte barna*. Bekymringsmelding.
- Thagaard, Tove (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, Aksel (2012). *Kvalitative forskningsmetoder – i praksis*. 2. Opplag. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Uprichard, Emma (2008). “Children & Society, beings and becomings: Children, childhood and temporality”. *Children and Society*. 22(4), pp. 303-313.
- Widerberg, Karin (2011). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. 3. Opplag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Øien, Cecilie (2010). *Underveis: en studie av enslige mindreårige asylsøkere*. Fafo-rapport 2010:20.

Vedlegg

Intervjuguider

1) Ansatte på omsorgsbolig

Innledende spørsmål:

1. Hvor lenge har du jobbet på omsorgsboligen?
2. Hvor mange ansatte er dere på omsorgsboligen?
3. Hvilken type utdanning har de ansatte?
4. Er det ansatte på boligen hele døgnet?
5. Hvordan vil du beskrive en vanlig arbeidsdag for deg?

6. Hvor mange ungdommer bor det på omsorgsboligen?
7. Hvor gamle er disse ungdommen?
8. Hvilke land kommer disse ungdommen fra?
9. *De som bor på boligen er kun gutter fra Afghanistan, riktignok med to ulike språk, hvordan opplever du at det er å ha en såpass heterogen gruppe boende? Fordeler/ ulemper.*
10. Før jeg går over på neste tema lurer jeg på om du kan fortelle noe om dine erfaring fra denne jobben?
 - 10.1. Positive/ negative

Rutiner på boligen

11. Hvilke hverdagsrutiner har dere på omsorgsboligen?
 - 11.1. Måltider
 - 11.2. Komme/ gå rutiner, legge tider osv.
12. Hvordan er hverdagen utenom disse rutinene?
 - 12.1. Jobber barna/ går de på skole?
 - 12.2. Hva bruker de fritiden til?

13. Har dere noe samarbeid med barnevernet?

13.1. Generelt samarbeid

13.2. Samarbeid i spesielle saker

13.3. Hvordan synes du om samarbeidet fungerer?

13.4. Er det behov for et slikt samarbeid?

13.5. Hvilken betydning mener du det har at en annen institusjon enn barnevernet har ansvar for disse ungdommene?

13.5.1. Påvirker det dem på noen måte? Påvirker det rettighetene deres?

Behov for omsorg og trygghet:

14. Hvilke behov mener du barn i alderen 15-18 år har?

14.1. Trygghet omsorg.

14.2. Hverdagsrutiner, rammer.

14.3. Venner, fritidsaktiviteter

14.4. Bli hørt

15. Som hos alle andre grupper mennesker vil det sikkert være en del forskjell i behovene ungdommene har, kan du fortelle litt om dine erfaringer rundt dette?

16. Hvordan mener du man kan tilrettelegge for disse behovene?

Retten til å bli hørt:

17. Hva gjør ungdommene om de har noen tanker, spørsmål, bekymringer?

18. Har dere noen rutiner i forhold til oppfølging av henvendelser fra ungdommene?

18.1. Kan du fortelle litt om disse rutinene?

18.2. Hvem har ansvar for at henvendelsene følges opp? Hvordan sikres dette?

19. Kan du fortelle litt om generelle regler dere har på senteret?

20. I hvilken grad er ungdommene med på å forme/ bestemme hverdagsrutinene og regler?

21. Hvilke konsekvenser får det om ungdommene bryter reglene deres?

Sosialt:

22. Hvordan vil du beskrive forholdet mellom ungdommene?

22.1. Kjenner de hverandre godt?

22.2. Snakker de samme språk?

22.3. Er de mye sammen?

23. Har ungdommene (mange) venner som ikke bor på omsorgsboligen.

24. Hvilke felles aktiviteter finnes på omsorgsboligen? (Arrangerte/ ikke arrangerte)

24.1. Hvem og hvordan planlegges de arrangerte aktivitetene?

24.2. Har dere noen arenaer der ungdommene selv kan komme med ønsker til aktiviteter?

24.3. Går noen av ungdommene på arrangerte fritidsaktiviteter utenfor senteret? (Fotball, friidrett, spille instrument)

Avsluttende spørsmål

25. Kan du fortelle en historie du husker godt? Noe en av ungdommene har gjort/fortalt?

26. Hvordan opplever du at det er å bo på omsorgsbolig?

27. Hvis du skulle endret noe, hva ville det vært?

28. Hvis du skulle trukket frem noe som virkelig fungerer, hva ville det ha vært?

2) Ansatte på hyblene

Innledende spørsmål:

29. Hvor lenge har du jobbet på hyblene?

30. Hvor mange ansatte er dere på hyblene?

31. Hvilken type utdanning har de ansatte?

32. Er det ansatte på boligen hele døgnet?

33. Hvordan vil du beskrive en vanlig arbeidsdag for deg?

34. Hvor mange ungdommer bor det på hyblene?

34.1. Hvor mange boliger er det? Hvor mange deler kjøkken/ bad?

35. Hvor gamle er disse ungdommen?

36. Hvilke land kommer disse ungdommen fra?

37. Hva tenker du om at det er en såpass homogen/hetrogen gruppe?

38. Før jeg går over på neste tema lurer jeg på om du kan fortelle noe om dine erfaring fra denne jobben?

38.1. Positive/ negative

Rutiner på boligen

39. Hvilke hverdagsrutiner har dere på hyblene?

39.1. Måltider

39.2. Komme/ gå rutiner, legge tider osv.

40. Hvordan er hverdagen utenom disse rutinene?

40.1. Jobber barna/ går de på skole?

40.2. Hva bruker de fritiden til?

41. Har dere noe samarbeid med barnevernet?

41.1. Generelt samarbeid

41.2. Samarbeid kun i spesielle saker

41.3. Hvordan synes du om samarbeidet fungerer?

41.4. Er det behov for et slikt samarbeid?

41.5. Hvilken betydning mener du det har at en annen institusjon enn barnevernet har ansvar for disse ungdommene?

41.5.1. Påvirker det dem på noen måte? Påvirker det rettighetene deres?

Behov for omsorg og trygghet:

42. Hvilke behov mener du barn i alderen 15-18 år har?

- 42.1. Trygghet omsorg.
- 42.2. Hverdagsrutiner, rammer.
- 42.3. Venner, fritidsaktiviteter
- 42.4. Bli hørt

43. Som hos alle andre grupper mennesker vil det sikkert være en del forskjell i behovene ungdommene har, kan du fortelle litt om dine erfaringer rundt dette?

44. Hvordan mener du man kan tilrettelegge for disse behovene?

Retten til å bli hørt:

45. Hva gjør ungdommene om de har noen tanker, spørsmål, bekymringer?

- 45.1. Hvis de trenger å snakke med noen etter deres arbeidstid, hva gjør de da?

46. Har dere noen rutiner i forhold til oppfølging av henvendelser fra ungdommene?

- 46.1. Kan du fortelle litt om disse rutinene?
- 46.2. Hvem har ansvar for at henvendelsene følges opp? Hvordan sikres dette?

47. Kan du fortelle litt om generelle regler dere har på hyblene?

48. I hvilken grad er ungdommene med på å forme/ bestemme hverdagsrutinene og regler?

49. Hvilke konsekvenser får det om ungdommene bryter reglene deres?

Sosialt:

50. Hvordan vil du beskrive forholdet mellom ungdommene?

- 50.1. Kjenner de hverandre godt?
- 50.2. Snakker de samme språk?
- 50.3. Er de mye sammen?

51. Har ungdommene (mange) venner som ikke bor på hyblene.

52. Hvilke felles aktiviteter finnes på hyblene? (Arrangerte/ ikke arrangerte)
- 52.1. Hvem og hvordan planlegges de arrangerte aktivitetene?
 - 52.2. Har dere noen arenaer der ungdommene selv kan komme med ønsker til aktiviteter?
 - 52.3. Går noen av ungdommene på arrangerte fritidsaktiviteter utenfor senteret? (Fotball, friidrett, spille instrument)

Avsluttende spørsmål

53. Kan du fortelle en historie du husker godt? Noe en av ungdommene har gjort/fortalt?
54. Hvordan opplever du at det er å bo på hyblene?
55. Hvis du skulle endret noe, hva ville det vært?
56. Hvis du skulle trukket frem noe som virkelig fungerer, hva ville det ha vært?

3) Ansatte i barnevernet

- 1. Hvor lenge har du jobbet i barnevernet?
- 2. Hvilken utdanning har du?
- 3. Hvilke utdanninger har de andre ansatte i barnevernet?
- 4. Hvordan er en vanlig arbeidsdag for deg?

- 5. Har dere spesialisert kompetanse innenfor ulike aldersgrupper eller barns ulike behov?
 - 5.1. Hvilken kompetanse og erfaring har dere med ungdommer i alderen 15-18 år?
- 6. Hvilke behov mener du barn i alderen 15-18 år har?
 - 6.1. Trygghet omsorg.
 - 6.2. Hverdagsrutiner, rammer.
 - 6.3. Venner, fritidsaktiviteter
 - 6.4. Bli hørt

7. Enslige mindreårige i denne alderen er en ekstra sårbar gruppe. Hvilke behov mener du denne gruppen barn har utover generelle behovene? (Samme punktene)
8. Som hos alle andre grupper mennesker vil det sikkert være en del forskjell i behovene ungdommene har, kan du fortelle litt om dine erfaringer rundt dette?
9. Hvordan mener du man kan tilrettelegge for disse behovene?

10. Hvilken betydning mener du det har for ungdommen at andre aktører enn barnevernet har ansvaret for dem?
 - 10.1. Påvirker det ungdommene på noen måte? Hvordan?
 - 10.2. Mener du ungdommene får tilstrekkelig oppfølging?
 - 10.3. Hva mener du kunne vært gjort for at de skulle fått tilstrekkelig oppfølging?
11. Samarbeider dere noe med omsorgsboligen?
 - 11.1. Ja: Hvordan mener du dette samarbeidet fungerer?
 - 11.2. Nei: Mener du det er behov for et slikt samarbeid?
12. Hvordan vil du tolke lovverket og situasjonen til enslige mindreårige asylsøkere i alderen 15-18år?
13. Hvordan mener du barnas rettigheter blir ivaretatt på omsorgsboligen?
 - 13.1. Barnets beste.
 - 13.2. Retten til å bli hørt og medvirke i egen hverdag
 - 13.3. Retten til trygghet og omsorg.
14. Hvordan tror du det er å bo på omsorgsbolig?
15. Hvis du kunne endret noe ved situasjonen til enslige mindreårige, hva ville det vært?
16. Hvis du skulle trukket frem noe som fungerer slik situasjonen for enslige mindreårige er i dag, hva ville det vært?
17. Har du noe å tilføye?